ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Οὐδεμία ὕπαρξις δύναται
νὰ εἶναι εὐδαίμων,
ἐὰν δὲν εἶναι ἀνεξαιρέτως
ὅλαι αἱ ὑπάρξεις εὐδαίμονες

ΠΛΑΤΩΝ ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

ΕΤΟΣ 16ον ΤΕΥΧΟΣ 86

ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1971

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10 - 12)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας, ἄδ 60, δεμ	80
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδησεως ἄδ 50, δεμ.	70
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	20
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια	10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορία	10
C. Jinarajadasa	Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος	100
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	30
»	Αἱ βαθύτεροι ὄψεις τῆς Ζωῆς	30
∴ ∴	Φῶς στὴν Ἀτραπό	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας (1926)	20
»	«Δελτιον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστος	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β' σειρά)	70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 45, δεμ	65
Ἰω. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματαριο ἑνὸς Μυστου	60
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμός ἄδ. 25, δεμ.	40
»	Μελετήματα ἄδ. 50, δεμ.	70
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία ἄδ. 60, δεμ.	80
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 50, δεμ	70
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	30
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10

Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 64, 65, 66, 69, 70, χαρτόδ. δρχ. 60

«ΙΛΙΣΟΣ», Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 58 καὶ 1959 - 61, ἑκάστη χρυσόδ. 90

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 70

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 12

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 16ον * Μάρτιος — Ἀπρίλιος 1971 ΤΕΥΧΟΣ 86

ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΙΩΒΗΛΑΙΟΝ

ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ

Πρέπει νὰ καλυφθῆ τὸ μεγάλο χάσμα μεταξὺ τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ τῆς βίας

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΟΜΙΛΙΑΣ ΣΤΟΝ «ΠΑΡΝΑΣΣΟ»

Ὑπὸ ΙΩ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Γεν. Γραμμ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Μετὰ τὴν ἀπερίγραπτη ἀνθρωποκτονία τοῦ Β΄ Παγκοσμίου πολέμου ὁ παγκόσμιος πόθος γιὰ μιὰ γόνιμη εἰρήνη ὡδήγησε τοὺς ἡγέτας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἱδρύσουν τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη. Ὁ θεσμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν θὰ εἶχεν ὡς ἀποστολὴ νὰ λύῃ τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν μὲ τὸν διάλογον, μὲ τὸν λόγον καὶ ὄχι μὲ τὸ σπαθί, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν λύει κανένα πρόβλημα, ἀλλὰ γεννάει πάντοτε νέα προβλήματα. Μέσα λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τοῦ αἵματος τοῦ Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, ὁ ὁποῖος εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ ἐμφύλιος πόλεμος, προῆλθε ἡ ἰδέα τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Εἶναι λοιπὸν μιὰ ἰδέα μεγάλη γεννημένη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, δὲν εἶναι δηλαδὴ μία ἀφηρημένη ἰδέα. Ἐμεῖς οἱ Ἕλ-

ληνες γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας τί σημαίνουν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Γιατὶ τί ἄλλο ἦταν οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἰδιαιτέρως οἱ πόλεμοι μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, παρὰ ἐμφύλιοι πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ὡδήγησαν τελικῶς στὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ρώμη;

Ἀπὸ τὴν τραγικὴ πεῖρα τῶν ἐμφυλίων πολέμων προέκυψε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ ἰδέα τῶν ἀμφικτυονιῶν, δηλαδὴ τῆς ὁμοσπονδίας περισσοτέρων πόλεων. Ἡ σπουδαιότερη δὲ ἀπὸ ὅλες τὶς ἀμφικτυονίες ἦταν ἐκείνη ποὺ εἶχε τὴν ἕδρα της εἰς τοὺς Δελφούς. Ἀλλὰ στοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἡ ἀμφικτυονία αὐτὴ κατήντησε ἁπλὸ ὄργανο στὰ χέρια τῶν ἰσχυρῶν, ἢ καὶ ἐχαρακτηρίζετο ὡς «ἡ σκιὰ τῶν Δελφῶν». Τοῦτο ὅμως δὲν μειώνει καθόλου τὴν σημασίαν ποὺ εἶχε ὁ θεσμὸς τῶν ἀμφικτυονιῶν καὶ τοῦτο διότι καὶ ὁ θεσμὸς αὐτὸς ἦταν ἐξαγόμενον τῆς πείρας, τῶν δεινῶν καὶ τῶν παθημάτων τῶν προγόνων μας ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

Ἡ σύγχρονη μεταπολεμικὴ ἀνθρωπότης ποθεῖ τὴν εἰρήνην καὶ ὁ πόθος της αὐτὸς ἐνισχύεται ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα σύγχρονα μέσα τῆς καταστροφῆς. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ καταστρέψη τὸ πᾶν, νὰ ἀφανίση ἀκόμη καὶ τὸν πλανήτην, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸν ἐτοποθέτησεν ὁ Θεός. Ἦλθε ἡ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ χωρίση αὐτὸ τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ κάμη καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κάμη. Ἡ τεχνική των δυναμις φαίνεται νὰ εἶναι πράγματι ἀπεριόριστη καὶ ἡ νομοτέλειά της δίχως τὸν ἠθικὸ ἔλεγχο εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήση σὲ ἀπαίσια ἀποτελέσματα. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μόνον ὁ ἠθικὸς νόμος εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν σώση ἀπὸ τὸν ἀφανισμό. Ἄλλοτε ὁ ἠθικὸς νόμος ἐφαίνετο ἀφηρημένος. Σήμερα εἶναι συγκεκριμένος καὶ ἀποτελεῖ τὴν μόνη δικλεῖδα ἀσφαλείας τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν μόνη διέξοδο ἀπὸ τὴν μέλλουσα ἀνεπανόρθωτη καταστροφή.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη λοιπὸν αὐτὴ προέκυψε ὁ θεσμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὁ ὁποῖος καταδικάζει τὴν βία καὶ εἰσάγει τὸν διάλογο μεταξὺ τῶν λαῶν γιὰ τὴν ἐπίλυσι τῶν διαφορῶν των. Ὅμως δὲν ἀρκεῖ ἡ θεωρητικὴ καταδίκη τῆς βίας. Ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἠθικὴ ἀναστολὴ ἀπὸ πράξεις ποὺ ἔμμεσα διαβιβρώσκουν τὴν καταδίκη αὐτὴν τῆς βίας καὶ ἔτσι ὑπονομεύουν τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἀδύνατο σημεῖο τοῦ ΟΗΕ, ὅτι, ἐνῶ δημοσίᾳ ὅλα τὰ μέλη του καὶ προπαντὸς τὰ ἰσχυρὰ καταδικάζουν τὴν χρῆσι τῆς βίας γιὰ τὴν ἐπίλυσι τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, κρυφὰ καὶ ἀνομολόγητα μετέρχονται κάθε μέσον γιὰ νὰ καταστρατηγήσουν τὴν καταδίκη αὐτήν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ὁ θεσμὸς τοῦ ΟΗΕ δὲν ἀπέδωσε ὡς σήμερα τοὺς καρποὺς ποὺ προσδοκᾶ ἡ Ἀνθρωπότης, ἀφ' ὅτου οὗτος ἱδρύθη. Τοὐναντίον μὲ τὰ σύγχρονα μέσα τῆς τεχνικῆς ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐντὸς καὶ πρὸ παντὸς ἐκτὸς τοῦ ΟΗΕ ἀπὸ μερικὰ τουλάχιστον ἔθνη καὶ μάλιστα

ἰσχυρά, τόσον πολὺ τὸ μῖσος καὶ ὁ φθόνος, ὥστε τοῦτο νὰ ἀποτελῆ ἰσχυρότατον ὅπλον εἰς χεῖρας των. Καὶ δὲν πρέπει νὰ διστάση κανεὶς νὰ εἴπη, ὅτι παρὰ τοὺς ὡραίους λόγους ποὺ τόσο συχνὰ ἀκούονται ἀπὸ ἐπίσημα χείλη, ποτὲ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ὑπάρχει τόσον μῖσος καὶ δὲν ἐκαλλιεργήθη τόσον πολὺ τὸ μῖσος ἀπὸ μερικοὺς ὅσον στὴν ἐποχή μας.

Ἐξ ἄλλου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι στὸν κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ τομέα ὁ θεσμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἐβοήθησε πολλοὺς λαοὺς καὶ ἀπέδωσε σημαντικὰ ἀποτελέσματα. Ἐπίσης καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ συνάντησις ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν ἐκπροσώπων ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς ἀποτελεῖ ἕνα βῆμα γιὰ τὴν ἐξημέρωσι τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν. Τὸ μέγα ὅμως ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον προσδοκᾶ ἡ πονεμένη ἀνθρωπότης ἀπὸ τὸν ΟΗΕ φαίνεται ἀκόμη ἀκατόρθωτον. Ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος ἐφιλοσόφησε τόσον πολὺ καὶ ἐπόνεσε περισσότερον γιὰ τὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων εἶπε ὅτι ἕνας τρόπος ὑπάρχει γιὰ νὰ τεθῆ τέρμα σ' αὐτά: Ἢ νὰ φιλοσοφήσουν ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνοῦν τὶς πολιτεῖες, ἢ νὰ κυβερνήσουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀληθινὰ φιλοσοφοῦν. Τὸ νόημα τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἐπαναλαμβάνεται συχνά, εἶναι βαθύτερον ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται. Νὰ φιλοσοφήσουν ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνοῦν σημαίνει νὰ ἀποκτήσουν σαφήνεια καὶ γνῶσι γιὰ τὸ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τί ἀξία ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν μέσα τους τὸν ἠθικὸ νόμο, τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποτελῆ τὸν ρυθμιστὴ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν πράξεών των.

Καὶ ὅμως τὸ χάσμα μεταξὺ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος **εἶναι ὁ** μόνος ἄγραφος νόμος, γιατὶ εἶναι γραμμένος στὴν ψυχὴ κάθε ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς βίας, τῆς ὠμῆς ὑλικῆς δυνάμεως εἶναι σήμερα τόσο μεγάλο ὅσον ποτέ. Δὲν εἶναι βεβαίως ὑπεύθυνη ἡ ἐπιστήμη οὔτε ἡ τεχνικὴ γιὰ τὸ χάσμα αὐτό, **ἀλλὰ** ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ συγκεκριμένοι ἄνθρωποι. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνικὴ προοδεύουν στὸν αἰῶνα μας καὶ μάλιστα μὲ τεράστια βήματα, ὁ ἄνθρωπος ὅμως ὡς ἠθικὸν πρόσωπον, ὡς φορεὺς τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῆς ζωῆς φαίνεται νὰ βραδυπορῆ, ἢ ἀκόμη καὶ νὰ μηχανεύεται τρόπους πολλοὺς καὶ ποικίλους πῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς τεχνικῆς θὰ βλάψη τοὺς συνανθρώπους του, πῶς θὰ ἀποκτήση περισσότερα, τὰ ὁποῖα βεβαίως θὰ ἀφαιρέση ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Τὸ κρίσιμο λοιπὸν σημεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν εἶναι πῶς θὰ ἰσορροπήση ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑλικὴ δύναμι ποὺ ἀπέκτησε καὶ θὰ ἀποκτᾶ συνεχῶς, μὲ τὸν ἠθικὸ νόμο μέσα του, μὲ τὸν σεβασμὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν σφραγῖδα τῆς ἀξιοπρεπείας του.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΟΙ ΕΛΕΦΑΝΤΕΣ

(Συνειδησιακὸς Διάλογος)

Μιὰ φωνή : Ἤρθαμε κι εἴμαστε ξένοι ἐδῶ.
Ἄλλη φωνή : Ὑπάρχουν ἄραγε ἄνθρωποι ἐδῶ;
Ἄλλη φωνή : Πόσο καιρὸν ἔχουμε νὰ ἰδοῦμεν ἀνθρώπους;
Ἄλλη φωνή Δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι.
Ἄλλη φωνή : Λέτε νὰ μὴν ὑπάρχουν ἄνθρωποι;
Ὅλες οἱ φωνές : Λέτε νὰ ἐχάθηκαν οἱ ἄνθρωποι;
Μιὰ φωνή : Μήπως μετανάστευσαν σ' ἄλλο ἀστέρι;
Μιὰ φωνή : Ποῦ εἶναι οἱ ἄνθρωποι; Παίρνω μιὰ σάλπιγγα, κρατῶ μιὰ σάλπιγγα καὶ ἐρωτῶ αὐτὴ ποῦ πῆγαν οἱ ἄνθρωποι.
Ἄλλη φωνή : Ξημερώνει. Τὸ σκοτάδι μᾶς κάνει ἀκίνητους.
Οἱ δρόμοι εἶναι συρματοπλεγμένοι.
Εἶναι σκαντζόχοιροι ὅλοι τώρα οἱ δρόμοι.
Μιὰ φωνή : Οἱ δρόμοι ἔγιναν σκαντζόχοιροι.
Ὅλες οἱ φωνές : Οἱ δρόμοι ἔγιναν σκαντζόχοιροι,
Φούντωσαν ἀπὸ συρματοπλέγματα καὶ μεταμορφώθηκαν σὲ σκαντζόχοιρους.
Μιὰ φωνή : Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τοὺς διαβοῦμε.
Ἄλλη φωνή : Οἱ ἄνθρωποι εἶναι σκοτωμένοι, οἱ ἄνθρωποι ἔχουνε σκοτωθεῖ.
Ἄλλη φωνή : Δὲν ὑπάρχει κανένας πληγωμένος.
Ἄλλη φωνή : Πᾶμε νὰ σώσουμε τοὺς πληγωμένους.
Ἄλλη φωνή : Πᾶμε νὰ ντύσουμε μὲ τὴ θερμότητα τῆς φιλίας τοὺς γυμνούς. Πᾶμε νὰ βοηθήσουμε τοὺς ἀνθρώπους;
Ἄλλη φωνή : Μὰ εἶναι ὅλοι τους σκοτωμένοι.
Μιὰ φωνή : Ἤθελα τοὐλάχιστον νὰ ἰδῶ ἕνα Νοσοκομεῖο.
Νὰ περιποιηθῶ ἕναν πληγωμένο.
Ἄλλη φωνή : Μὰ ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι σκαντζόχοιροι.
Μιὰ φωνή : Σὰ νὰ γκρεμίζεται τὸ σκοτεινό μας δάσος.

᾿Αλλη φωνή : Σὰ νὰ θραύονται τὰ δέντρα στὸ σκοτεινὸ τὸ δάσος.
Τρίζουν τὰ κλαδιὰ σὰ νὰ τρώγονται ἀπὸ ἰσχυρὴ φωτιά.
Σὰ νἆναι τσακισμένα ἀπὸ μιὰ παλάμη ἀνεμικὴ δαρμένα.

Μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά: Πᾶμε νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴ χώρα. Ἔρχονται οἱ ἐλέφαντες.
Πᾶμε νὰ φύγουμε.

Μιὰ φωνή : Ἔρχονται οἱ ἐλέφαντες.

Ἄλλη φωνὴ χαμηλή: Κι ἤθελα νὰ ἰδῶ ἕνα παιδί.
Νὰ χαϊδέψω ἕνα παιδάκι.

Ἄλλη φωνὴ δυνατή: Τέφρα ἔγιναν τὰ παιδιά, οἱ τραυματίες κι οἱ γιατροί.
Καὶ τὰ νοσοκομεῖα, τέφρα τὰ σπίτια καὶ τὰ στρατηγεῖα.
Τὰ ἐργοστάσια, τὰ Διοικητήρια καὶ τὰ ναυπηγεῖα.

Ἄλλη φωνή : Οἱ ἐλέφαντες σχίζουν τῆς χώρας τοὺς σκαντζόχοιρους.
Τώρα μόνον ἐλέφαντες τὴ χώρα κατοικοῦν.

Μιὰ φωνή : Κι᾿ ἐγὼ ἤθελα νὰ ἰδῶ ἕνα σχολεῖο.

Ἄλλη φωνή : Ν᾿ ἀκούσω ἕνα διάλειμμα.

Ἄλλη φωνή : Νὰ πάω στὸ χορό καὶ νὰ χορέψω.

Ἄλλη φωνή : Λέτε νὰ ὑπάρχουν πουθενὰ Σειληνοί.
Ν᾿ ἀνακατώνουν στὶς πηγές τους.
Τὸ νερὸ μὲ τὸ κρασί;
Λέτε νὰ παίζουν.
Μὲ τὰ ὅπλα τοῦ πλαγιασμένου μας Ἡρακλῆ;
Καὶ φοβισμένοι, ὅταν κάνει πὼς ξυπνᾶ ὁ ἥρωας.
Νὰ φεύγουν τρομοκρατημένοι.

Μακρινὴ φωνή : Μὲ κινήσεις χαρωπὲς καὶ κωμικές.

Μιὰ φωνή : Πᾶμε νὰ βροῦμε τὸ Σειληνὸ στὰ δάση;

Μακρινὴ φωνή : Τί νὰ μᾶς εἰπεῖ; Τί ἄλλο νὰ μᾶς εἰπεῖ.
Μέσα στὴν θερμή του μέθη ἀπ᾿ ὅ,τι στὸ Μίδα κάποτε εἶχεν ἐκμυστηρευθεῖ.
«Εἶναι πολὺ ἐλεεινὸ καὶ πονηρὸ νά ᾿ρχεσαι στὴ ζωή.
Μὰ ὅταν ἄθελά σου ἔλθεις, πρέπει νὰ ἐπισπεύδεις.

Ἀπὸ τὴν κωμικοτραγικότητα τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀλαργεύεις.
Παντοτινά, στὸν εὔδιο καιρό.
Παντοτεινὰ ἀπό τὴ ζωὴ νὰ φεύγεις.

Ὅλες οἱ φωνές : Πᾶμε στὰ δάση, νὰ βροῦμε τὸ Διόνυσο καὶ τὸ Σειληνό.

Ὅλες οἱ φωνές : Τὴν πολιτεία μας τώρα τὴν κατοικοῦν ἐλέφαντες.
Ἐλέφαντες τώρα τὴν κατοικοῦν.
Μὲ τὶς ἄπειρες ὑπάρξεις τους, ἀφοῦ σκότωσαν.
Τοὺς σκαντζόχοιρους.
Κι ἄνοιξαν ἔρημες μάταιες διαβάσεις.

Μιὰ φωνή : Οἱ ἐλέφαντες τώρα τὴν κατοικοῦν.
Γιὰ νὰ περνοῦν ἀπὸ σκληρότητα.
Σὲ σκληρότητα, ἀπὸ ὑπάρξεις σὲ ὑπάρξεις.
Γεφυρώνοντας.
Γεφυρώνοντας τοὺς γκρεμοὺς μὲ διαβάσεις.
Μὲ γέφυρες τὶς ἄπειρές τους τὶς ὑπάρξεις.

Ὅλες οἱ φωνὲς μαζί : Μὲ γέφυρες ἑνώνουνε τώρα τὶς Ἄπειρές τους τὶς ὑπάρξεις.

Μυκῆνες, 20ὸς Αἰὼν μ.Χ.

Σαῦρες στὸν ἥλιο λιάζονται σὲ γκρεμισμένους τοίχους . .

Λάμπει μέσα στ' ἀπόβροχο ὁ 'Αργολικὸς ὁ κάμπος
ποὺ λὲς μυριόχρωμο χαλὶ φαντάζει ἀπ' τὶς Μυκῆνες
ψηλά, ποὺ στέκουν θαυμαστὲς στὸ πέρασμα αἰώνων
καὶ τὶς φυλᾶν ἀκοίμητα στὴν πύλη τὰ λιοντάρια
μὴ μπεῖ ποδάρι βέβηλο στοῦ βασιλιᾶ τὸ κάστρο.
Τα τείχια τὰ κυκλώπεια, μυστηριακὰ ὑψωμένα,
σὲ κάθε ἁρμὸ καὶ ράγισμα κρατοῦν κρυμμένους θρύλους.
Κρατοῦν τὸν ἦχο ἀπ' τὶς κραυγὲς τοῦ πλήθους ποὺ γιορτάζει
τὸ κούρσεμα τῆς πλούσιας τῆς πόλης τοῦ Πριάμου.
Κρατοῦν τὸ κλάμα τὸ πικρό, γιὰ ὅσους δὲ γυρίσαν,
π' ἀκούστηκε στὰ δώματα τῶν γυναικῶν, σὰν ἦρθαν
ἀπὸ τὴν Τροία οἱ νικητὲς πιὸ λίγοι ἀπ' ὅσους φύγαν.
Εἶδαν ἀκόμη οἱ σιωπηλές, τόσα καὶ τόσα, οἱ πέτρες
ἀνόσια νὰ γίνωνται στῶν 'Ατρειδῶν τὸν Οἶκο...

Γιὰ τοῦ πατέρα τὴ σφαγὴ ἡ Χρυσόθεμη σωπαίνει
καὶ μόνο δάκρυα καυτερὰ κυλοῦν στὰ μάγουλά της
ἐνῶ ἡ 'Ηλέκτρα, ξέφρενη, ἐκδίκηση γυρεύει
καὶ καταριέται τοὺς μοιχοὺς ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ βάθη.
Εἶδαν οἱ πέτρες οἱ βουβὲς στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου
τὸ γιό, νὰ παίρνει τὴ ζωὴ τῆς φόνισσας τῆς μάνας.

Σκλάβα ἡ Κασσάνδρα τὄχε πεῖ τὸ ριζικό τους σ' ὅλους...

Πόσα καὶ πόσα ἔχουν νὰ λὲν οἱ σκορπισμένες πέτρες
ἂν μπορετὸ στὸν ἄνθρωπο ἦταν νὰ τὶς ἀκούσει!
Μὴ καὶ τ' ἀγέρι σὰν περνᾶ ἀπ' τὶς σχισμὲς τῶν βράχων
μᾶς ψιθυρίζει ἀνάλαφρα μυστηριακὸ ἕνα λόγο;
Ποιός ξέρει, μὴ τὰ ζούζουνα κι οἱ σαῦρες ποὺ τρυπώνουν
στὰ χόρτα, στὰ χαλάσματα, μποροῦν καὶ τώρα ἀκόμη
ν' ἀκοῦν τὸν ἦχο ἀπ' τὶς φωνές, τὶς οἰμωγές, τοὺς θρήνους,
π' ἄψυχες πέτρες ρούφηξαν 'δῶ καὶ χιλιάδες χρόνια;
Τὸ τρίτο μάτι τὶς βοηθάει νὰ βλέπουν μὰ σωπαίνουν...

Ξένε, ἀλαφρὸ τὸ βῆμα σου στῶν 'Ατρειδῶν τὴν πόλη.

('Απὸ τὴ συλλογὴ «ΣΠΟΝΔΕΣ») ΤΑΣΟΣ Π. ΒΕΛΛΙΟΣ

Ἡ σιωπὴ τῶν Δελφῶν

Ἀνηφορίζοντας γιὰ τὸν «ὀμφαλὸ» τῆς γῆς, πρέπει ν' ἀπογυμνωθεῖς πολλὲς ἄλλες ἐντυπώσεις. Εἰσδύοντας στὸ χῶρο τῶν Δελφῶν περνᾶς τὴ μεγαλοπρεπέστερη Πύλη ποὺ σ' ἑνώνει μὲ τὸν ἀρχαῖο κόσμο· εἰδικώτερα τὸν ὕψιστο μυστικισμὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Ἐδῶ ἀγγίζεις σύγκορμη τὴ μαγεία μιᾶς λατρείας ποὺ δὲν ἔχει σβήσει ἀκόμα· ἀρκεῖ ἡ ψυχή σου νὰ ντυθεῖ τὸ μεγαλεῖο μιᾶς ἄλλης πίστης, γιὰ νὰ θαυματουργήσει μέσα σου ὅλος ἐκεῖνος ὁ παράφορος καὶ παράτολμος κόσμος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου.

Μπορεῖ καὶ τὸ χρησμὸ τῆς Πυθίας ν' ἀκούσεις καὶ νερὸ νὰ ξαναπιεῖς, ποὺ θὰ μετουσιωθεῖ μέσα σου σὲ λατρεία καὶ φανατισμό. Ἐδῶ, στὸ χῶρο τῶν Δελφῶν, στὴ μυστικοπάθεια τοῦ ἀσύγκριτου τοπίου, στὴ σκηνογραφία τῶν γήινων σχημάτων, ξαναζεῖς ἕνα ὅραμα ποὺ ἴδιο λατρεύτηκε τότε. Ἕνα φῶς ἀναδύεται ἀπὸ τὸ περιβάλλον αὐτό, ἀπὸ τὶς σχισμάδες τῶν ἄγριων βράχων, ἀπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Μὰ στοὺς Δελφοὺς ἐκεῖνο ποὺ σοῦ προξενεῖ τὴ μέγιστη ἐντύπωση εἶναι ἡ σιωπή. Ὅσο κι ἂν ταράζεται ἀπὸ τὶς τρίλλιες τῶν πουλιῶν τοῦ δάσους, ἀπὸ τοὺς βάναυσους σημερινοὺς θορύβους τῶν ὀχημάτων, ἡ μαγεία τῆς σιωπῆς αὐτῆς εἶναι συναρπαστικὴ κι ἀλλόκοσμη. Σὲ φέρνει πίσω αἰῶνες σ' ἕναν ὑπέροχο χῶρο, σ' ἕνα προσκύνημα ποὺ ὅ,τι κι ἂν ἐπαναλάβεις μὲ τίποτα δὲν ἀγγίζεις τὴν ἀλλοτινὴ μυσταγωγία.

Τὰ δέντρα σιωποῦν πανύψηλα· χαιρετοῦν μὲ τοὺς ἴσκιους τὸν οὐρανὸ ποὺ πέφτει πάνω τους σιωπηλός, ἐπιβλητικὸς θόλος. Ἀπέραντος ὁ ἐλαιώνας κατηφορίζει πρὸς τὸ λιμάνι τῆς Ἰτέας, ξανοίγει μπρός σου γλαυκὸς ὁ ὁρίζοντας τοῦ Κορινθιακοῦ. Μὰ δῶ πάνω τελετουργοῦν σημαντικὲς στιγμὲς ἡ Ποίηση κι ὁ Στοχασμός. Ἀρκεῖ νὰ κρύβεις μέσα σου κάτι ἀπ' τὴν Ἀπολλώνια ἀρχοντιά, κάτι ἀπ' τὸ μεγαλόπρεπο «πιστεύω» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Στοὺς Δελφοὺς δὲν βεβηλώνεται ὁ χῶρος μονάχα ἀπὸ τὴν σημερινὴ ἄρνηση κι ἀμφιβολία τοῦ ἐπισκέπτη. Χαλαρώνει ὅλος ὁ διάκοσμος, διαλύεται καὶ κονιορτοποιεῖται, ἂν δὲν ἔχεις συλλάβει στὸ ἔπακρο σημεῖο ἐπαφῆς τὸ νόημα καὶ τὸ χαρακτῆρα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἰδέας.

Ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς καὶ μαζί του ἡ ὑπέροχη ἐκείνη γυναίκα, ἡ σύντροφός του Εὔα Πάλμερ, αὐτὸ τὸ ὕψιστο νόημα εἶχαν καταχωρήσει βαθύτατα στὴ συνείδησή τους. Τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα στὸν ξαναγεννημένο του, μέσα σ' ἕνα συντελεστὴ πολλῶν ἀξιώσεων. Ἡ ποίηση, ὁ λόγος, ἡ πίστη στὰ ὑψηλότερα ἀνθρωπιστικὰ σημεῖα. Διαφορετικὰ ὅλα περίττευαν, ὅλα ἀπέβαιναν οὐτοπιστικά, χιμαιρικά. Καὶ δυστυχῶς ἔτσι συνέβηκε, γιατὶ τὸ κίνητρο τῶν περίφημων ἐκείνων «Δελφι-

κῶν ἑορτῶν» παρανοήθηκε ἀπὸ τοὺς πολλούς, τοὺς αἰώνιους παρείσαχτους κι ἐπιτήδειους. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ θαυμάσιος ποιητὴς τοῦ «Λυρικοῦ Λόγου» παρέμεινε ἄρρηκτα δεμένος μὲ ὅλη τὴν ὑπόθεση τῶν Δελφῶν. Δικαιωματικὰ ὁ χῶρος αὐτὸς τοῦ ἀνοίγει καὶ σήμερα τόσο ἐγκάρδια τὶς ἀγκάλες του.

Στοὺς Δελφοὺς ἀνεβαίνεις μὲ τὴ βέβηλη ἀπορία, μὲ τὴ σκέψη πὼς ὅλα ἄλλαξαν ἀπὸ τότε, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Πυθίας, τὴν ἐποχὴ τῶν σιβυλλικῶν χρησμῶν. Κι ὅμως καθηλώνεσαι εὐθὺς σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ἐσωτερικοῦ πάθους, ποὺ δὲν συγκρίνεται μὲ καμμιὰν ἄλλη θρησκευτικὴ τελετουργία. Τὰ πάντα δῶ πάνω εἶναι τοποθετημένα στὶς ἐπάλξεις μιᾶς ὑπεράνθρωπης μαγείας. Μεθᾶς ἀπὸ τὸν ἀντίλαλο τοῦ φυλακισμένου ἀηδονιοῦ, ἐκεῖ ποὺ τὸ φυλάγουνε αἰώνιες ρίζες δέντρων, ἀπὸ τὴ θέα τῶν Φαιδριάδων, ἀπὸ τὸν ἀπέραντο κυματισμὸ μιᾶς μυστικῆς ἀνάβρας, αὐτῆς ποὺ ξεχύνεται ἀπὸ παντοῦ καὶ σὲ πνίγει.

Δὲν ξέρω γιατὶ δὲν χορταίνω ποτὲ τὸ ταξίδι τοῦτο ὥς τὶς Δελφικὲς αὐτὲς ὧρες. Μοῦ φαίνεται ἄσπιλο, ἀμόλυντο τὸ χρονοδιάγραμμα ἀπὸ τὸν κόσμο τὸ χτεσινὸ μέχρι σήμερα. Ὅσο κι ἂν στὰ ἐρείπια φωλιάζει ἡ εἰκόνα μιᾶς λεηλατημένης γῆς, κουρσεμένης ἀπὸ χίλιους δυὸ βάρβαρους λαούς, περισσεύει ἀκόμα κάτι ἀπὸ τὸ παλιὸ μεγαλεῖο, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει καὶ ν' ἀποζημιώσει τὶς αἰσθήσεις σου. Στοὺς Δελφοὺς ἐναποθέτεις τὴ σκέψη σου κι αὐτή, ἀφοῦ χαιρετήσει ὅσα διαφύλαξε ὁ χρόνος μέσα στὸ μουσεῖο, σὲ περιζήτητα ἀγγεῖα κι ἀγάλματα, περιπλανᾶται παντοῦ κι ἀγγίζει ὅ,τι τῆς ἀνήκει ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμο. Γιατὶ ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεση τῆς ἀντοχῆς μέσα στὸ χρόνο εἶναι ἕνα κεφάλαιο οὐσιῶδες κι ἀπέραντο, ποὺ δὲ σβήνει μὲ τίποτα πιά. Ἔχει περάσει στὸ Εἶναι μας καὶ ζῆ ἀβασίλευτα τὸν αἰώνιο δρόμο.

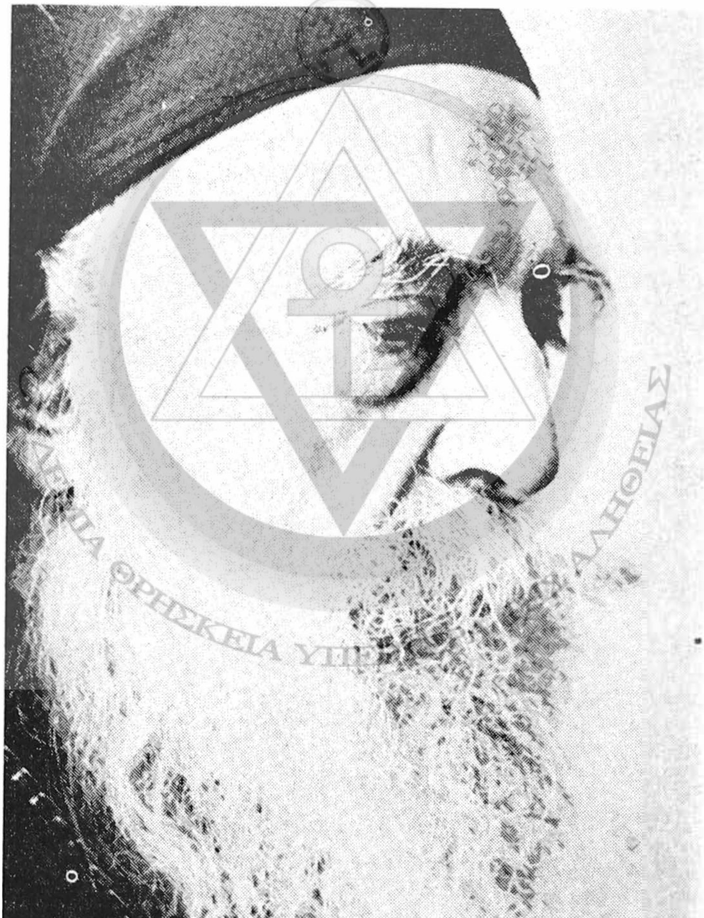
6.12.70

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ προσανατολισμοὶ τῆς Ὀρθοδοξίας

Τῆς δίδος ΜΑΡΙΑΣ Σ. ΘΕΟΧΑΡΗ
Βυζαντινολόγου

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Ο Α΄

ΣΤΑ 22 ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Διπλῆ ἐνσάρκωσι ἔχει τὸ σωτήριο πνεῦμα, πού, στοὺς καιρούς μας, ἀνέλαβε τὶς πύλες τοῦ πολέμου νὰ σφαλίση, νὰ ἐλευθερώση ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ ν' ἀνεβάση πρὸς τὸ θεῖο τὴν παλαίουσα τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, ποὺ σκοτεινές, ἀμείλικτες δυνάμεις ζητοῦν νὰ γκρεμίσουν στὸ χάος.

Τὸ ἕνα πρόσωπο, στραμμένο πρὸς τὴ Δύσι, εἶναι ἐκεῖνο τοῦ μεγάλου εἰρηνιστοῦ πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ΄. Οἱ Χριστιανοὶ μιμούμενοι τὸν ταγὸ τῆς 'Ορθοδοξίας, τὸν ἀποκαλοῦν Παῦλο τὸν Β΄, γιατὶ σὰν γνήσιος διάδοχος τοῦ 'Αποστόλου τῶν 'Εθνῶν νοιώθει βαθιὰ τὸ χρέος τοῦ θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ ἀπέναντι στὴ σημερινὴ τραγωδία τοῦ κόσμου, καὶ μὲ πράξεις αὐταπαρνήσεως, γενναιότητος, ἀγάπης τίθεται καθημερινὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἄλλο πρόσωπο, στραμμένο πρὸς τὴν 'Ανατολή, εἶναι τοῦ Προκαθήμενου τῆς 'Ορθοδοξίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου 'Αθηναγόρα.

⁂

Γιορτάσαμε πρὸ ὀλίγου τὴν 22α ἐπέτειο τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Εἴκοσι δύο χρόνια ἡγετικῆς διακονίας, ποὺ μάχεται νὰ δώση στὸν ἄνθρωπο — στὸν Χριστιανὸ — μιὰ νέα, ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ παλαιότατη, ἀντίληψι τῆς εὐθύνης του καὶ τοῦ προορισμοῦ του.

Τὰ 22 αὐτὰ χρόνια τῆς 'Αθηναγορείου πατριαρχείας ἔδωκαν στὴν 'Ορθοδοξία τόσο κλέος, ποὺ μόνον μιὰ φορὰ εἶχε γνωρίσει στὸ παρελθόν: κατὰ τὴν πατριαρχεία τοῦ Φωτίου, τὸν 9ο αἰῶνα, ὅταν ἡ 'Ορθοδοξία μὲ τοὺς ἱεραποστόλους Κύριλλο καὶ Μεθόδιο μεταλαμπάδευσε, μαζὶ μὲ τὴ θρησκεία, καὶ τὴν παιδεία στοὺς Σλαύους τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. 'Ο Φώτιος κατέστησε τὴν Κωνσταντινούπολι ἱστορικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο τῆς Νοτιο - 'Ανατολικῆς Εὐρώπης. Στὸ Φώτιο ὀφείλεται τὸ ὅτι οἱ Βαλκανικοὶ λαοὶ ἀνετράφησαν μὲ τὴν ὑψηλὴ χριστιανικὴ ζωὴ καὶ τὶς ὑψηλὲς ἰδέες τοῦ Βυζαντίου.

Ὅμως τὸ Βυζάντιο, σὰν χῶρος ὑλικός, δὲν ὑπάρχει πιά. Τὰ 'Ελληνικὰ γράμματα, ποὺ ἔφερε, μαζὶ μὲ τὴ θρησκεία, στοὺς Βαλκανικοὺς λαούς, ἡ Κυριλλομεθοδιανὴ ἀποστολή, καὶ ποὺ ἀποτελοῦσαν μέχρι σήμερα, στὸν κόσμον ὁλόκληρο τὴ βάση τῆς κλασσικῆς παιδείας, ὑποχωροῦν κάθε μέρα καὶ περισσότερο στὸν τεχνικὸ πολιτισμό.

'Απομένει, λοιπόν, μόνη της, τώρα, ἡ 'Εκκλησία, γιὰ νὰ ἀσκήση τὴν εἰρηνιστική της ἐπίδρασι, στὸν σύγχρονο κόσμο. 'Απομένει πάντα τὸ πνευματικὸ Βυζάντιο. Αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ 'Αθηναγόρας, προσπαθεῖ νὰ ἀφυπνίση. Ἔχει βαθειὰ πεποίθησι στὴν κρυφὴ δύναμι

τῆς Ὀρθοδοξίας. Μεταφέρει τὸ μήνυμά της στὰ πέρατα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. Ξαναδίνει στὴ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸ ρόλο τῆς ἀρχηγέτιδος καὶ μητέρας τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν. Τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ μὲ τὴ διαλεκτική τους μεταμόρφωσαν σὲ λόγο τὴν ἄρρητη οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ οἰκοδόμησαν μὲ τὴ φιλοσοφία τους, τὸ πνευματικὸ στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας, καλεῖ τώρα ὁ Ἀθηναγόρας νὰ ὑψώσουν τὴν σκέψι στὰ ἰδανικὰ τῆς παγχριστιανικῆς ἑνότητος καί, κοντὰ σ' αὐτούς, καλεῖ τοὺς λαοὺς τῶν Βαλκανίων, τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς ποὺ δέχθηκαν ἄλλοτε ἀπ' τὸν Φώτιο, νὰ τοὺς θέσουν τώρα στὴ διάθεσι ὅλων τῶν χειμαζομένων ἀνθρώπων.

⁂

Ὅταν τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1949 ὁ Ἀθηναγόρας ἀνέρχεται στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, ἀντικρύζει στὸ ποίμνιο καὶ στὸν Κλῆρο του τὴ φοβισμένη νοοτροπία ποὺ ἔχουν, στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅλες οἱ ἀλλόθρησκες μειονότητες. Ἐκεῖνος ἔρχεται ἀπὸ μιὰ χώρα, ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα συνονθύλευμα μειονοτήτων, ἕνα μικρόκοσμο τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ ἕνα μικρόκοσμο ἐλεύθερο. Τὴν Ἀμερική! Φιλόξενη γιὰ τοὺς Ἕλληνες, ποὺ ἔφθασαν ἐκεῖ, φτωχοὶ ἢ κατεστραμμένοι, μὲ τὶς ἀνταύγειες στὰ μάτια τῆς μικρασιατικῆς συμφορᾶς, καὶ ἐξελίχθησαν σὲ πλούσιους καὶ ἰσχυροὺς πολῖτες, ἔχτισαν ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα. Ἔχει διατελέσει ὁ Ἀθηναγόρας, ἐπὶ 18 ὁλόκληρα χρόνια, Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἔχει θέσει τὴ σφραγίδα της στὴν προσωπικότητά του. Ὅπως γράφει ἕνας ἀπὸ τοὺς βιογράφους του «ἡ μοῖρα τοῦ Ἀθηναγόρα ἐγγράφεται μεταξὺ τῆς καταστροφῆς ἑνὸς πολυεθνοῦς Κράτους — τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας — καὶ τῆς ἐπιτυχίας ἑνὸς ἀπέραντου πανσπερμικοῦ καὶ πολύθρησκου ἔθνους: τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν». Θὰ λέγαμε καλύτερα ὅτι ἐγγράφεται μεταξὺ τῆς καταστροφῆς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ τοῦ θαύματος τοῦ νέου καὶ ζωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ μακρὰ θητεία του στὸν Νέο Κόσμο θὰ βοηθήση τὸν Ἀθηναγόρα νὰ ἰδῆ τὰ προβλήματα τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ ρεαλιστικὸ μάτι καὶ μέσα στὰ διεθνῆ πλαίσια.

Ὁ Ἀθηναγόρας ὅμως ἔρχεται ἀπὸ μακρύτερα ἀκόμη. Ἔρχεται ἀπὸ τὴν πατρίδα του, τὸ Βασιλικὸ τῆς Ἠπείρου, ὅπου μικρὸς ἔχει δῆ νὰ συμβιοῦν ἐν ὁμονοίᾳ Ἕλληνες, Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοί. «Θυμᾶμαι ἀκόμη, διηγεῖται σήμερα ὁ Πατριάρχης, τὸ ὄνομα τοῦ μοναδικοῦ Τούρκου χωροφύλακα ποὺ εἶχε τὴν εὐθύνη τοῦ χωριοῦ. Λεγόταν Ἀλῆ - μπέης. Ἀλλὰ δὲν εἶχε τίποτε νὰ κάνη. Οὔτε φιλονεικίες, οὔτε δίκες συντάραζαν τὸ χωριό. Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες ζοῦσαν ἀδελφωμένοι. Μιὰ ἀληθινὰ βιβλικὴ ζωή. Καλοῦσαν οἱ Χριστιανοὶ τοὺς Μουσουλμάνους στὰ βαφτίσια τῶν παιδιῶν τους, καὶ ἐκεῖνοι πάλι καλοῦσαν τοὺς Χριστιανοὺς στὴν περιτομή».

Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ εἶχε

περάσει ὁ 'Αθηναγόρας κι' ἀπ' τὴν Μακεδονία, ὅπου, τὸ 1910, νεαρὸς διάκος, εἶχε ὑπηρετήσει στὴ Μητρόπολι τῆς Πελαγονίας, ποὺ εἶχε γιὰ ἕδρα της τὸ Μοναστήρι. Ἡ Μακεδονία ἦταν, τότε ἀκόμη, τὸ σταυροδρόμι μεγάλων μυστικιστῶν. Ψηλά, στὴν θεϊκὴ ἀκρόπολι τοῦ Ἄθω, ποὺ περήφαση τινάζεται σὰν σαΐτα στὸν οὐρανό, οἱ Ἡσυχασταί, ὅπως πάντα, ἀναζητοῦν τὸ «ἄκτιστον φῶς» τοῦ Θαβώρ. Καὶ κάτω στὴν Θεσσαλονίκη, οἱ 'Ιουδαῖοι καββαλισταί, τελευταῖοι ἀπόγονοι τῶν μακρυνῶν φυγάδων τῆς Ἱσπανίας, γεννήματα καὶ αὐτοὶ τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, διδάσκουν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς Γραφῆς, ἐνῶ τὰ τάγματα τῶν δερβίσηδων, μὲ τὶς ὑποχρεώσεις τῆς πειθαρχίας, τῆς πενίας, τῆς νηστείας, τῆς προσευχῆς, δὲν ξεχωρίζουν, παρὰ μόνον ἐξωτερικά, ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν μοναχῶν τῶν δικῶν μας: ὁ ἱδρυτής τους ὁ ποιητὴς Τζελὰλ - Ἐδδίν, ποὺ φέρει τὸ προσωνύμιο: ὁ Ρωμηός, ἀναπαύεται, κατὰ τὴν ἐπιθυμία του, στὸ Ἰκόνιο, πλάϊ στὸν Ἕλληνα μοναχό, ποὺ ὑπῆρξεν ὁ πνευματικός του ἀδελφός.

Ὅταν τὸ 1912 ἀρχίζουν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, Γάλλοι, γερμανικὰ καὶ αὐστριακὰ στρατεύματα διαβαίνουν ἢ στέκονται στὴ μικρὴ αὐτὴ πόλι τῆς Μακεδονίας, τὸ Μοναστήρι. Ὁ 'Αθηναγόρας εἶναι μόλις 30 χρόνων, ὅμως, στοὺς θαλάμους τῶν στρατιωτικῶν νοσοκομείων, ἔχει παρηγορήσει ἀνθρώπους κάθε ἐθνικότητος, ἔχει ἀκούσει, σὰν ἔμπιστος φίλος, τὸν θρῆνο ψυχῶν ποὺ ἀνήκουν σὲ κάθε Ἐκκλησία: «Ὅλοι οἱ λαοὶ εἶναι καλοί, συνηθίζει νὰ λέη ὁ Πατριάρχης. Ὁ καθένας τους ἀξ.ζει τὸν σεβασμό μας. Ὑπάρχουν βέβαια, σκοτεινὲς δυνάμεις ποὺ κυριεύουν τὸν ἄνθρωπο. 'Αλλ' ἡ ἀγάπη εἶναι ἰσχυρότερη ἀπ' αὐτές».

Ἡ παρουσία του στὶς συναντήσεις αὐτὲς τῶν λαῶν καὶ θρησκειῶν γεννᾶ μέσα του τὴ νοσταλγία γιὰ τὴ συμφιλίωσι τῶν ἀνθρώπων: Στὴν 'Αμερικὴ παλαίβει γιὰ τὴν κλονισμένη ἀδελφικὴ ἑνότητα τοῦ ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ. Παλαίβει καὶ νικᾶ. Κι' ἔρχεται στὸ Φανάρι μ' ἕνα ὅραμα: μιὰ παγκόσμια ἀδελφότητα, ὅπου οἱ Χριστιανοὶ θ' ἀποτελέσουν τὸ προζύμι, κι ὅπου ὁ κάθε ἄνθρωπος, ὁ κάθε λαός, θὰ βρῆ τὴ θέσι του. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀδελφότης ἐν Χριστῷ ποὺ ὀνειρεύτηκε καὶ ὁ Ντοστογιέφσκι.

⁂

Ἔτσι, ἀνοίγει διάπλατες τὶς κλειστές, πένθιμες θύρες τοῦ Πατριαρχείου. 'Αλλάζει τὸν αἱματοβαμμένο πορφυρὸ μανδύα, ποὺ τὸν περιέβαλλε ἡ Ἅλωσι, μὲ τὸν χρυσοπερίκλειστο σάκκο τῆς 'Αναστάσεως. 'Ανασύρει στὸ φῶς καὶ προβάλλει, γιὰ νὰ ὑπηρετήση τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἱερὴ παρακαταθήκη, ποὺ οἱ λαοί, στοὺς μακροὺς χρόνους τῆς δουλείας, εἶχαν ἐμπιστευθῆ στὴ Μητέρα 'Εκκλησία, καὶ ποὺ οἱ μάρτυρες - προκάτοχοί του εἶχαν διαφυλάξει «ἐν ταπεινώσει καὶ πενίᾳ». «Οἱ Χριστιανοί, βροντοφωνεῖ, ὀφείλουν νὰ ἐμφανισθοῦν ἑ ν ω μ έ -

ν ο ι για να εκτελέσουν τό χρέος τους. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μένουμε ἀδιάφοροι ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑβρίζεται στὸ πρόσωπο τῶν γυμνῶν, τῶν πεινασμένων, τῶν ταπεινωμένων;». Πιστεύει βαθιὰ πὼς ὁ Σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ, σύμβολο μιᾶς θεϊκῆς ἀγάπης, θὰ τιθασεύση — ὅπως στὴν ποιμαντορική του ράβδο — τὰ δύο ἀντιμετωπικὰ φίδια Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ποὺ ἀλληλοσπαράζονται.

Ὁ Ἀθηναγόρας θὰ κηρύξη ἐν πρώτοις τὴ σύναξι ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων. Θὰ καλλιεργήση μὲ κάθε μέσο τὴ χριστιανικὴ οἰκουμενικὴ συνείδησι. Ἡ Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψι, ποὺ συγκαλεῖται στὴ Ρόδο τὸ 1961, ἀποτελεῖ σπουδαιότατο σταθμὸ στὴν ἱστορία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. «Διὰ πρώτην φοράν, γράφουν οἱ ξένοι παρατηρηταί, μετὰ δέκα αἰῶνας, συνῆλθε ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡ Ὀρθοδοξία εἰς κοινὴν τράπεζαν». Ἂν ἀναλογισθοῦμε ὅτι οἱ ἱεράρχες καὶ ὁ κλῆρος ποὺ προσῆλθαν στὴ Διάσκεψι ἀνῆκαν σὲ ἀντιτιθέμενα πολιτικὰ καθεστῶτα, θὰ ἐννοήσουμε πόσο σταθερὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἕνωσι τῶν ἀνθρώπων ποὺ στηρίζεται στὴν ἀμοιβαία ἐκτίμησι καὶ κατανόησι, ἀνεξάρτητα καὶ ὑπεράνω ἀπὸ τὰ πολιτεύματα.

Ἀκολούθησαν οἱ δύο ἄλλες πανορθόδοξες Διεσκέψεις. Ἐνῶ στὸ μεταξὺ οἱ ἐπισκέψεις στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο τῶν Προκαθημένων τῶν Σλαυϊκῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἔχουν ἀνοίξει τὸ δρόμο εὐρύτερης συνεργασίας ἀνάμεσα στὸ Φανάρι καὶ τὰ ἄλλα Ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα, κι ἔχουν δημιουργήσει τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἔναρξι τοῦ διαλόγου Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς συνάξεως τῶν Ὀρθοδόξων θὰ ἦταν ἀπραγματοποίητο χωρὶς τὴν ἔννοια τῆς πρωτοκαθεδρίας ποὺ ἔχει ὁ Ἀθηναγόρας, μιᾶς πρωτοκαθεδρίας δηλαδή, ποὺ τίθεται στὴν ὑπηρεσία τῶν πάντων. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης οὐδέποτε ἐπιβάλλει· ἐνεργεῖ πάντοτε ἀφοῦ λάβει τὴ συγκατάθεσι τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ πάντοτε μὲ σκοπὸ τὸ κοινὸ ἀγαθό.

Ἀλλὰ ἡ μεγάλη ἐκδήλωσι τῆς Ὀρθοδόξου ἑνότητος ὑπῆρξεν ὁ ἑορτασμὸς τῆς χιλιετηρίδος τῆς μοναχικῆς πολιτείας τοῦ Ἄθω. Πῶς θὰ ἐκτελέση ἡ Ὀρθοδοξία τὴν οἰκουμενική της ἀποστολή; Ἐν πρώτοις διὰ τῆς θεολογίας: «Ποτὲ ἡ Ὀρθόδοξος θεολογία, λέγει ὁ Ἀθηναγόρας, δὲν εἶχε τόσο μεγάλο χρέος ὅπως ἔχει σήμερα· μιὰ μεγάλη ἀποστολὴ τὴν περιμένει». Ὅμως, περισσότερο ἀπὸ τὴ θεολογία, ἔχει στηρίξει τὶς ἐλπίδες του στοὺς μοναχούς, καὶ μάλιστα τοὺς Ἁγιορεῖτες. Ἀσκητὴς ὁ ἴδιος — ὅσοι ἔζησαν στὸ Φανάρι γνωρίζουν μὲ πόση αὐστηρότητα ἐπιβάλλει στὸν ἑαυτό του τὸν μοναστικὸ κανόνα—ἀσκητὴς ποὺ ἔζησε ἄλλοτε γιὰ λίγο, τὴν ἐμπειρία τοῦ Ἄθω, στὸ Κελλὶ τοῦ Μυλοποτάμου, ἀγωνίζεται γιὰ νὰ ἀναβιώση, νὰ ἀποβῆ πάλι ἕνα κέντρο οἰκουμενικότητος τὸ Ἅγιον Ὄρος, ποὺ δὲν ἔπαψε

οὔτε στὰ χρόνια τῆς δουλείας τοῦ Γένους νὰ πέμπη τὸ πνευματικό του φῶς στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Προγραμμάτισε λοιπὸν τὸν ἑορτασμὸ τῆς χιλιετηρίδος σὰν μιὰ πανορθόδοξη συνάντησι. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἱεράρχες τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ τοὺς ἀντιπροσώπους τους, ἦσαν παρόντες γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ὀρθόδοξο προσκύνημα καὶ πολλοὶ μοναχοὶ τῶν μεγάλων μοναστικῶν κέντρων τῆς Δύσεως. Στὸ λόγο ποὺ ἐξεφώνησε ὁ Πατριάρχης καθώρισε τὸν ρόλο ποὺ καλεῖται νὰ παίξη τὸ Ἅγιον Ὄρος στοὺς νέους καιρούς: «Κανεὶς δὲν γνωρίζει, εἶπε, μέχρι ποίου σημείου φθάνουν αἱ ἀκτινοβολίαι τῶν φάρων τῶν πνευματικῶν. Τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀκτινοβολεῖ καὶ πέραν τῶν ὁρίων αὐτοῦ, καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν».

⁂

Ἐπειδὴ ὁ Ἀθηναγόρας πιστεύει πὼς τὸ μεγάλο σκάνδαλο τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ἡ διαίρεσι τῶν χριστιανῶν, θὰ πάρη τὸ ραβδὶ τοῦ προσκυνητῆ καὶ θὰ πάη πρὸς συνάντησι τῶν ἀδελφῶν του. Τὸ πρῶτο του ταξίδι εἶναι γιὰ τὰ τρία πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς: Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων. Τὸ ταξίδι αὐτὸ ὑπῆρξε μιὰ ἀποθέωσι τοῦ Πατριάρχη· τὰ πλήθη, ἀνεξάρτητα φυλῆς καὶ θρησκεύματος, ἔτρεχαν νὰ τὸν προσκυνήσουν. Ἡ ἴδια ἀποθέωσι τοῦ ἐπεφυλάχθη ἀργότερα καὶ στὶς Βαλκανικὲς χῶρες, ὅταν ἐπεσκέφθη τὰ πατριαρχεῖα Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας. Μάλιστα ἡ θερμότερη ὑποδοχὴ τοῦ ἔγινε στὴ Βουλγαρία, ὅπου ὅπως γνωρίζομε ζῆ ὁ σκληρὸς πυρήνας τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ὅπου εἶχε προηγηθῆ ἡ σκληρὴ διαμάχη, μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἐξ αἰτίας τοῦ αἰτήματος τῆς αὐτοκεφαλίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖο ὅτι τὰ αἰσθήματα τῶν λαῶν δὲν συμβαδίζουν πάντα μὲ τὴν πολιτικὴ ποὺ τοὺς ἐπιβάλλεται.

Παντοῦ, στὶς χῶρες ποὺ ἐπισκέπτεται, ὁ Ἀθηναγόρας θυμίζει στοὺς Χριστιανοὺς τὶς εὐθῦνες τους, ξυπνάει τὶς συνειδήσεις στὸ οἰκουμενικὸ καθῆκον τῆς Ὀρθοδοξίας, ὑπογραμμίζει ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος συνδέεται μὲ τὸ γενικὸ πρόβλημα τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου, κηρύσσει τὴν ὑψηλὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ προσφέρει στοὺς λαοὺς τοὺς θησαυροὺς τῆς παραδόσεώς της.

Τὸ ταξίδι ὅμως στὴ Μέση Ἀνατολὴ ὑπῆρξε στὴν οὐσία του ἕνα προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους. «Ἡ μετάνοια καὶ ἡ λατρεία μὲ ὤθησαν νὰ κάμω τὸ ταξίδι στὰ Ἱεροσόλυμα, λέει ὁ Ἀθηναγόρας. Τὸ προσκύνημα αὐτὸ εἶναι παραδοσιακὸ στὸν Ὀρθόδοξο λαό, καὶ οἱ ἱεράρχες του τὸ ἐκτελοῦν γιὰ προσωπικό τους ἐξιλασμὸ καὶ γιὰ ἐξιλασμὸ τοῦ λαοῦ τους». Ἀλλὰ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνες οἱ Χριστιανοὶ εἶχαν λησμονήσει νὰ ἔρθουν νὰ προσευχηθοῦν στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Θεοῦ.

Γι᾽ αὐτὸ τοῦ προξένησε βαθύ-

τατη ἐντύπωσι ὅταν, μερικὰ χρόνια ἀργότερα, ὁ Πάπας Παῦλος ἀνήγγειλε καὶ ἐκεῖνος ἕνα προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους. Εἶχαν προηγηθῆ οἱ ἀλλεπάλληλες κρούσεις στὴν Ρώμη τοῦ Ἀθηναγόρα γιὰ ἕνα ἀδελφικὸ διάλογο. Εἶχε προηγηθῆ ἐκείνη ἡ θαυμασία ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα πρὸς τὸν Πατριάρχη, σὰν ἀπάντησι στὶς εὐχές, γιὰ τὴν ἀνάρρησί του, ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ: «Ἂς ἐμπιστευθοῦμε, ἔγραφε ὁ Πάπας Παῦλος, τὸ παρελθὸν εἰς τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν παρότρυνσιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ». Στὰ Ἱεροσόλυμα ὁ Πατριάρχης θὰ ἐμπιστευθῆ στὸν ἀδελφό του τῆς παλαιᾶς Ρώμης τὴν ἀγωνία του γιὰ τὸν σχισμένο χιτῶνα τοῦ Σωτήρα: «Ἡ Χριστιανικὴ ἀνθρωπότης ἀπὸ αἰώνων ζῆ εἰς τὴν νύκτα τῆς διαιρέσεως. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἐβαρύνθησαν εἰς τὸ σκότος. Ἂς εἶναι ἡ συνάντησις ἡμῶν τὸ λυκαυγὲς τῆς ἁγίας ἡμέρας τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης, τῆς ἑνότητος». Καὶ ἀλλοῦ πάλι λέει ὁ Ἀθηναγόρας: «Γῆ ἁγία, ποτισμένη μὲ αἷμα, ξαναγίνεται πάλι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου, ὁ τόπος ἀναμετρήσεως ἐθνῶν καὶ ἰδεολογιῶν. Ἂς προσευχηθοῦμε γιὰ νὰ γίνη τόπος συναντήσεως καὶ εἰρήνης».

Ἀκολουθεῖ ἡ ἄρσι τῶν Ἀναθεμάτων. Πραγματοποιεῖται κατόπιν τὸ ἱστορικὸ ταξίδι τοῦ Πάπα στὴν Κων)πολι. Κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῆς Ἁγιᾶ Σοφιᾶς, στὴν ἴδια ἀκριβῶς θέσι ποὺ εἶχε κατατεθῆ, πρὶν ἀπὸ 9 αἰῶνες, ἡ βούλλα τοῦ ἀναθέματος τοῦ πρεσβύτερου ἀδελφοῦ τῆς Ρώμης πρὸς τὸν νεώτερο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γονατίζει ὁ Πάπας καὶ προσεύχεται. Ὅλη ἡ ὁμήγυρις τὸν μιμεῖται. Ὁ Χριστιανισμὸς τῆς Ἀνατολῆς θὰ νοιώση βαθύτατα τούτη τὴν πράξη αὐταπαρνήσεως καὶ ταπεινοφροσύνης τοῦ Προκαθήμενου τῆς Ρώμης: «Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν, λέγει ὁ Ἀθηναγόρας, θὰ παραμείνη μία ἀσύγκριτος πρᾶξις Χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ γενναιότητος, ἡ ὁποία ὑπερφαλαγγίζει πολλοὺς τόμους ἐξειδικευμένων θεολογικῶν συζητήσεων. Ὁσάκις εἰσέρχομαι εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν ἀναπολῶ τὴν εἰκόνα τῆς ἀδελφικῆς κοινῆς προσευχῆς πρὸ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου». Ἀλλὰ καὶ ἡ Δύσι, στὸ πρόσωπο τοῦ Πάπα Παύλου, συνειδητοποιεῖ ὅτι στὶς ἀκτὲς τοῦ Βοσπόρου —στὴν Νίκαια, στὴν Κων)πολι, στὴν Χαλκηδόνα καὶ νοτιώτερα στὴν Ἔφεσο— διατυπώθηκαν τὰ βασικὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ὅτι ἐδῶ γιὰ πρώτη φορὰ οἱ Χριστιανοὶ ἐκλήθησαν μὲ τὸ ὄνομά τους.

Ἡ τρίτη πρᾶξι ξετυλίγεται στὴ Ρώμη ὅπου οἱ δύο ταγοὶ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας ἀνταλλάσσουν μπροστὰ στὸ ἱερὸ θυσιαστήριο τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Πέτρου τὸν ἀσπασμὸν τῆς συγγνώμης. Ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἀνοιχτοὶ τώρα γιὰ μιὰ κοινὴ πορεία τῶν Χριστιανῶν.

Ἔτσι ὁ δεσμώτης τοῦ Φαναρίου ἐλευθέρωσε τὴν Ὀρθοδοξία ἀπὸ τὴ βαρειά, σχολαστική της πανοπλία τοῦ Μεσαίωνα καὶ τὴν ἀπέστειλε τὸν εὐαγγελικὸ λόγο νὰ κηρύξῃ: «εἰ οὕτως ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν καὶ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύειν ἀλλήλους». Μόλις μιὰ δεκαετία εἶχε ἀρκέσει στὸν Ἀθηναγόρα γιὰ νὰ προσεγγίσῃ δύο κόσμους ἀδελφοὺς καὶ πολέμιους, γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ νέα ἀκτινοβολία στὴν Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, γιὰ νὰ πέμψῃ τὸ μήνυμα τῆς Ὀρθοδοξίας στὰ πέρατα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, γιὰ νὰ καταστήσῃ τὸ Φανάρι σταυροδρόμι Ἐκκλησιῶν καὶ Ἐθνῶν.

⁂

Λίγα χρόνια μετὰ τὸ Σχίσμα τοῦ 1054, ὁ διακαὴς πόθος γιὰ τὴν ἑνότητα τοῦ κόσμου δημιούργησε στὴ Δύσι τὴν παράδοσι τοῦ Ἁγίου Γκράαλ. Λείψανο ἱερὸ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ Ποτήριο τοῦ Γκράαλ, ἦταν τὸ σκεῦος ἀπ' ὅπου, τὴν Πέμπτη ἐκείνη πρὸ τῶν Παθῶν, κοινώνησεν ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθηταῖς του, κι' ὅπου ἀργότερα ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας συνέλεξε τὸ αἷμα τοῦ Ἐσταυρωμένου. Στὶς περιπέτειες τῆς ἱστορίας τὸ ἱερὸ σκεῦος χάθηκε. Ἕνας ἀσκητὴς μὲ καθαρὴ τὴν καρδιά, λέει ἡ παράδοσι, πὼς θὰ ξανάβρῃ τὸ κοινὸ αὐτὸ Ποτήριο τῆς ζωῆς, ποὺ δημιουργεῖ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἕνα δεσμό, ἀσύγκριτα ἁγιώτερο ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς τοῦ αἵματος. Ὁ ἐρημίτης τοῦ Φαναρίου, πιστὰ προσκολλημένος στὴν προσευχὴ καὶ ἄσκησι, βρίσκεται ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ Ποτηρίου. Θὰ δυνηθῆ ἄραγε τελικὰ νὰ μᾶς πείσῃ γιὰ τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς κοινῆς πορείας ἑνὸς κόσμου συμφιλιωμένου;

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

Ἐπιταχύνεται ἡ πορεία συλλειτουργίας τῶν Χριστιανῶν

Μήνυμα τοῦ Πάπα πρὸς τὸν Πατριάρχη

«Εἴμαστε —ἢ δὲν εἴμαστε— μαθηταὶ Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος «ἀενάως καινὰ ποιεῖ τὰ πάντα»; λέγει στὸ μήνυμά του ὁ Πάπας Παῦλος ὁ 6ος στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα τὸν Α΄, ποὺ ἐπεδόθη, διὰ τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος, ἐνῷ τὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Ἰλισοῦ» εἶχε τυπωθῆ. Ἄρα, ἐπιβάλλεται πᾶσα προσπάθεια διὰ τὴν ἀποκατάστασιν π λ ή ρ ο υ ς συνεργασίας τῶν Χριστιανῶν.

«Τὸ Πνεῦμα —λέγει στὸ μήνυμά του ὁ Πάπας— ἔθετο ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἓν σταθερὸν θέλημα, ὅπως πράξωμεν πᾶν τὸ δυνατόν, ὅπως ἐπισπεύσωμεν τὴν ἡμέραν τὴν τόσον ἐπιθυμητήν, καθ' ἣν ἐν τῇ τελειώσει κοινῆς συλλειτουργίας θὰ ἀξιωθῶμεν ὅπως κοινωνήσωμεν ὁμοῦ τοῦ αὐτοῦ Ποτηρίου τοῦ Κυρίου.

Ἐν τῇ ἐλπίδι ταύτῃ θὰ ἔδει ὅπως ἀπὸ τοῦδε καταβάλλωμεν προσπάθειαν, ἵνα ἀποκαταστήσωμεν ἁπανταχοῦ, μεταξὺ κλήρου καὶ τῶν πιστῶν καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων κατάστασιν ὄντως ἀδελφικήν. Εἴθε αἱ ἐκ τοῦ παρελθόντος κληροδοτηθεῖσαι ἡμῖν καταστάσεις καὶ τὰ ἐν μέσῳ ἡμῶν ὑψωθέντα μεσότοιχα, ἵνα μὴ ὦσι καλύματα ἐπιβραδύνοντα τὸ τελευταῖον τοῦτο πρὸς τὴν πλήρη κοινωνίαν βῆμα. Οὐκ ἐσμὲν μαθηταὶ Ἐκείνου, ὅστις ἀενάως καινὰ ποιεῖ πάντα; Ἐν τοῖς συναισθήμασι τούτοις καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ μιᾶς ὁσημέραι στενωτέρας συνεργασίας πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν μᾶλλον προσφόρων τρόπων, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως φθάσωμεν ταχέως εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐπαναλαμβάνομεν ὑμῖν, λίαν ἀγαπητὲ ἀδελφέ, τὰ αἰσθήματα τῆς βαθείας ἀγάπης ἡμῶν ἐν Κυρίῳ».

Ὁ ὑφυπουργὸς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως καθηγητὴς κ. Τσάκωνας, ἐξαίρων τὴν σημασίαν τοῦ μηνύματος, ἐτόνισε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Τὸ μήνυμα τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι πανανθρώπινο, κηρύσσει τὴν ἀδελφοσύνη ὅλων τῶν ἀνθρώπων, κατὰ μείζονα δὲ λόγον τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη μεταξὺ ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ἀπαραίτητος καὶ πρωταρχικὴ μαρτυρία τῆς χριστιανικότητός των. Ἡ τελειότερη ἐξωκρατικὴ ὀργάνωσις τοῦ κόσμου, τὸ Βατικανόν, διὰ τοῦ ἀξίου ἡγέτου του, ἔδωσε δεῖγμα μιᾶς μεγάλης ἱκανότητος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωήν, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ αἴτημα τῆς παγχριστιανικῆς συνεργασίας ποὺ πρῶτος ἔθεσεν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης».

Τὸ Βατικανὸν ἀποφεύγει τὴν λέξιν αἵρεσις

Ὅταν οἱ Ἀπόστολοι διέδιδαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, τὸν Α΄ αἰῶνα, ἔτυχε νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ προσαχθοῦν στὸ «συνέδριον». Ὁ ὄχλος «ἔτριζαν τὰ δόντια τους καὶ ζητοῦσαν τὴν θανάτωσί τους», ὅπως ἀναφέρουν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (κεφ. 5, 33). Τότε σηκώθηκε ὁ μεγάλου κύρους νομοδιδάσκαλος Γαμαλιὴλ καὶ ἀφοῦ ἐζήτησε νὰ ἐξαχθοῦν οἱ κατηγορούμενοι ἀπὸ τὴν αἴθουσα γιὰ λίγο, εἶπε: «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέξετε πῶς θὰ φερθῆτε ἔναντι τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν... Σᾶς συμβουλεύω νὰ τοὺς ἀφήσετε ἐλευθέρους. Διότι ἐὰν ἡ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. Εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ καὶ προσέξατε μήπως θεομάχοι εὑρεθῆτε».

Ὅταν οἱ Χριστιανοὶ πῆραν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, ξέχασαν αὐτὴ τὴν λογικὴ προσέγγισι στὰ ζητήματα διαφορετικῆς πίστεως καί, τὸν Μεσαίωνα, διέπραξαν φρικαλέα ἐγκλήματα.

Τώρα, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία —ἡ ὁποία πρὸ αἰώνων, βέβαια, ἐγκατέλειψε τὶς σκληρὲς τιμωρίες τῶν «αἱρετικῶν»— ἐγκαταλείπει καὶ αὐτὴν τὴν λέξιν «αἵρεσις» ὡς ἀναχρονιστικήν. Ἡ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ τὸ Δόγμα τῆς Πίστεως (διάδοχος τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ τοῦ «Σάντ' Ὀφφίτσιο») ἐξέδωσε ἐγκύκλιο γιὰ τὴν μεθοδολογία χειρισμοῦ τῶν περιπτώσεων δογματικῶν «πλανῶν», ὅπως ἀναφέρει, ἀποφεύγοντας νὰ χρησιμοποιήση τὴν λέξιν «αἵρεσις». Ὅταν ἀνακύπτουν ζητήματα «ἀνορθοδόξων» θεολογικῶν ἀπόψεων, ποὺ ἀποτελοῦν «παραλλαγὴ» τῶν ἐπισήμων διδασκαλιῶν, τὸ Βατικανὸν δὲν θ' ἀποφασίζη προτοῦ ἐξετάση τὸν περὶ οὗ πρόκειται θεολόγο καὶ τὸν ἐπίσκοπο τῆς περιοχῆς του, σὲ περίπτωσι δὲ διαφωνίας, θὰ ἀνατίθεται ἡ μελέτη τοῦ θέματος σὲ δύο ἀνεξαρτήτους ἐμπειρογνώμονας. Τὸ ἔγγραφον δὲν ὁμιλεῖ περὶ «ἀφορισμοῦ» τοῦ τυχὸν ἐμμένοντος στὴν «πλάνη» του. Ἡ ἀνωτάτη ποινὴ θὰ εἶναι δημοσία καταγγελία τῶν «πεπλανημένων» ἀπόψεών του ἢ ἡ παῦσις ἀπὸ ἐκπαιδευτικὴ θέσι, ἐὰν ἔχη. Σχετικῶς, ὁ σεβ. Ἰωσὴφ Τόμκο ἐδήλωσε: «Ἡ ἠλεκτρικὴ καρέκλα καὶ ὁ θάλαμος ἀερίων πᾶνε πιά».

Ἡ ταφὴ τῶν «ἁμαρτωλῶν»

Μετεδόθη ἀπὸ τὸ Βατικανόν, ὅτι ἡ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν τροποποίησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου, βάσει τοῦ ὁποίου ἀπηγορεύετο ἡ τέλεσις κηδείας ὅλων τῶν αὐτοχείρων, τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν ἐλευθέρων μασόνων μὲ τελετὰς τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπρότεινε τὴν κατάργησιν τοῦ ἄρθρου 1240 τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταφὴν διαφόρων κατηγοριῶν ἁμαρτωλῶν συμπεριλαμβανομένων καὶ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν εἰς μονομαχίας. Ἐκπρόσωπος τῆς ἐπιτροπῆς ἐδήλωσεν, ὅτι εἰς τοὺς ἐπισκό-

πους εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον ἀπεστάλη ἡ πρότασις καὶ ἐζητήθη ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους ὅπως «δείξουν μεγαλυτέραν ὑπόληψιν εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων», ὡς πρὸς τὰς τιμωρίας τῆς ἐκκλησίας.

Ἐκκλησία καὶ στατιστικὴ

Δύο κοινωνιολόγοι, ὁ Ἰησουΐτης Ἐμὶλ Πὶν καὶ ὁ λαϊκὸς δρ Τσεζάρε Καβαλλίν, ἀμφότεροι τοῦ Ποντιφικικοῦ Γρηγοριανοῦ Πανεπιστημίου, διεξήγαγον ἔρευνα μεταξὺ 2.400 βαπτισμένων Καθολικῶν τῆς Ρώμης. Τὸ ἀποτέλεσμα: 38.7% μόνον δέχονται τὸ «ἀλάθητον» τοῦ Πάπα, ἐνῶ 53,7% δέχονται τὴν ὕπαρξι κολάσεως. Τὴν θειότητα τοῦ Χριστοῦ δέχονται 79,9%, ἐνῶ τὸ ποσοστὸν πίστεως εἰς Θεὸν ἀνῆλθε σὲ 92,2%.

Ἐκ τῶν ἐρωτηθέντων 96,4% δέχονται τὴν ὠφελιμότητα τῆς ἐκκλησίας (ἄρα καὶ ἄπιστοι ἀκόμη).

Ἡ συμμετοχὴ στὴν Κυριακάτικη λειτουργία κυμαίνεται ἀπὸ 35 σὲ 40%. Τὸ ποσοστὸν γιὰ μιὰ φορὰ τὸν μῆνα ἀνῆλθε σὲ 62%.

★

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ

Τὴν ἑσπέραν τῆς 13ης Μαρτίου εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν 19 Τεκτονικὸν Μέγαρον συνῆλθεν ἡ ἐτησία Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ.

Ἐν ἀρχῇ, συμφώνως πρὸς ἔθιμον, ἀπεδόθησαν τιμαὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἀποβιωσάντων μελῶν τοῦ Τεκτονικοῦ Τάγματος. Σχετικῶς, ὁ Μέγας Διδάσκαλος τοῦ Τεκτονισμοῦ κ. Ἀλέξανδρος Τζαζόπουλος, εἶπε:

«Βαθεῖα εἶναι ἡ θλῖψις μας διὰ τὴν ἀπώλειαν πλειάδος ἀδελφῶν, οἵτινες ἐλάμπρυνον τὰς στήλας τῶν ἐργαστηρίων μας. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρω τὰ ὀνόματα δύο ἀδελφῶν, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ, συνεχίζοντες παλαιὰν παράδοσιν, καθ' ἣν ἔξοχα πνεύματα καὶ μεγάλαι προσωπικότητες ἀνὰ τὸν κόσμον συνδέονται μετὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ:

1. Παναγ. Πιπινέλης, πρώην Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.
2. Ἄγγελος Ἔβερτ, πρώην ἀρχηγὸς τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων καὶ ἥρως τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως.

Ἡ θέσις τῶν δύο τούτων προσωπικοτήτων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ διεθνεῖ κοινωνίᾳ ὑπῆρξε πασίγνωστος, ὥστε θεωρῶ περιττὸν νὰ προβῶ εἰς ἰδιαιτέραν ἔξαρσιν τῆς προσωπικότητός των».

«Θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ —προσέθεσε— νὰ κάμω ἰδιαιτέραν μνείαν τοῦ φιλτάτου ἀδελφοῦ Δ. Ἰωαννίδου, αἱ ἀρεταὶ τοῦ ὁποίου τὸν ἀνύψωσαν εἰς τὸ ὕπατον ἐν τῷ

φιλοσοφικῷ τεκτονισμῷ ἀξίωμα».

«Τιμῶντες τὴν μνήμην τῶν ἀπελθόντων ἀειμνήστων ἀδελφῶν μας, ἥτις εἶναι βαθύτατα χαραγμένη εἰς τὰς καρδίας μας, φέρομεν τὴν τριπλῆν πένθιμον χειροκρουσίαν».

Ἀκολούθως, ἀνασκοπῶν τὰ γεγονότα τοῦ 1970, ὁ κ. Τζαζόπουλος ἀνεφέρθη διὰ μακρῶν εἰς τὴν σημειωθεῖσαν κίνησιν περὶ ἐπισήμου χαρακτηρισμοῦ τοῦ Τεκτονισμοῦ ὡς θρησκείας, μὲ συνέπειαν τὴν ἀποκοπὴν τῶν μελῶν τούτου ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ εἶπεν:

«Ἐὰν ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία, τότε οἱ Ἄγγλοι ἱεράρχαι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν Τεκτονισμόν, ἀνήκουσιν εἰς δύο θρησκείας, μίαν χριστιανικὴν καὶ ἑτέραν... ἀντιχριστιανικήν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀποκρύπτουν; Καὶ τὸ Βατικανόν, κατόπιν τῆς ἀποφάσεως τῶν Ἐκκλησιῶν Βορείου Εὐρώπης περὶ εἰσδοχῆς τεκτόνων, καθιέρωσε... διπλῆν θρησκευτικὴν ὑπηκοότητα; Πρόκειται, πασιφανῶς, περὶ παραλογισμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ὁδηγεῖ ἡ κακὴ λογικὴ ἢ ὁ ἀναχρονιστικὸς φανατισμός, τὸν ὁποῖον δημιουργεῖ πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἢ ἀνάδειξιν».

Ἀφοῦ διὰ μακρῶν ἀνέπτυξε τὰ ἐπιχειρήματα, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι μόνον μία προοδευτικὴ ὀργάνωσις, φιλοσοφοῦσα καὶ ἀγαθοεργοῦσα, ἐτόνισεν ἐν κατακλεῖδι:

«Προέβημεν εἰς πᾶσαν δυνατὴν ἐνέργειαν καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν ἀντιμετωπίζοντες τὴν κατάστασιν μὲ ἀταραξίαν καὶ ἀπόλυτον γαλήνην, διατηροῦντες τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ Τεκτονικὸν Ἵδρυμα θὰ παρακολουθήση τὰς ἐξελίξεις καὶ θὰ λάβη τὰς δεούσας ἀποφάσεις, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐπικρατήση ἐν τέλει τὸ φῶς τῆς ἀληθείας.

Ὀφείλομεν, ἐξ ἄλλου, νὰ διακηρύξωμεν μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης ἀποφασιστικότητος ὅτι:

Οἱ ἐν Ἑλλάδι τέκτονες εἴμεθα Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, εἰς τὴν ὁλότητα σχεδόν, καὶ ΘΑ ΜΕΙΝΩΜΕΝ! Δὲν πρόκειται, οὔτε ἡμεῖς νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων μας, τὴν ὁποίαν καὶ ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην θέλομεν παραδώσει εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν, οὔτε καὶ εἰς ἄλλον ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ νὰ ἐπιτρέψωμεν ὅπως μᾶς ἀμφισβητήση τὴν πίστιν μας! ΟΥΔΕΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΣ ὑπάρχει, ἱκανὴ ὅπως μᾶς ἀπομακρύνη ἐκ τῆς Θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ. Ἐάν, δέ, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα νηφαλιότητος καὶ συναισθήσεως εὐθυνῶν, ἤθελεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κρίνει ὅτι δικαιοῦται, δύναται ἢ καὶ ὑποχρεοῦται ὅπως μᾶς ἀπωθήση, ἡ τοιαύτη ἀπόφασις αὐτῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη, εἰμὴ λίαν περιωρισμένην σημασίαν, καθ' ὅσον ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ΟΥΤΕ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΝ, ἀλλὰ ΟΥΤΕ καὶ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΝ μονοπωλεῖ».

Ἡ Κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ Τεκτονισμοῦ

Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα ἀπολογισμὸν τῶν πεπραγμένων τοῦ 1970, ἀνεφέρθη ὅτι διετέθησαν διὰ φιλανθρωπικοὺς καὶ κοινωνικοὺς σκοποὺς 565.635 δραχμαί,

ἐξ ὧν 197.759 πρὸς ἀνακούφισιν ἀναξιοπαθούντων συνανθρώπων καὶ πασχουσῶν οἰκογενειῶν, 124.392 εἰς ἀγαθοεργὰ σωματεῖα καὶ κοινωφελῆ ἱδρύματα (νοσοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, γηροκομεῖα, οἴκους τυφλῶν κ.λ.π.), 122.964 διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἀπόρων μαθητῶν καὶ φοιτητῶν, ὑποτροφίας, βραβεῖα κ.λ.π., 56.559 διὰ φάρμακα κ.λ.π. ἀπόρων, καὶ 63.961 διὰ διαφόρους ἑτέρους φιλανθρωπικοὺς σκοπούς.

Δὲν ἀνεφέρθησαν ἀτομικαὶ φιλανθρωπικαὶ πράξεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἰδίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀρχήν, ὅτι αἱ ἀγαθοεργίαι δέον νὰ μὴ ἀποβαίνουν ἔργον ἐπιδείξεως ἢ ματαιοδοξίας, ἀλλὰ νὰ τηροῦνται μυστικαί.

Ἀνεφέρθη, ὅμως, ὅτι μερίμνῃ Τεκτόνων ἱδρύθη εἰς Ἀλεξανδρούπολιν βρεφονηπιακὸς σταθμὸς 80 κλινῶν καὶ αἴθουσα ἑστιάσεως 100 μαθητῶν, συνολικῆς δαπάνης 2.500.000 δραχμῶν περίπου.

Παραλλήλως πρὸς τὴν δρᾶσιν αὐτήν, ἐλειτούργησαν 18 νυκτεριναὶ σχολαὶ κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, ὅπου ἐφοίτησαν 632 μαθηταί. Ἡ δαπάνη ἀνῆλθεν εἰς 455.621 δρχ. Αἱ 16 σχολαὶ ἐλειτούργησαν εἰς Ἀθήνας, μία εἰς Κέρκυραν καὶ μία εἰς Σῦρον. Ἐξ ἄλλου, εἰς Μυτιλήνην ἐλειτούργησε τεχνικὴ σχολὴ μὲ 200 μαθητάς, τῆς δαπάνης ἀνελθούσης εἰς 550.000 δρχ.

Αἱ ὡς ἄνω σχολαὶ εἶναι ἀνεγνωρισμέναι ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ παρακολουθοῦνται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἐπιθεωρητῶν.

Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ὁμιλοῦν περὶ Τεκτονισμοῦ

Ὁ δημοσιογράφος κ. Σπ. Ἀλεξίου ἔγραψε στὸ περιοδικὸ «Ἐπίκαιρα» (9 Ἀπριλίου) ὅτι τὸ θέμα τοῦ Τεκτονισμοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη ἐγγραφῆ σὲ ἡμερησία διάταξι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ κ. Ἀλεξίου, «οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς δὲν φαίνονται διατεθειμένοι νὰ πάρουν διαφορετικὴ ἀπόφαση ἀπὸ ἐκείνη τῶν συναδέλφων τους τοῦ 1933» (ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς δὲν εἶναι θρησκεία, οὔτε θρησκευτικὴ ὀργάνωσις, οὔτε ἀντιχριστιανικός).

Προσθέτει ὅτι εἷς καθηγητὴς εἶπεν, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ φοιτητάς του: «Ἐγὼ δὲν συνήντησα μέχρι τώρα τὸν μασονισμὸ ὡς θρησκείαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκειῶν». Ἕτερος καθηγητὴς διηρωτήθη μήπως μία ἀπόφασις ἐναντίον τοῦ Τεκτονισμοῦ τὸν ὠφελήσῃ, ἀντὶ νὰ τὸν βλάψῃ. Διότι μὲ ἐπίσημον σφραγίδα ὅτι εἶναι θρησκεία «θὰ προστατεύωνται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ὁ ἐπὶ κεφαλῆς θὰ μετέχῃ εἰς τὰς δημοσίας καὶ ἐθνικὰς ἐκδηλώσεις, θὰ κάνουν ἐλεύθερα τοὺς ναούς των καὶ οἱ 8.000 ποὺ λέγεται ὅτι εἶναι, θὰ γίνουν 18.000 ἢ καὶ 80.000».

Η ΑΝΤΙΚΑΡΚΙΝΙΚΗ ἐπιτελεῖ σημαντικὸν ἔργον

Ὁμιλεῖ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας πρώην ὑπουργὸς κ. Γεώργιος Κατσαφάδος

Σημειοῦται κάμψις τῆς θνησιμότητος
1974: Διεθνὲς Συνέδριον στὴν Ἑλλάδα

Ἐν ὄψει τοῦ ἐφετεινοῦ πανελληνίου ἐράνου τῆς Ἀντικαρκινικῆς Ἑταιρίας, ὁ πρόεδρος αὐτῆς κ. Γεώργιος Δ. Κατσαφάδος, πρώην ὑπουργὸς Προνοίας, προέβη διὰ τὸν «Ἰλισὸν» εἰς τὰς ἀκολούθους λίαν ἐνδιαφερούσας ἀνακοινώσεις:

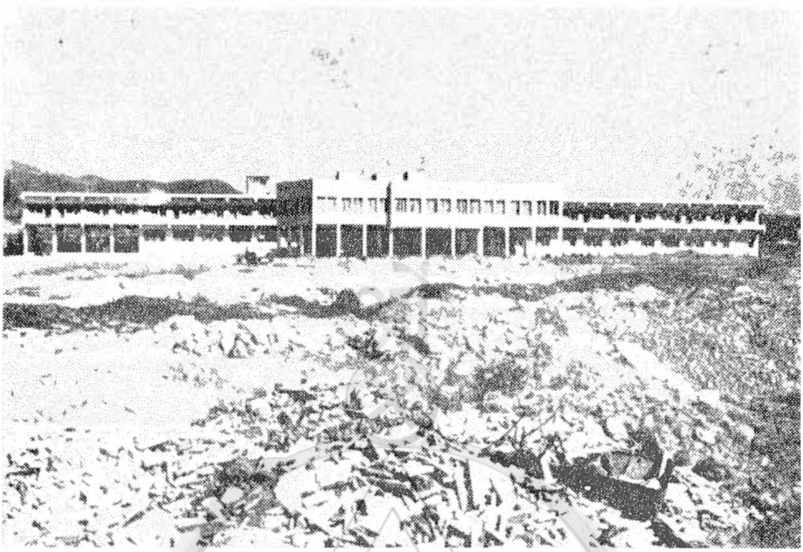
«Ἀτυχῶς ἡ ἐπιστήμη δὲν ἐπέτυχεν ἀκόμη τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ αἰτίου, ὅπερ ἐπεμβαίνει καὶ μεταβάλλει τὸν ἁρμονικὸν φυσιολογικὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς τῶν κυττάρων, ἅτινα συνθέτουν τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν καὶ ἐπιβάλλει εἰς ὁμάδας ἐξ αὐτῶν, ἀνεξέλεγκτον ἀνάπτυξιν καὶ ἀνώμαλον πολλαπλασιασμόν, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν καρκίνον. Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ καρκίνου εἶναι δύσκολος. Διότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι ὕπουλος. Ἀρχίζει τὴν μάχην ἀπροειδοποίητα. Ὅταν ἀντιληφθῶμεν τὴν ἐπίθεσίν του, ὁ ὕπουλος αὐτὸς ἐχθρός, ἔχει κερδίσει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μάχης.

Πρέπει κατὰ συνέπειαν νὰ ὀργανώσωμεν καλῶς τὰς ὑπηρεσίας κατασκοπείας, νὰ πυκνώσωμεν καὶ τελειοποιήσωμεν τὸ ἀνιχνευτικόν μας δίκτυον. Ἡ διαφώτισις τοῦ κοινοῦ ἀποτελεῖ ἕνα σπουδαῖον μέσον, αὐτὸς εἶναι ἕνας ἐκ τῶν δύο μεγάλων σκοπῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντικαρκινικῆς Ἑταιρίας (Ε.Α.Ε.), ἡ ὁποία ἔθεσεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συστάσεώς της, ὡς πρωταρχικοὺς στόχους τῶν δραστηριοτήτων της τοὺς ἀκολούθους δύο:

α) Διάσωσις εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἐκ καρκίνου προσβαλλομένων ἀσθενῶν.

β) Βελτίωσις τῆς καταστάσεως, ἀνακούφισις καὶ παράτασις τῆς ζωῆς, ἀνθρωπίνως ἀνεκτῆς τῶν ἀνιάτων καὶ χρονίων μορφῶν.

Εἰς τὸν τομέα τῆς διαφωτίσεως τοῦ κοινοῦ, διὰ τὴν ἔγκαιρον διαπίστωσιν τῆς νόσου, ἡ Ε.Α.Ε. κυκλοφορεῖ κατ᾽ ἔτος, εἰς δεκάδας χιλιάδας ἀντιτύπων, εἰδικὸν φυλλάδιον, τελεῖ εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἰατροὺς τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἐπωμίζεται τὰς δαπάνας διαγνωστικῶν κέντρων (ὅπως εἰς Τρίπολιν), ἐφοδιάζει τὰ κυτταρολογικὰ ἐργαστήρια τῆς χώρας μὲ ὄργανα, συμπληρώνει τὰς ἀκτινοθεραπευτικὰς ἐγκατα-

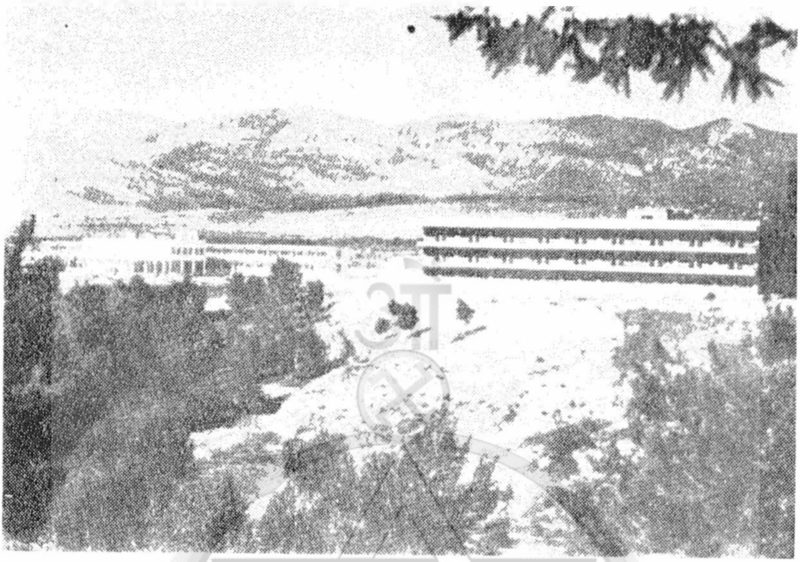
Ξενὼν περιθαλπομένων ἀσθενῶν

στάσεις νοσοκομείων (ὅπως τὸ Ἀρεταίειον), παρέχει ὑποτροφίας ἰατρῶν διὰ τὴν παθολογικὴν ἀνατομίαν καὶ κυτταρολογίαν κ.λ.π. Εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἑτοίμη νὰ βοηθήσῃ ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας ἐλεγχομένας καὶ ἀξιολογουμένας ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἐκ καθηγητῶν καὶ εἰδικῶν περὶ τὰ ζητήματα τοῦ καρκίνου ἐπιστημόνων, κατόπιν ἐγκρίσεως τούτων ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου Ἀντικαρκινικοῦ Ἀγῶνος, παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν.

Ἐκ τῶν στατιστικῶν δεδομένων προκύπτει κάποια κάμψις τῆς θνησιμότητος ἐκ καρκίνου εἰς τὴν χώραν μας. Ἐπὶ 1.000 θανάτων οἱ 374 προῆλθον ἐκ καρκίνου τὸ 1967, οἱ 346 τὸ 1968, οἱ 333 τὸ 1969.

Τὸ παρήγορον αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἀπὸ πλευρᾶς θνησιμότητος ἐκ καρκίνου πρέπει ν' ἀποδοθῇ κατὰ τὴν γνώμην μας τοῦτο μὲν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κτιριακοῦ καὶ τεχνικοῦ ἀντικαρκινικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας, χάρις εἰς τὴν κυβερνητικὴν εὐρυτέραν μέριμναν ὅσον καί, κυρίως, εἰς τὰς ἐπιμόνους ἀόκνους καὶ πείσμονας προσπαθείας τῆς Ε.Α.Ε. διὰ τὴν καλυτέραν ὀργάνωσιν τοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἀγῶνος.

Ὡς πρὸς τὸν ἕτερον κύριον σκοπὸν τῆς Ε.Α.Ε., αὕτη ἵδρυσε ξενῶνας ἀπόρων —καὶ δὴ ἀνιάτων— καρκινοπαθῶν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν καὶ εἰς Θεσσαλονίκην, ἐπὶ τοῦ παρόντος. Εἰς τὴν περιοχὴν πρωτευούσης, οἱ ξενῶνες ἀνηγέρθησαν ἐπὶ ἰδιοκτήτου ἐκτάσεως 112 στρεμμάτων εἰς θέσιν Καλυφτάκι Νέας Κηφισιᾶς. Εἰς Θεσσαλονίκην, ὁ ξενὼν στεγάζεται εἰς μισθωμένα κτίρια, ἀλλὰ ἀπεφασίσθη ἡ ἀγορὰ οἰκο-

Περίπτερα χρονίως νοσούντων

παιδικῆς ἐκτάσεως διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἰδιοκτήτων ἐγκαταστάσεων. Ἡ ἐπέκτασις τοῦ προγράμματος μελετᾶται καὶ εἰς ἄλλα ἐπαρχιακὰ κέντρα.

Οἱ ἐν λειτουργίᾳ ξενῶνες ἐκάλυψαν μίαν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην διότι δὲν ἦτο δυνατὸν οἱ προσβεβλημένοι ὑπὸ καρκίνου βαρείας ἢ χρονίας μορφῆς νὰ μένουν εἰς τὰ εἰδικὰ νοσοκομεῖα, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατοχὴν κλινῶν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ὑγείας ἄλλων ἀσθενῶν θεραπευσίμων, οὔτε, ἐξ ἄλλου, ἦτο δυνατὸν οἱ βαρέως ἀσθενεῖς νὰ μένουν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των, τόσον διὰ νοσηλευτικούς, ὅσον καὶ διὰ ψυχολογικοὺς λόγους.

Ἡ Ε.Α.Ε. συνέστησε ἴδιον κοινωφελὲς νοσηλευτικὸν ἵδρυμα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἶκος ξενίας καὶ περιθάλψεως», εἰς τὸ ὁποῖον παρεχώρησε τοὺς ξενῶνας μεθ' ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας αὐτῶν. Τὸ νέον ἵδρυμα ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κράτους (Β.Δ. 588 τοῦ 1969, Φ.Ε.Κ. 180).

Δι' ὅλων τῶν συνθηκῶν διαμονῆς, διατροφῆς, περιποιήσεως καὶ περιθάλψεως, καταβάλλεται φροντὶς ὅπως ἀμβλύνεται ἡ δυσάρεστος ψυχολογία ἥτις, ἀναποφεύκτως, δημιουργεῖται εἰς τοὺς καρκινοπαθεῖς. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν μας ἐπιτρέπουν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐπιτυγχάνεται ἡ δημιουργία κλίματος καὶ ψυχολογίας, ὅτι οἱ ἀσθενεῖς εὑρίσκονται εἰς τόπον ἀναψυχῆς καὶ ψυχαγωγίας καὶ ὄχι νοσηλευτικοῦ διὰ τὸν καρκίνον ἱδρύματος.

Εἰδικῶς, ἡ ψυχαγωγία τῶν φιλοξενουμένων εἰς τὸν ξενῶνα Νέας Κηφισιᾶς εἶναι ἐντυπωσιακή. Χάρις εἰς τὰς ἀόκνους προσπα-

θείας τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ε.Α.Ε. κ. Ἀλεξ. Τζαζοπούλου δὲν ὑπάρχει μέσον ψυχαγωγίας ποὺ νὰ μὴ τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν των — ραδιόφωνον — τηλεόρασις — κινηματογράφος — διάφορα παιγνίδια — κατὰ καιροὺς διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις ἀπὸ διάφορα συγκροτήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ καλλιτεχνικὸν συγκρότημα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ὑπὸ τὸν ἐξαιρετικὸν καλλιτέχνην κ. Καραμανέαν, ὅπερ συχνότατα προσφέρεται εὐγενῶς, πρᾶγμα ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἐκφράσωμεν τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μας, τόσον εἰς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῆς ὑπηρεσίας ἐνημερώσεως τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ὅσον καὶ προσωπικῶς εἰς τὸν κ. Καραμανέαν.

Ἐξ ἄλλου, ἡ Ε.Α.Ε. συνέστησεν ἰδίαν ὑπηρεσίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραφεῖον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ Πληροφοριῶν».

Τὸ Γραφεῖον τοῦτο εὑρίσκεται εἰς ἀδιάκοπον ἐπαφὴν μὲ ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς χώρας. Εἶναι ἕτοιμον νὰ δεχθῇ καὶ νὰ κατευθύνῃ τοὺς ἀποστελλομένους ἢ προσερχομένους ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἀσθενεῖς εἰς τὰ διαγνωστικὰ καὶ θεραπευτικὰ κέντρα καὶ νὰ παρακολουθῇ τούτους καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν, ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν τῆς ἀσθενείας των. Παραλαμβάνει τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀποστέλλει αὐτοὺς εἰς τοὺς ξενῶνας τῆς Ἑταιρίας ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα παρέχεται εἰς αὐτοὺς στέγασις, διατροφή, περιποίησις καὶ περίθαλψις.

Διὰ τῶν ξενώνων οἱ ἔχοντες ἀνάγκην νοσοκομειακῆς νοσηλείας διὰ τὴν θεραπείαν των, ὡς ἐσωτερικοὶ ἀσθενεῖς, ἀποστέλλονται εἰς τὰ ἀντικαρκινικὰ Ἰνστιτοῦτα καὶ τὰ εἰδικὰ νοσοκομεῖα. Ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀνάγκης νοσηλείας των, ὡς ἐσωτερικῶν ἀσθενῶν, παραλαμβάνονται ἐκ νέου καὶ μεταφέρονται εἰς τοὺς ξενῶνας πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς θεραπείας των ὡς ἐξωτερικῶν ἀσθενῶν. Οἱ μὴ ἔχοντες ἀνάγκην νοσοκομειακῆς νοσηλείας πρὸς θεραπείαν των, ὡς ἐσωτερικοὶ ἀσθενεῖς, παραμένουν εἰς τοὺς ξενῶνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καθ᾽ ἑκάστην μεταφέρονται δι᾽ εἰδικῶν μέσων (αὐτοκινήτων πούλμαν) τῇ ἐπιβλέψει καὶ συνοδείᾳ ὑπευθύνων προσώπων τῶν ξενώνων, εἰς τὰ ἁρμόδια θεραπευτικὰ κέντρα διὰ νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὴν κατάλληλον ἔρευναν καὶ θεραπείαν, αἵτινες ἀπαιτοῦν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ βαρέος, πολυπλόκου καὶ πολυδαπάνου τεχνικοῦ ἀντικαρκινικοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ ὁποίου στεροῦνται οἱ ξενῶνες.

Ἡ Ε.Α.Ε. ἀντλεῖ τοὺς πόρους της, ὡς τοῦτο τυγχάνει γνωστόν, ἐκ τῶν ἐκθέσεων πεπραγμένων τῶν προηγουμένων ἐτῶν, ἀπὸ τὸ προϊὸν τοῦ κατ᾽ ἔτος διενεργουμένου ἐράνου, κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας τοῦ ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ τὰς ἰδιωτικὰς εἰσφοράς.

Ἡ Ε.Α.Ε. διαθέτει πάντοτε ποσοστὸν 15% τοῦ προϊόντος τοῦ ἐράνου πρὸς κάλυψιν ἀναγκῶν τοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἀγῶνος, κατόπιν εἰδικῶν ἐντολῶν τοῦ ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, αἱ ἁρμόδιαι ὑπηρεσίαι τοῦ ὁποίου διαθέτουν τὸ ποσὸν τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει ἀποφάσεων τοῦ Κεντρικοῦ

Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου Ἀντικαρκινικοῦ Ἀγῶνος ἐγκρινομένων ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ.

Τὸ ὑπόλοιπον ποσὸν διατίθεται διὰ τοὺς εἰδικωτέρους σκοποὺς αὐτοῦ καί, κυρίως, διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ξενώνων. Ἐφέτος θὰ πληρωθῇ μία αἰσθητὴ ἔλλειψις τοῦ ξενῶνος Ν. Κηφισιᾶς διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐντὸς τοῦ χώρου αὐτοῦ.

Εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ ἐτησίου ἐράνου συμβάλλουν τὰ μέλη τοῦ Ἐθελοντικοῦ σώματος ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἅπασαι αἱ Κρατικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ ἀρχαί, τὰ ὄργανα τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρός, τὰ σώματα ἀδελφῶν νοσοκόμων, Ἑλληνίδων ὁδηγῶν, προσκόπων, καθὼς καὶ ὅλα τὰ μέσα ἐνημερώσεως.

Εἰς ἅπαντας τοὺς προαναφερθέντας παράγοντας ἐκφράζομεν θερμὰς εὐχαριστίας, διὰ λογαριασμὸν τῶν χιλιάδων καρκινοπαθῶν οἵτινες πολυειδῶς καὶ ποικιλοτρόπως ἐξυπηρετήθησαν ἀπὸ τὴν θετικὴν ἐνίσχυσιν, ἣν παρέχουν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας.

Θὰ ἀποτέλει ἀδικαιολόγητον καὶ ἀσύγγνωστον παράλειψιν, ἐμοῦ προσωπικῶς, ἐὰν δὲν ἐτονίζετο καὶ δὲν ὑπεγραμμίζετο ἡ προθυμία ἐνισχύσεως τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως. Ἰδιαιτέρως ὑπογραμμίζεται τὸ προσωπικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἀρχηγῶν τῆς Κυβερνήσεως ἐξοχωτάτων κ.κ. Προέδρου αὐτῆς Γ. Παπαδοπούλου καὶ Ἀντιπροέδρου Στ. Παττακοῦ, ὡς καὶ τῶν ἁρμοδίων Ὑπουργῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν —τόσον τοῦ προκατόχου κ. Λουκᾶ Πάτρα, ὅσον καὶ τοῦ παρόντος κ. Δουδαλοπούλου —τοῦ Ὑφυπουργοῦ κ. Ἠλ. Δημητρᾶ καὶ Γενικοῦ Γραμματέως κ. Ἀντ. Μέξη.

Ὁ ὁμιλῶν ἔχει δικαίωμα καὶ ὑπερτάτην ὑποχρέωσιν νὰ προβαίνῃ εἰς ἔξαρσιν τῶν διαπιστώσεων αὐτῶν, χωρὶς νὰ φοβῆται ὅτι, ἡ διατύπωσις τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ ἀνεπηρεάστου κρίσεώς του δύναται νὰ παρεξηγηθῇ, λόγῳ τῆς παλαιᾶς του ἰδιότητος.

Τέλος, ἐπιθυμῶ νὰ ἀνακοινώσω ὅτι, κατόπιν προτάσεως τῆς Διεθνοῦς Ἀντικαρκινικῆς Ἑνώσεως, ἑδρευούσης εἰς Γενεύην, καὶ ἐγκρίσεως τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν, τὸ 11ον διεθνὲς συνέδριον κατὰ τοῦ καρκίνου 1974, θὰ συνέλθη εἰς Ἀθήνας. Τὸ συνέδριον θὰ ὀργανώση ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντικαρκινικὴ Ἑταιρία.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ὁμιλία (18-12-1970) στὸν «Παρνασσό»

Δέος δέον νὰ καταλαμβάνη τὸν ὁποιονδήποτε ὁμιλητή, ὅταν ἔχη νὰ ἀναφερθῆ στὸν μέγιστον ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους συγγραφεῖς, τὸν ἱδρυτὴ (τὸ 387 π.Χ.) τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία ἔζησε καὶ ἐλάμπρυνε τὰς Ἀθήνας 916 ὁλόκληρα χρόνια.

Καὶ ἐμεῖς πρόκειται σήμερα νὰ ἐξετάσωμε τὶς γνῶμες τοῦ μεγάλου Διδασκάλου καὶ πρώτου Σχολάρχου τῆς Ἀκαδημίας σχετικὰ μὲ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν, σχετικὰ μὲ τὴν παιδεία, σχετικὰ μὲ τὴν φιλοσοφία.

Ἐπικαλούμεθα, λοιπόν, τὴν ἀνοχὴ καὶ τὴν ἐπιείκεια τοῦ ἀκροατηρίου, μολονότι δὲν πρόκειται νὰ προσφέρωμε τὴν ἰδική μας ἀνύπαρκτη σοφία, οὔτε νὰ ἀναλύσωμε τὶς γνῶμες τοῦ Φιλοσόφου. Θὰ προσκομίσωμε αὐτούσιες τὶς περικοπὲς τοῦ Πλάτωνος — σὲ μετάφραση φυσικά, — ὁ ὁποῖος σὲ δύο κυρίως ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, στὴν Πολιτεία καὶ στοὺς Νόμους, εἰδικῶς ἀσχολεῖται καὶ ἐξετάζει τὸ θέμα τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν, τὸ θέμα τῆς παιδείας τῶν νέων.

Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ περισπούδαστα συγγράμματα ἐξεχωρίσαμε πολύτιμες περικοπές, τὶς ὁποῖες θὰ παρουσιάσωμε στοὺς ἀκροατάς μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη τοὺς εἶναι πολὺ γνωστὰ τὰ δύο αὐτὰ συγγράμματα, θὰ τοὺς εἶναι πάντοτε εὐχάριστη ἡ ἐπαναφορὰ στὴ μνήμη τῶν σκέψεων τοῦ μεγάλου Φιλοσόφου, ποὺ συνδυάζει τόσον ἐπιτυχῶς τὴ σοφία τοῦ περιεχομένου μὲ τὸ κάλλος τῆς ἐκφράσεως.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον εὐχάριστη, ἀλλὰ καὶ διδακτική. Διότι οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι «ἀρχαῖες», δὲν εἶναι ξεπερασμένες. Οἱ ἀπόψεις τῶν σοφῶν ἔχουν διαρκῆ νεότητα, ἀνήκουν

στὸ αἰώνιο παρόν. Ἔχομε, λοιπόν, πολλὰ πάντοτε νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ τὸν Πλάτωνα.

Προκειμένου περὶ ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν προβάλλει πρῶτον τὸ ἐρώτημα, ποῖος εἶναι ὁ κατάλληλος χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ ἀρχίση ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν;

Ἴσως νὰ σᾶς εἶναι γνωστὸς ὁ μῦθος, κατὰ τὸν ὁποῖο μιὰ μητέρα ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Πλάτωνα — κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν Πυθαγόρα — νὰ τὴν συμβουλεύση πῶς νὰ ἀναθρέψη τὸ παιδί της. Ὁ σοφὸς τὴν ἐρώτησε τί ἡλικία εἶχε τὸ παιδί. Ἡ μητέρα ἀποκρίθηκε: «Μόλις ἐσαράντισε». «Τώρα πιὰ εἶναι πολὺ ἀργά», εἶπε ὁ σοφός.

Ἡ ἀνατροφὴ — λένε οἱ παιδαγωγοὶ — ἀρχίζει μὲ τὴ γέννηση τοῦ παιδιοῦ. Ὁ Πλάτων ἀνατρέχει καί στά πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση. Καὶ οἱ σημερινοὶ ἐπιστήμονες δὲν μπορεῖ νὰ ἔχουν ἀντίθετη γνώμη.

Ἀλλὰ ἂς δοῦμε τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα, πρῶτα ἀπὸ τοὺς «Νόμους», μολονότι οἱ «Νόμοι» ἐγράφησαν μετὰ τὴν «Πολιτεία».

Ν. Κεφ. Στ΄.: Οἱ νεόνυμφοι πρέπει νὰ σκέπτωνται πῶς νὰ παρουσιάσουν στὴν πόλη ὅσο τὸ δυνατὸν ὡραιότερα καὶ καλύτερα παιδιά.

Καὶ γνωρίζοντας τὴν ἐπίδραση ποὺ θὰ ἔχουν στὸ παιδὶ ἡ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ κατάσταση τῶν γονέων κατὰ τὴ στιγμὴ τῆς συλλήψεως, προσθέτει:

Ν. Κεφ. Στ΄.: Δὲν πρέπει ἡ τεκνοποιΐα νὰ γίνεται μὲ σώματα μεθυσμένα. Οἱ γονεῖς καὶ στὸ ἄλλο διάστημα τοῦ βίου, ἀλλὰ πρὸ πάντων στὸ διάστημα τῆς τεκνοποιΐας, πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὰ νοσηρὰ καὶ τὰ ἄδικα, διότι αὐτὰ ἀποτυπώνονται στὶς ψυχὲς καὶ στὰ σώματα τῶν παιδιῶν ποὺ θὰ γεννηθοῦν.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἄποψη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ταράσσωνται οἱ ἐπίτοκες. Διότι κάθε ταραχὴ ἐπιδρᾶ στὸ ἔμβρυο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Πλάτων λέγει:

Ν. Κεφ. Ζ΄.: Ὅσες περιμένουν παιδὶ δὲν πρέπει νὰ δοκιμάζουν πολλὲς καὶ μανιώδεις ἡδονές, οὔτε λύπες, ἀλλὰ νὰ τιμοῦν τὴν ἱλαρότητα καὶ τὴ μειλιχιότητα, σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς ἐγκυμοσύνης.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἀνατροφῆς, ἡ ἐπίδραση τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει βεβαίως τεράστια σημασία. Σχετικῶς ὁ Πλάτων γράφει:

Ν. Κεφ. Στ΄.: Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἥμερος. Ἂν πάρη σω-

στὴ ἐκπαίδευση γίνεται συνήθως θειότατο καὶ ἡμερώτατο ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα. Ἂν ὅμως δὲν ἀνατραφῆ καλά, τότε γίνεται τὸ ἀγριώτερο ἀπ' ὅσα τρέφει ἡ γῆ. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει ὁ νομοθέτης ν' ἀφήση νὰ καταντήση πάρεργο ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν.

Ἡ παιδεία, λέμε σήμερα, δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπη μόνον στὴ μάθηση, ἀλλὰ κυρίως στὴ διάπλαση τῆς ψυχῆς, στὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρος. Καὶ ὁ Πλάτων γράφει:

Ν. Κεφ. Α΄.: Ὅσοι ἐκπαιδεύονται σωστὰ γίνονται ἀγαθοὶ καὶ ἐπομένως τὴν παιδεία δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὴν περιφρονοῦμε διότι ἔρχεται πρώτη ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ στοὺς καλύτερους ἀνθρώπους.

Καὶ ὅμως περιφρονοῦμε καὶ τὴν παιδεία καὶ τοὺς παιδαγωγούς: «Ἀνάθεμα τὰ γράμματα καὶ κεῖνον ποὺ τὰ βρῆκε», λέγει ὁ Φτωχοπρόδρομος. Καὶ λέμε ἀκόμη: «Οὐδὲν μωρότερον τῶν ἰατρῶν, εἰ μὴ διδάσκαλοι ἦσαν». Ὁ διδάσκαλος ὅμως ἔχει τὸ ὑψηλότερον ὑπούργημα: Νὰ συντελῆ στὴ διάπλαση τῆς ψυχῆς.

Ἂς σημειώσωμε ὅτι ἡ παιδεία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος δὲν ἀφοροῦν μόνον τὰ παιδιά. Παρακολουθοῦν τὸν ἄνθρωπο καθ' ὅλο τὸ διάστημα τοῦ βίου. Ὁ Πλάτων λέγει:

Ν. Κεφ. Β΄.: Ἡ πρώτη αἴσθηση τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη. Μ' αὐτὲς εἰσχωροῦν στὴν ψυχὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Ἡ φρόνηση ὅμως καὶ οἱ ἀληθινὲς γνώσεις εἶναι εὐτύχημα ἂν ἀποκτηθοῦν καὶ στὴ γεροντικὴ ἡλικία.

Ὥστε καὶ ἐμεῖς ἔχομε περιθώρια νὰ ἀποκτήσωμε τὶς ἀληθινὲς γνώσεις.

Ἀλλὰ τί ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἐκπαίδευση; Κατὰ τὸν Πλάτωνα:

Ν. Κεφ. Β΄.: Ἡ πρώτη ἐκπαίδευση πραγματοποιεῖται μὲ τὶς Μοῦσες καὶ μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ὅποιος εἶναι καλὰ ἐκπαιδευμένος θὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ τραγουδάη καλὰ τραγούδια καὶ νὰ χορεύη καλοὺς χορούς.

Τὰ τραγούδια καὶ ὁ χορός, λοιπόν, εἶναι τὰ σπουδαιότερα, κατὰ τὸν Πλάτωνα. Καὶ ὅμως πολλοὶ τὰ θεωροῦν διακοσμητικὰ καὶ δευτερεύοντα.

Ὁ Πυθαγόρας δὲν ἔκανε καμμιὰ διάκριση μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, διότι ἐφρόνει ὅτι ἡ ψυχὴ κατὰ τὶς ἐνσαρκώσεις της πότε χρησιμοποιεῖ ἀνδρικὸ καὶ πότε γυναικεῖο σῶμα. Μετὰ τὸν Πυθαγόρα, καὶ ὁ Πλάτων ἐπίσης ἀποδεικνύεται γνήσιος φεμινιστής, λέγοντας:

Ν. Κεφ. Ζ΄.: Πρέπει καί τά κορίτσια νά γυμνάζωνται σέ ὅλα ὅσα καί τ' ἀγόρια. Καί δέν ἔχω κανένα δισταγμό οὔτε γιά τήν ἱππευτική, οὔτε γιά τή γυμναστική, ὅτι τάχα στούς ἄνδρες ἁρμόζουν καί στίς γυναῖκες δέν ἁρμόζουν.

Ἀλλὰ ποιά εἶναι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ σωστὴ ἀνατροφή; Ἂς δοῦμε τί γράφει:

Ν. Κεφ. Α΄.: Σάν κυριώτερο στήν παιδεία εἶναι ἡ σωστή ἀνατροφή, ἡ ὁποία πρό πάντων θά ὁδηγήση τήν ψυχή ν' ἀγαπήση τό ἀληθινό.

Νὰ ὁδηγηθῆ ἡ ψυχὴ ν' ἀγαπήση τὸ ἀληθινό!... Τί ἄλλο πιὸ μεγάλο νὰ εὐχηθοῦμε γιὰ τὴν ψυχή;

Καὶ ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ παιδεία;

Ν. Κεφ. Α΄.: Παιδεία εἶναι ἐκείνη πού ὁδηγεῖ στήν ἀρετή. Ἐκείνη πού ἀποβλέπει σέ χρήματα ἤ πολιτική δύναμη ἤ καμμιά ἄλλη σοφία, χωρίς νοῦ καί δικαιοσύνη, εἶναι βάναυση καί ἀνελεύθερη καί ἀνάξια νά ὀνομάζεται παιδεία.

Παιδεία, λοιπόν, ἐκείνη ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀρετή. Ἡ κοινωνία μας ὅμως τὴ θεωρεῖ ἁπλῶς μέθοδο πρὸς ἀπόκτησιν διπλωμάτων, χρησίμων πρὸς βιοπορισμόν.

Ἂς δοῦμε τώρα, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ποιοί εἶναι ἀγαθοὶ καὶ ποιοί κακοί:

Ν. Κεφ. Α΄.: Ἀγαθοί εἶναι ὅσοι εἶναι ἱκανοί νά ἐξουσιάζουν τόν ἑαυτό τους, κακοί ὅσοι δέν εἶναι ἱκανοί.

Τὸ θέμα διευκρινίζεται πληρέστερα μὲ τὸ ἀκόλουθο θαυμάσιο ἀπόφθεγμα:

Ν. Κεφ. Α΄.: Νά νικάη κανείς τόν ἑαυτό του εἶναι ἀπ' ὅλες τίς νίκες ἡ πρώτη καί ἡ καλύτερη, τό νά νικιέται ὅμως ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του εἶναι ἀπ' ὅλα τό ἀσχημότερο καί χειρότερο.

Τὸ ἴδιο εἶχε πῆ καὶ ὁ Δημόκριτος: «Νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη».

Ἄλλο ἕνα θαυμάσιο ἀπόφθεγμα, μὲ τὸ ὁποῖον βεβαίως ἡ σημερινή μας ὑλιστικὴ ἐποχὴ καθόλου δὲν συμφωνεῖ:

Ν. Κεφ. Ε΄.: Ὁλόκληρο τό χρυσάφι, πού εἶναι ἐπάνω καί κάτω ἀπό τή γῆ, δέν ἔχει ἀξία ἴση μέ τήν ἀρετή.

Καὶ κάτι ποὺ ἀφορᾶ τοὺς ἡλικιωμένους:

Ν. Κεφ. Ε΄.: Οἱ γεροντότεροι πρέπει νά ντρέπωνται

τούς νέους καί περισσότερο ἀπ' ὅλους νά προσέχουν μήπως κανείς ἀπό τούς νέους τούς ἰδῆ ἤ τούς ἀκούση νά κάνουν ἤ νά λέγουν κάτι αἰσχρό, διότι ὅπου εἶναι ἀναίσχυντοι οἱ γέροντες, εἶναι λογικό ἐκεῖ καί οἱ νέοι νά εἶναι ἀναιδέστατοι. Ὅσα θά ἔλεγε κανείς σέ ἄλλον σάν συμβουλές, αὐτά νά ἐκτελῆ ὁ ἴδιος σέ ὅλη του τή ζωή.

Ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ πιὸ εὔκολο νὰ λέμε, παρὰ νὰ ἐκτελοῦμε..., νὰ διδάσκωμε, παρὰ νὰ προσφέρωμε τὸν ἑαυτό μας ὡς παράδειγμα...

Ἂς δοῦμε τώρα τί πρέπει νὰ ἀγαπᾶ ὅποιος θέλει νὰ γίνη μεγάλος καί θαυμαστός:

Ν. Κεφ. Ε΄.: Οὔτε τόν ἑαυτό του, οὔτε τά δικά του πρέπει νά ὑπεραγαπᾶ ὅποιος θέλει νά γίνη μεγάλος καί θαυμαστός, ἀλλά τά δίκαια, εἴτε ἀπό αὐτόν τόν ἴδιον ἐκτελοῦνται, εἴτε ἀπό κανέναν ἄλλον, περισσότερο.

Τὰ δίκαια... Διότι ἡ Δικαιοσύνη εἶναι ἡ ἀνώτερη ἀπ' ὅλες τὶς ἀρετές.

Ἂς δοῦμε τώρα ποιός εἶναι, κατά τὸν Πλάτωνα, εὐτυχισμένος:

Ν. Κεφ. Ε΄.: Δέν εἶναι οἱ βαθύπλουτοι ἀγαθοί. Καί ἀφοῦ δέν εἶναι ἀγαθοί, δέν εἶναι οὔτε εὐτυχισμένοι.

Εὐτυχισμένος, λοιπόν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, εἶναι μόνον ὁ ἀγαθός.

Τί κυρίως πρέπει νὰ ἐπιδιώκη ὁ ἄνθρωπος; Ὁ Πλάτων γράφει:

Ν. Κεφ. Ε΄.: Τρία εἶναι ὅσα ἐπιδιώκει ὁ ἄνθρωπος. Ἀπ' αὐτό τό τελευταῖο πρέπει νά εἶναι ἡ φροντίδα γιά τά χρήματα. Προηγεῖται ἡ φροντίδα γιά τό σῶμα. Καί πρώτη εἶναι ἡ φροντίδα γιά τήν ψυχή.

Ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ψυχή... Ἐκεῖ εἶναι τὸ «μέσα πλοῦτος». Πόσοι τὸ παραδέχονται σήμερα;

Καὶ συνεχίζει:

Ν. Κεφ. Θ΄.: Ὁ πλοῦτος ὑπάρχει χάριν τοῦ σώματος καί τό σῶμα χάριν τῆς ψυχῆς.

Ἡ ψυχή, λοιπόν, εἶναι τὸ κυριώτερο. Ὁ Πλάτων εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀναρχίαν. Γράφει:

Ν. Κεφ. Θ΄.: Εἶναι ἀνάγκη οἱ ἄνθρωποι νά νομοθετοῦν

καὶ νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ νόμους, ἀλλοιῶς δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία.

Πράγματι, ἡ διαφορὰ τῆς ἀγρίας καταστάσεως ἀπὸ τὴν πολιτισμένη εἶναι ἡ καθιέρωση νόμων.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἀτομικὸ καὶ τὸ κοινὸ συμφέρον λέγει τὰ ἀκόλουθα:

Ν. Κεφ. Θ΄.: Ἡ πολιτική, πού εἶναι ἀληθινὴ τέχνη, δὲν πρέπει νὰ σκέπτεται τὸ ἀτομικὸ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ κοινό, διότι τὸ κοινὸ ἑνώνει, ἐνῶ τὸ ἀτομικὸ διασπᾶ τὶς πόλεις. Καὶ στὴν πόλη καὶ στὸ ἄτομο συμφέρει περισσότερο νὰ θεσπισθῆ τὸ κοινὸ συμφέρον, παρὰ τὸ ἀτομικό.

Αὐτὸ ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, ὁ αὐτοκράτωρ φιλόσοφος τῆς Στοᾶς, τὸ ἐξέφρασε μεταγενέστερα μὲ τὸ ἀπόφθεγμα: «Ὅ,τι δὲν συμφέρει στὸ μελίσσι, οὔτε στὴ μέλισσα δὲν συμφέρει».

Γιὰ τὸν ἐλεύθερο νοῦ, ποὺ λειτουργεῖ φυσιολογικά, λέγει τὰ ἀκόλουθα:

Ν. Κεφ. Θ΄.: Ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη οὔτε ὁ νόμος, οὔτε ἡ τάξις εἶναι ἀνώτεροι, οὔτε ἐπιτρέπεται ὁ νοῦς νὰ γίνη ὑπήκοος ἢ δοῦλος κανενός, ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ ἐξουσιάζη, ἂν εἶναι ἀληθινὰ ἐλεύθερος καὶ λειτουργῆ σύμφωνα μὲ τὴ φύση.

Καὶ κάτι ποὺ θὰ μᾶς ὑπενθυμίση τῶν Λακεδαιμονίων τὴν ἀρετή:

Ν. Κεφ. Θ΄.: Ὁ καθένας ἂς σέβεται τὸν γεροντότερο του, στὰ ἔργα καὶ στὰ λόγια.

Δηλαδή, ὄχι μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα.

Σχέσις σώματος καὶ ψυχῆς:

Ν. Κεφ. Ι΄.: Ἡ ψυχὴ γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὸ σῶμα δεύτερο καὶ μεταγενέστερο καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴν κυρίαρχη ψυχή.

Εἶναι γνωστὲς οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος περὶ προϋπάρξεως τῆς ψυχῆς. Καὶ εἶναι ὁ Πλάτων, μαζὶ μὲ τὸν Πυθαγόρα καὶ τοὺς Ὀρφικούς, ἕνα τεράστιο ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς Μετενσαρκώσεως.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Πλάτωνος ἔρχονται εἰς ἐνίσχυσιν αὐτῆς τῆς ἀπόψεως:

Ν. Κεφ. Ιβ΄.: Ἡ ψυχὴ ἔχει ἀπόλυτη ὑπεροχὴ ἐπάνω στὸ σῶμα. Τὸ σῶμα παρακολουθεῖ καθένα ἀπὸ μᾶς σὰν σκιὰ καὶ σωστὰ λέγεται γιὰ κείνους πού πεθαίνουν ὅτι εἶναι εἴδωλα

τὰ σώματα τῶν νεκρῶν, ἐνῶ ὁ ἀληθινὸς ἑαυτός μας εἶναι πραγματικὰ ἀθάνατος καὶ ὀνομάζεται ψυχὴ καὶ λογοδοτεῖ γιὰ τὴν ἐπίγεια ζωὴ μετὰ θάνατον.

Δηλαδή, διακηρύσσεται ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἐπανενσάρκωσή της σὲ ἀνθρώπινα σώματα.

Ἡ βιαστικὴ νεότης, ποὺ νομίζει ὅτι ὅλα τὰ ξέρει, ἂς προσέξη ἰδιαιτέρως τὰ ἀκόλουθα, ποὺ δείχνουν ὅτι εἶναι σεβαστὲς οἱ ἀλλαγὲς ἀπόψεων, ὅταν γίνωνται μὲ κρίση καὶ σύνεση:

Ν. Κεφ. Ι΄.: Ὅσο περνάει ὁ καιρός, θὰ σὲ κάνη ν' ἀλλάξης πολλὲς ἀπὸ τὶς σημερινές σου δοξασίες καὶ νὰ παραδέχεσαι τὰ ἀντίθετα. Περίμενε, λοιπόν, νὰ γίνης τότε κριτὴς τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων. Καὶ τὸ σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα εἶναι αὐτὸ ποὺ σὺ τώρα δὲν τὸ θεωρεῖς τίποτα, δηλαδή, ἀφοῦ σκεφθῆς σωστὰ γιὰ τοὺς θεούς, νὰ ζήσης καλὰ ἢ ἄσχημα.

Αὐτὰ γράφει ὁ Πλάτων στοὺς «Νόμους».

Τώρα ἄς ἔλθωμε καὶ στὴν «Πολιτεία», ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τίς συμβουλὲς γιὰ τὴν ἀνατροφὴ καὶ τὴν παιδεία, θ' ἀκούσωμε καὶ συμβουλὲς γιὰ τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία.

Καὶ στὴν «Πολιτεία» ὁ Πλάτων τὰ ἴδια λέγει σχετικὰ μὲ τὶς φροντίδες ποὺ πρέπει νὰ παίρνουν οἱ γονεῖς, πρὶν ἀκόμη γεννηθοῦν τὰ παιδιά, καθὼς καὶ γιὰ τὴ νηπιακὴ ἡλικία.

Συγκεκριμένως, ὁ Πλάτων λέγει ὅτι κατὰ τὴ σύλληψη πρέπει νὰ ἐξετάζωνται οἱ ἀστρολογικὲς ἐπιδράσεις, ὥστε νὰ γεννιοῦνται παιδιὰ μὲ καλὴ φυσικὴ προδιάθεση καὶ μὲ εὐνοϊκὴ τύχη. (Π. 546).

Οἱ ἀστρολογικὲς ἐπιδράσεις εἶναι ἕνα δύσκολο θέμα, μὲ τὸ ὁποῖον βέβαια δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση τὰ ὡροσκόπια καὶ οἱ ἀστρολογίες τῶν ἐφημερίδων καὶ λαϊκῶν περιοδικῶν.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἀστρολογικὲς ἐπιδράσεις ποὺ πρέπει νὰ ἐξετάζωνται. Ὁ Πλάτων ζητάει καὶ προγαμιαῖο πιστοποιητικὸ ὑγείας:

Ὅσοι ἔχουν ἀρρωστημένα σώματα δὲν πρέπει νὰ τεκνοποιοῦν. (407)

Καὶ συνεχίζει:

Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ γεννιοῦνται ἀπὸ γονεῖς ποὺ βρίσκονται στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας τους. (460)

Δηλαδή, οὔτε ἀπὸ πολὺ νέους γονεῖς, οὔτε ἀπὸ ἡλικιωμένους.

Ὁ Πλάτων, ἀποδίδων μεγάλη σημασία στὶς πρῶτες ἐντυπώ-

σεις τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, συμβουλεύει κάθε μητέρα νὰ φροντίζη ὥστε νὰ πλάθη περισσότερο τὴν παιδικὴ ψυχὴ μὲ κατάλληλα παραμύθια, παρὰ τὸ παιδικὸ σῶμα μὲ τὶς φροντίδες της (Π. 377).

Καί συνεχίζει:

Ἡ ἀρχὴ ἔχει πολὺ μεγάλη σπουδαιότητα γιὰ κάθε ἔργο, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται γιὰ ἕνα πλάσμα νεαρὸ καὶ ἁπαλό, διότι τότε πρὸ πάντων διαμορφώνεται τὸ ἄτομο. (377).

Καὶ συμπληρώνει:

Δὲν πρέπει οἱ μητέρες, δίνοντας πίστη στοὺς ποιητές, νὰ φοβίζουν τὰ παιδιά τους μὲ ἱστορίες γιὰ φαντάσματα, οὔτε νὰ λένε λόγια βλάσφημα γιὰ τοὺς θεούς. (381).

Ποιά εἶναι τὰ λόγια τὰ βλάσφημα γιὰ τοὺς θεούς; Γιὰ νὰ τὸ ἐννοήσωμε καλύτερα, θὰ παραθέσωμε αὐτούσια μιὰ κάπως ἐκτεταμένη περικοπὴ (Π. 378), ἀπὸ τὴ μετάφραση Κ. Γεωργούλη:

«Ἀποκλείεται νὰ εἰπωθῇ ὅτι οἱ θεοὶ κάνουν ἀναμεταξύ τους πολέμους, ἐπιβουλὲς καὶ μάχες, ξέρουμε δὰ ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἀληθινά, ἀνίσως καὶ θέλωμε νὰ θεωροῦν, ὅσοι θὰ γίνουν φύλακες τῆς πόλης μας, μέγιστη ἐντροπὴ τὸ νὰ ἐχθρεύεται χωρὶς λόγο ὁ ἕνας τὸν ἄλλο· πρέπει νὰ ἀποφύγωμε νὰ τοὺς λέμε μυθικὲς διηγήσεις καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζωμε ζωγραφικὲς παραστάσεις, ἀναφερόμενες στὶς γιγαντομαχίες καὶ στὶς ἀπειράριθμες καὶ πολυποίκιλες ἄλλες ἔχθρες τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς δικούς τους. Ἀντίθετα, ἀνίσως κι᾿ ἔχωμε σκοπὸ νὰ κάμωμε τοὺς νέους νὰ πιστέψουν ὅτι κανένας ἕως τὰ τώρα πολίτης δὲν ἔπιασε ἔχτρα μ᾿ ἕναν ἄλλο πολίτη καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀνόσιο πρᾶγμα, πρέπει οἱ γέροι καὶ οἱ γριὲς μὲ τέτοιο πνεῦμα νὰ μιλοῦν στὰ παιδιά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἡλικία, καὶ ὅταν τὰ παιδιὰ προχωροῦν στὴν ἡλικία, πρέπει νὰ εἶναι ἀναγκασμένοι καὶ οἱ ποιητὲς μέσα στὰ ὅρια αὐτῶν τῶν σκέψεων νὰ συνθέτουν τοὺς μύθους τους. Τὸ δέσιμο ὅμως ποὺ ἔπαθε ἡ Ἥρα ἀπὸ τὸ παιδί της καὶ τὸ πῶς ἐγκρεμίστηκε ἀπὸ τὸν πατέρα του ὁ Ἥφαιστος, θέλοντας νὰ ὑπερασπιστῇ τὴν δερνόμενη μητέρα του, καὶ τὶς θεομαχίες, ὅσες ἔχει ἐφεύρει ὁ Ὅμηρος, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψωμε νὰ ἀκουστοῦν μέσα στὴ δική μας πόλη, εἴτε εἶναι εἴτε δὲν εἶναι φτιασμένες μὲ ἀλληγορικὴ σημασία. Γιατὶ ὁ νέος δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρίνη τί εἶναι ἀλληγορία καὶ τί δὲν εἶναι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ τοῦ κολλήσουν στὸ μυαλό του σὲ νεαρὴ ἡλικία μένουν κατὰ κανόνα ἀνεξάλειπτα καὶ ἀμετακίνητα. Γι᾿ αὐτὰ ὅλα πρέπει νὰ προσέχωμε

περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο, ὅσες διηγήσεις στήν πρώτη ἀρχή τῆς ἡλικίας των ἀκοῦνε, νά εἶναι μυθολογικές διηγήσεις πού ἡ ἀκρόασή τους νά εὐνοῆ τήν ἀνάπτυξη τῆς ἀρετῆς».

Δυστυχῶς, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἀντὶ νὰ ὑπερηφανευώμεθα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, μὲ τὸ βαθὺ φιλοσοφικὸ περιεχόμενό της, βλέπομε τὴ Μυθολογία στὴ χαμηλότερή της μορφὴ καὶ νομίζομε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι, ἐπίστευαν σὲ ἁπλοϊκὰ παραμύθια.

Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι τά πρῶτα μαθήματα πρέπει νά εἶναι γιά τό σῶμα ἡ γυμναστική καί γιά τήν ψυχή ἡ μουσική. (376)

Ἡ καλή γυμναστική, ὅπως καί ἡ μουσική, πρέπει νά εἶναι ἁπλῆ καί μετρημένη. (404)

«Μέτρον ἄριστον», ὅπως ἔλεγεν ὁ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος. Ἐμεῖς ὅμως σήμερα ἐπιζητοῦμε ρεκὸρ καὶ ὑπερβολές.

Ἡ σημασία τῆς καλῆς ἀρχῆς σημειώνεται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα:

Ὁποιον δρόμο πάρη κανείς ἀπό τήν παιδική του ἡλικια, τέτοιον καί κατόπιν θά ἀκολουθήση. (425).

Πολὺ σωστά. Καὶ συνεχίζει:

Ὅταν τά παιδιά δεχθοῦν μέσα στήν ψυχή τους, μέ τήν ἐπίδραση τῆς μουσικῆς, ἐκεῖνα πού πρέπει, θά ἀκολουθοῦν τά σωστά, θά τηροῦν σιγή μπροστά στούς μεγαλύτερους, θα παραχωροῦν τή θέση τους, θά σηκώνωνται ὄρθια καί θά δείχνουν τόν ὀφειλόμενο σεβασμό στούς γονεῖς τους. (425)

Ἡ σημασία τῆς διαπαιδαγωγήσεως τονίζεται καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα:

Οἱ πιό ἔξυπνες ψυχές, ἄν τούς τύχη κακή διαπαιδαγώγηση, θά γίνουν πρῶτες στήν κακία. Τά μεγαλύτερα ἀδικήματα παρουσιάζονται εὐκολώτερα ἀπό μιά γενναία φύση, πού τήν ἐχάλασε ἡ ἀνατροφή, παρά ἀπό μιά φύση ἀδύνατη, πού δέν θά γίνη ποτέ ἀφορμή, οὔτε γιά μεγάλο καλό, οὔτε γιά μεγάλο κακό. (491)

Γενναία φύση ποὺ τὴν ἐχάλασε ἡ ἀνατροφή. Ὅπως ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ τόσοι ἄλλοι.

Καὶ κάτι ποὺ ἀφορᾶ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας, τὸν ὁποῖον ἡ νεώτερη παιδαγωγικὴ τὸν ξαναανακάλυψε:

Τά παιδιά δέν πρέπει νά μαθαίνουν μέ ἐξαναγκασμό, διότι ἐκεῖνο πού θά μάθη ἡ ψυχή μέ τή βία δέν θά τῆς μείνη μόνιμο κτῆμα. Περισσότερα μαθαίνουν παίζοντας. (536)

Γιὰ τὶς πραγματικὲς ἀρετὲς τῶν νέων γράφει:

Οἱ νέοι δέν πρέπει νά γίνωνται φιλοχρήματοι, οὔτε νά ἐπιθυμοῦν δῶρα, ἀλλά νά ἔχουν τίς ἀρετές τῆς σοφίας, τῆς ἀνδρείας, τῆς σωφροσύνης καί τῆς δικαιοσύνης. (390 καί 427)

Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας:

Ἡ ἀρετή εἶναι ὑγεία, ὀμορφιά καί εὐεξία τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ κακία εἶναι ἀρρώστεια, ἀσχήμια καί ἀδυναμία. Οἱ καλές ἀσχολίες ὁδηγοῦν στήν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς καί οἱ ἄσχημες τῆς κακίας. (444)

Καὶ συνεχίζει στὸ ἴδιο θέμα:

Τά παιδιά δέν πρέπει νά συγκεντρώνουν στήν ψυχή τους κακά, ἀνατρεφόμενα μέσα στίς εἰκόνες τῆς κακίας, σάν ζῶα πού βόσκουν σέ κάποιο λιβάδι μέ φαρμακερά βότανα. Πρέπει νά ἐπικοινωνοῦν μέ τήν καλλιτεχνία καί μέ τή φυσική ὡραιότητα, ὥστε οἱ νέοι νά ὠφελοῦνται ὅπως ἀπό μιά αὔρα πού φέρνει ὑγεία ἀπό ὑγιεινούς τόπους. Ὅποιος πάρει καλή ἀνατροφή, μέσα σέ περιβάλλον ὀμορφιᾶς, θά ἐπαινῆ τά ὡραῖα πράγματα, θά ἑλκύεται πρός αὐτά καί θά μισῆ τά ἄσχημα. (401)

Οἱ ἐφημερίδες, ἡ τηλεόραση, ὁ κινηματογράφος, αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν φροντίζουν; Ποῦ νὰ παρουσιάσουν εἰκόνες κακίας ἢ ἐγκληματικότητος...
Καί στὴν «Πολιτεία», ὅπως στοὺς «Νόμους», ἐπισημαίνεται ὁ φεμινισμὸς τοῦ Πλάτωνος:

Ἄν θέλωμε νά χρησιμοποιήσωμε τίς γυναῖκες γιά ὅποιες καί τούς ἄνδρες δουλειές, θά πρέπει νά τίς διδάξωμε τά ἴδια πράγματα, δηλ. γυμναστική καί μουσική, καθώς καί τήν πολεμική τέχνη. Ὑπάρχουν πολλές γυναῖκες πού εἶναι σέ πολλά ἐπαγγέλματα καλύτερες ἀπό πολλούς ἄνδρες. (451 καί 455)

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα στὶς συμβουλὲς γιὰ τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία:

Ἀληθινοί φιλόσοφοι εἶναι ἐκεῖνοι πού βρίσκουν εὐχαρίστηση στή θέα τῆς ἀλήθειας. (475)

Ἡ δειλή καί ἀνελεύθερη φύση δέν μπορεῖ νά ἔχη κανένα δικαίωμα ἐπάνω στήν ἀληθινή φιλοσοφία. (486)

Ἡ μικρολογία εἶναι τό μεγαλύτερο ἐμπόδιο γιά τήν ψυχή, πού μέλλει ἀδιάκοπα ν' ἁπλώνεται γιά ν' ἀγκαλιάση ὁλόκληρο τό σύμπαν τῶν θεϊκῶν καί ἀνθρώπινων πραγμάτων. Ὅταν ἡ

σκέψη είναι προικισμένη μὲ μεγαλοπρέπεια καὶ μὲ τὴ δύναμη νὰ παραδίνεται στὴ θεωρία τῆς αἰωνιότητος καὶ τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας, δὲν μπορεῖ νὰ νομίση τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ σὰν κάτι μεγάλο. (486)

Φιλοσοφία καὶ πλῆθος εἶναι ἀδύνατον νὰ συνυπάρξουν. Ἀναγκαστικὰ οἱ φιλόσοφοι θ' ἀκοῦνε κατηγορίες ἀπὸ τὸ πλῆθος. (494)

Ὁ ἀληθινὸς φιλόσοφος καταφρονεῖ τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα. (521)

Ἂν οἱ φιλόσοφοι δὲν βασιλεύσουν στὶς πόλεις ἢ οἱ λεγόμενοι τώρα βασιλεῖς καὶ δυνάστες δὲν φιλοσοφήσουν γνήσια καὶ ἱκανοποιητικά, ἂν δὲν συμπέσουν στὸ ἴδιο πρόσωπο τοῦτα τὰ δύο, δηλ. ἡ πολιτικὴ δύναμη καὶ ἡ φιλοσοφία, δὲν θὰ ὑπάρξη τέλος τῶν δεινῶν στὶς πόλεις, καὶ νομίζω οὔτε καὶ σὲ ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος. (473)

Ὁ Πλάτων γιὰ νὰ ἐξηγήση τὴ νοοτροπία τῶν ἀπαίδευτων στὴ φιλοσοφία ἀνθρώπων δίνει τὴν περίφημη εἰκόνα τῶν δεσμωτῶν τοῦ σπηλαίου, οἱ ὁποῖοι —στὴ λάμψη τῆς πίσω τους φωτιᾶς— βλέπουν στὸν ἀντικρυνὸ τοῖχο τὶς κινούμενες σκιὲς ἐκείνων ποὺ περνοῦν πίσω τους —ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ φωτιά— καὶ τὶς θεωροῦν σὰν τὴ μοναδικὴ πραγματικότητα. Ἂν κανεὶς τοὺς λύση ἀπὸ τὰ δεσμά τους καὶ ἰδοῦν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, δὲν θὰ τὰ καταλάβουν καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ θεωροῦν σὰν πραγματικότητα τὶς κινούμενες σκιὲς ποὺ ἦσαν συνηθισμένοι νὰ βλέπουν στὸν ἀντίκρυνὸ τοῖχο τοῦ σπηλαίου.

Ὁ Πλάτων δίνει μιὰ παρηγοριὰ στοὺς φιλοσόφους:

Τὴ γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς ποὺ παρέχει ἡ θέα τοῦ Ὄντος εἶναι ἀδύνατον ἄλλος νὰ τὴ δοκιμάση ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φιλόσοφο. (582)

Καὶ ἡ παρηγοριὰ συνεχίζεται:

Ἡ σύγχρονη ἀποτυχία καὶ ἡ περιφρόνηση ποὺ ἔχει πέσει στὴ φιλοσοφία ὀφείλεται στὸ ὅτι ἀσχολοῦνται μ' αὐτὴν ἄνθρωποι χωρὶς ἀξία, ἐνῶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐπαφὴ μαζί της νόθοι, ἀλλὰ γνήσιοι ἄνθρωποι, μὲ σωφροσύνη, ἀνδρεία, μεγαλοπρέπεια καὶ ὅλα τὰ εἴδη τῆς ἀρετῆς. (535)

Δηλαδή, ἡ γνώση πρέπει νὰ συνοδεύη τὴν Ἀρετή. Προηγεῖται ἡ Ἀρετὴ καὶ ἕπεται ἡ Γνώση. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημασία τοῦ μύθου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ φωτός, ἐγεννήθηκε μετὰ τὴ δίδυμη ἀδελφή του Ἄρτεμι, θεὰν τῆς ἁγνότητος.

Τώρα θὰ ἀκούσωμε μιὰ διδασκαλία γιὰ τοὺς πεντηκονταε-

τεῖς, πού θυμίζει κάπως τούς ἀναβαθμούς τῆς ἐρωτικῆς μυήσεως τοῦ Συμποσίου:

῞Οσοι ἔχουν παραμείνει ἀκλόνητοι στήν ἀρετή, ὅταν γίνουν 50 χρονῶν καί ἀριστεύσουν σέ ὅλα καί ἀπό κάθε ἄποψη, πρέπει νά ὁδηγηθοῦν στήν τελευταία βαθμίδα καί ἀφοῦ ὑψώσουν πρός τά ἐπάνω τήν ὁλοκάθαρη λάμψη τῆς ψυχῆς, νά στρέψουν τήν προσοχή τους σ' αὐτό πού χαρίζει στά πάντα φῶς, καί ἀφοῦ ἰδοῦν τό πρωταρχικό ἀγαθό, ἔχοντάς το σάν πρότυπο, νά βάζουν τήν πόλι, τούς πολῖτες καί τόν ἑαυτό τους σέ κόσμια τάξη κατά τόν ὑπόλοιπο χρόνο τῆς ζωῆς τους, ἀφιερώνοντας τό μεγαλύτερο μέρος της στή φιλοσοφία. Ἀλλ' ὅταν ἔλθη τοῦ καθενός ἡ σειρά, θά παίρνη μέρος στούς κόπους τῆς πολιτικῆς ζωῆς, γιά τό συμφέρον τῆς πόλεως. (539)

Καί τώρα θά ἀκούσωμε μιά ἄποψη τοῦ Πλάτωνος, πού ἀποτελεῖ προανάκρουσμα τῆς μεταγενέστερης Στωϊκῆς φιλοσοφίας:

Πρέπει νά μένη κανείς ὅσο μπορεῖ ἀτάραχος μέσα στίς συφορές, χωρίς ν' ἀγανακτῆ, ἀφοῦ δέν εἶναι φανερό τό καλό ἤ τό κακό πού βγαίνει ἀπ' αὐτές, οὔτε ἔχει νά κερδίση τίποτα ἐκεῖνος πού παραδίνεται στή στενοχώρια, οὔτε ὑπάρχει κάτι μέσα στά ἀνθρώπινα πού νά ἔχη ὑπερβολικά μεγάλη σπουδαιότητα. (604)

Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἀντιληφθῆ αὐτά τά λόγια, ἡ ζωή του θά κυλάη εὐτυχισμένη.

Ἡ ἐμμονή στήν Ἀρετή δέν εἶναι εὔκολη. Ὀρθότατα ὁ Πλάτων λέγει:

Εἶναι ἕνας μεγάλος ἀγώνας, περισσότερο μεγάλος ἀπ' ὅσο φαίνεται, νά γίνη κανείς καλός. Γι' αὐτό δέν ἀξίζει νά παρασυρθῆ οὔτε ἀπό τιμές, οὔτε ἀπό χρήματα, οὔτε ἀπό κάποιο ἀξίωμα, οὔτε ἀπό τήν ποίηση τήν ἴδια, στήν παραμέληση τῆς δικαιοσύνης καί τῶν ἄλλων ἀρετῶν. (608)

Ἐμφανίζεται πρώτη ἀρετή ἡ Δικαιοσύνη. Οἱ ἄλλες ὅλες ἕπονται.

Θά ἀκούσωμε καί κάτι γιά τόν χρόνο, τό ὁποῖον εἶναι ἐπίσης προανάκρουσμα τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας:

῞Ολος ὁ χρόνος, πού ἀρχίζει μέ τήν παιδική ἡλικία καί τελειώνει μέ τή γεροντική, ἄν συγκριθῆ μέ τό σύνολον τοῦ χρόνου, θά εἶναι ὑπερβολικά λίγος. ῎Οχι λίγος, ἀλλά ἕνα τίποτα. (608)

Ἕνα κλείσιμο τοῦ ματιοῦ, ὅπως λέγει ὁ Καζαντζάκης.

Ὁ Πλάτων φρονεῖ ὅτι τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπο τὸν συντρέχουν ἀόρατες δυνάμεις:

Οἱ θεοὶ πάντοτε ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι ὁλόκαρδα ἀποφασισμένος, ἀσκώντας τὴν ἀρετή, νὰ γίνη δίκαιος καὶ ὅμοιος μὲ τὸν θεό, στὸν βαθμὸ ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν οἱ ἀνθρώπινες δυνάμεις. (613)

Ὁ Πλάτων θεωρεῖ πάντοτε τὴ Δικαιοσύνη σὰν πρώτη ἀπὸ ὅλες τίς ἀρετές:

Ὁ χειρότερος τρόπος ζωῆς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ καταστήση τὴν ψυχὴ ἀδικώτερη. Ὁ καλύτερος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ δώση ὤθηση στὴν ψυχὴ γιὰ νὰ γίνη δικαιότερη. (618)

Τελειώνοντας, ἂς σκιαγραφήσωμε συνοπτικὰ τὸν περίφημο μῦθο τοῦ Ἠρός, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον.

Ὅπως εἶναι γνωστόν, ὁ Πλάτων ἀγαπᾶ νὰ ἀφηγῆται μὲ μύθους τὰ πιὸ παράδοξα σημεῖα τῶν διαλόγων του. Ὁ Ἠρὸς σκοτώθηκε στὸν πόλεμο καὶ ἔμεινε τὸ σῶμα του ἄταφο 12 ἡμέρες. Ὅταν ἐπῆγαν νὰ τὸ θάψουν, ξαναγύρισε στὴ ζωὴ καὶ διηγήθηκε ὅσα εἶδε ἐκεῖ ποὺ εἶχε πάει. Ἦταν ἕνα σταυροδρόμι, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ ἐκεῖ ἦσαν καθισμένοι δικαστές, ποὺ ἔστελναν τοὺς δίκαιους δεξιά, πρὸς τὸν οὐρανό, τοὺς ἄδικους ἀριστερά, πρὸς τὰ τάρταρα. Καὶ συγχρόνως ἄλλες ψυχὲς ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἄλλες κατέβαιναν ἀπὸ τὸν οὐρανό. Κάθε ψυχὴ βασανιζόταν γιὰ τὰ ἀδικήματα ποὺ εἶχε κάνει καὶ εὐδαιμονοῦσε γιὰ τις εὐεργεσίες καὶ τὴ δικαιοσύνη ποὺ εἶχε ἀσκήσει στὸν ἐπίγειο βίο. Κάθε ψυχὴ ἐδιάλεγε τὸν τρόπο τοῦ μελλοντικοῦ βίου της, ἀλλά οἱ πιὸ πολλὲς —λέγει ὁ Πλάτων— δὲν ἐγνώριζαν νὰ διαλέξουν τὰ σωστά. Τὶς περισσότερες φορὲς τὴν ἐκλογὴ κανόνιζαν οἱ συνήθειες καὶ οἱ ἐντυπώσεις τῆς προηγουμένης ζωῆς. Ὅταν καθένας ἐδιάλεγε τὸν μελλοντικὸ βίο του, παρουσιαζόταν στὶς τρεῖς μοῖρες, τὴ Λάχεση, τὴν Κλωθὼ καὶ τὴν Ἄτροπο, ποὺ ἦσαν κόρες τῆς Ἀνάγκης. Κατόπιν ἔπινε ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς Λήθης, λησμονοῦσε τὰ προηγούμενα καί προχωροῦσε σὲ μιὰ νέα γέννηση.

Βλέπομε ἀκόμη μιὰ φορὰ νὰ ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ἡ ἄποψη γιὰ τὴ Μετενσάρκωση τῶν ψυχῶν σὲ διάφορα ἀνθρώπινα σώματα.

Μὲ τὸν μῦθο τοῦ Ἠρὸς τελειώνει ἡ «Πολιτεία» καὶ τελειώνομε καὶ μεῖς τὴν ἀφήγηση τῶν γνωμῶν τοῦ Πλάτωνος σχετικὰ μὲ τὴν ἀναστροφὴ καὶ τὴν παιδεία, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία.

Ἡ πολιτεία τοῦ Φωτὸς

Μπροστὰ ἀπ' τὶς κάτασπρες κολῶνες τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλύμπιου Δία οἱ κόρες τοῦ Ἥλιου στέκουν γιὰ τὸ τελευταῖο προσκύνημά τους κι ὕστερα, ἑνωμένες, ἀφίνουν τὴ θέση τους στὸ ἁπαλὸ μούχρωμα τῆς Ἀττικῆς Γῆς.

Ὅλα φαντάζουν τὴν ὥρα τούτη, βγάζουν τὸν ἄσπρο μανδύα τους, γιὰ νὰ φορέσουν τ' ἀραχνοΰφαντο πέπλο τους καὶ ν' ἁπλωθεῖ ἐκείνη ἡ περισυλλογὴ τοῦ πνεύματος.

Πολύχρωμα φῶτα μᾶς τυφλώνουν. Βιτρίνες ποὺ φαντάζουν ξωτικὰ ὑφάσματα, ξενοδοχεῖα ἕτοιμα ν' ἀνάψουν πυρκαϊὰ ἀπὸ τὰ πλούσια φῶτα τους. Πάνω τους στέκεται ἡ λιγερὴ Ἀκρόπολη, ὀρθὴ στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, γιὰ νὰ φωτίζει τοὺς ἀπογόνους μιᾶς μεγάλης γενηᾶς.

Πάντα νοιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου σ' ἐκείνη τὴ γωνιὰ τῆς Ἀθήνας. Ἐδῶ μπορεῖς νὰ βρεῖς τὴν ἀπομόνωση τὴν ὥρα ποὺ τὴν ζητᾶς. Ὁ Λυκαβηττός, καταπράσινος στὸ κέντρο τῆς ὄμορφης πολιτείας, σὲ καρτερεῖ τὴν πιὸ ζεστὴ ἡμέρα τοῦ καλοκαιριοῦ. Πιὸ πέρα ὁ λόφος τῶν Μουσῶν σὲ προσμένει νὰ σὲ νανουρίσει κι ἀπάνω στὴν Πνύκα σὲ καρτεράει τὸ πνεῦμα, ποὺ θὰ τὸ νοιώσεις μέσα σου ὅταν θὰ μπεῖς στὸ ναὸ τῆς Ἐλευσίνας νὰ ἱεροτελεστήσεις.

Μὴ φοβηθεῖς νὰ μπεῖς στὴν κολυμβήθρα τοῦ πνεύματος καὶ νὰ ξεπλύνεις τὴν ψυχή σου ἀπὸ τοὺς φόβους τοῦ ἄγνωστου. Δὲν φοβόμαστε γιὰ ὅ,τι ξέρομε. Ἐδῶ δὲν φοβᾶσαι τὸ ἄγνωστο, ὅποιο καὶ νἆναι. Ἐδῶ δὲν νοιώθεις τὴν ἀπομόνωση. Ὅλα σοῦ ψιθυρίζουν τὴν ἀλήθεια. Ὅλα τοῦτα σοῦ μάθανε νὰ ζητᾶς τὴν ἀλήθεια. Ὅλα τοῦτα σὲ γέννησαν. Ὅλα γύρω σου εἶναι ἄνθρωποι, ἔξω ἀπὸ τὴ μᾶζα, ἔξω ἀπ' τὴ μηχανοποίηση τῆς ζωῆς. Ἐδῶ τὰ βράδυα συνομιλᾶς μὲ τ' ἄστρα, σιγοψιθυρίζουν στὸ ρυάκι ποὺ χάραξε μόνο του τὸ δρόμο του. Ἐδῶ ξαγρυπνάει ὁ πετεινὸς νὰ σὲ σηκώσει τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς καὶ τὰ σκυλιὰ σὲ καρτεροῦνε τὴν ὥρα τοῦ ἐρχομοῦ σου. Τὸ παιγνίδισμα τῆς ἀλυγαριᾶς συνεχίζεται. Τ' ἀμπέλι ξαναγεννιέται γιὰ τὸν Διόνυσο καὶ ἡ Πυθία προμαντεύει τὰ πάθη σου.

Ἐδῶ ἡ θάλασσα ἁπλώνεται ἀρρυτίδωτη, καταγάλαζη θάλασσα καὶ ξεπλένει τὴ σάρκα σου, γιὰ νὰ νοιώσεις τὸ φῶς. Ἐδῶ ζεῖς τὴ στιγμή σου, ἀναπνέεις καὶ νοιώθεις τὴ δύναμή σου. Ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι φορᾶνε φωτοστέφανα γιὰ στολίδια στὸ κεφάλι τους. Πάνω τους εἶναι χαραγμένη ἡ Ἱστορία μιᾶς ζωῆς δεμένης σὲ λατρεῖες καὶ στηριγμένης στὴν ἔρευνα κάποιας ἀλήθειας.

ΕΛΕΝΗ ΚΟΜΙΝΗ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

...ἐστὶν ἀρετὴ καὶ σοφία.
Πλατ Πολ 338-50

Ὑπὸ ΜΙΛΤ. Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ἐὰν ὑπῆρξεν εἷς Λαὸς ἐπὶ Γῆς ὅστις διεμόρφωσε καὶ εἶχε «περὶ πολλοῦ» τὴν Δικαιοσύνην, φθάσας μέχρι θεοποιήσεως ταύτης, οὗτος ὑπῆρξεν οἱ Ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι. Οὕτω, μεγαλοπρεπὴς ἔκφρασις τοῦ Ἰδεώδους καὶ Αἰωνίου τῆς Δικαιοσύνης καὶ τοῦ Δικαίου εἶναι ἡ ἐν «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους ρῆσις περὶ Αὐτῆς:

«ΟΥ ΓΑΡ ΤΟΙΝΥΝ ΓΕ ΚΑΧΘΕΣ, ΑΛΛ' ΑΕΙΠΟΤΕ ΖΗ ΚΟΥΔΕΙΣ ΟΙΔΕΝ ΕΞ ΟΤΟΥ ΦΑΝΗ».

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσίοδος εἰς τὸ ἔργον του «Θεογονία» ἀφοῦ ἀναφέρει περὶ τῆς προελεύσεως τῶν Κόσμων καὶ τῶν Θεῶν, λέγει ὅτι... «ἡ Γῆ ἐγέννησε μὲ τὸν Οὐρανὸν 4 υἱοὺς καὶ 5 θυγατέρας, τρίτη τῶν ὁποίων ἡ ΘΕΜΙΣ, ἡ Θεὰ δηλαδὴ τῆς Δικαιοσύνης.

Ταύτην δὲ ἔλαβε ὡς δευτέραν σύζυγον ὁ ΖΕΥΣ.

«ἠγάγετο λιπαρὸν Θέμιν, ἥ τεκεν ΩΡΑΣ.
ΕΥΝΟΜΙΗΝ τε, ΔΙΚΗΝ τε καὶ ΕΙΡΗΝΗΝ τεθαλυῖαν
αἵ ἔργα ὠρευουσι κατὰ θνητοῖσι βροτοῖσι».

(...αἱ ὁποῖαι ἐπιτηροῦν τὰ ἔργα τῶν θνητῶν ἀνθρώπουν).

Τὰ αὐτὰ περίπου ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Πίνδαρος:

«Ἐν τῇ γὰρ εὐνομίᾳ ναίει, κασίγνηταί τε
βάθρον πολίων ἀσφαλές.
Δίκα ὁμότροφος Εἴρηνα, ταμίας ἀνδράσι πλούτου χρύσεαι παῖδες, εὐβόλου Θέμιτός».

Ἐνδεικτικὴ τῆς ἀντιλήψεως περὶ Δικαίου καὶ Δικαιοσύνης τῶν προγόνων μας καὶ τῆς θείας ταύτης προελεύσεως εἶναι ἡ κατὰ τὴν Μυθολογίαν τὸ πρῶτον Δικαστήριον τῶν Θεῶν διὰ τὴν διένεξιν Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος εἰς ποῖον ἀνῆκον αἱ Ἀθῆναι, καὶ ὅπερ ὡς γνωστὸν ἐδικαίωσε τὴν Ἀθηνᾶν, ἧς καὶ ἐθεωρεῖτο προστάτης.

Ἐπίσης ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου δίκη τῶν Θεῶν κατ' εἰσήγησιν τῆς Ἀθηνᾶς, διὰ τὸν μητροκτόνον Ὀρέστην, ἀπαλλαγέντα (Εὐριπίδης). Κατέναντι τῶν δυνάμεων αὐτῶν τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ τῶν καρπῶν τῆς Δικαιοσύνης (εὐνομία, εἰρήνη, πλοῦτος...) ἵστανται αἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ (Ἡσίοδος ἐν Θεογονίᾳ), οἱ ἀπόγονοι τῆς νυκτός, δηλαδὴ ἡ Ἔρις καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, οἱ Πόλεμοι, αἱ Μάχαι, οἱ Φόνοι, αἱ ἀνδροκτονίαι, αἱ Φιλονεικίαι, ἡ Ἀπάτη, ὁ Ὅρκος.

Θεία λοιπὸν ἡ προέλευσις τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ μεγάλη ἡ ἀξία της καὶ εὐεργετικὴ ἡ ἐπίδρασίς της ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Κοι-

νωνιῶν, ἐν γένει, δι' ὅ καὶ πολὺ ὀρθῶς κατήντησε ἐπιγραμματικὴ καὶ ἀξιωματικὴ ἡ ἔκφρασις «ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ - ΕΥΝΟΜΟΥΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ». Εἶναι δὲ ἀναμφισβητήτως ἡ Δικαιοσύνη «ἡ πεμπτουσία τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καὶ ἐξελίξεως».

'Αλλὰ περὶ Δικαιοσύνης ὁμιλοῦσιν, εἴτε κυρίως, εἴτε παρεμπιπτόντως καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν 'Αρχαίων ἡμῶν Προγόνων καὶ ἐκθειάζουσι τὴν εὐεργετικὴν ταύτης ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ κοινωνιῶν. Π.χ. ὁ Πλάτων εἰς «Πολιτείαν» ὅπου δίδει καὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς Δικαιοσύνης «Τ ὸ τ ὰ α ὑ τ ο ῦ π ρ ά τ τ ε ι ν κ α ὶ μ ὴ π ο λ υ π ρ α γ μ ο ν ε ῖ ν» ὡς καὶ εἰς τὸν Γοργίαν, εἰς τοὺς «Νόμους», εἰς Κρίτωνα κτλ.

'Ο 'Αριστοτέλης εἰς τὰ «'Ηθικὰ Νικομάχεια» κ.τ.τ. 'Ο Σοφοκλῆς εἰς τὴν «'Αντιγόνην» κλπ.

'Αλλαχοῦ, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἐπιστεύετο ἡ θεία καταγωγὴ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Νόμων. Εἰδικώτερον οὗτοι τὴν Νομοθεσίαν των ἀπέδιδον εἰς τὸν Λυκοῦργον, ὅστις τὴν εἶχε λάβει εἰς χρησμὸν παρὰ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν. Μεταβολὴ ἄρα ἢ παράβασις τῆς Νομοθεσίας τῆς Σπάρτης, θ' ἀπετέλει παράβασιν τῶν θείων ἐντολῶν τοῦ 'Απόλλωνος, δι' ὅ καὶ ὁ Πλάτων εἰς «'Ιππίαν Μείζονα» λέγει:

«Οὐ πάτριον Λακεδαιμονίοις κινεῖν τοὺς Νόμους».

'Αλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς Πλάτων εἰς τοὺς «Νόμους» ἀναφέρει:

«Ὅτι οἱ παραδώσαντες αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἦσαν οἱ Θεοί».

'Επίσης ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ ἔλαβε τὸν Δεκάνομον. 'Ο μέγας ρήτωρ Δημοσθένης οὕτω ἄρχεται:

«Τοῦτο εἶναι Νόμος εἰς ὅν πάντες πρέπει νὰ πείθωνται διὰ πολλοὺς λόγους καὶ πρὸ πάντων διότι πᾶς Νόμος εἶναι εὕρημα μὲν καὶ δῶρον Θεοῦ, δόγμα δ' ἀνθρώπων φρονίμων».

'Ο δὲ μέγιστος τῶν Στωϊκῶν Χρύσιππος λέγει:

«Πάντων ὁ Νόμος εἶναι Βασιλεὺς Θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων»

'Ο Σόλων εἰς 'Ελεγεῖα:

«Ὡς κακὰ πλεῖστα πόλει δυσνομία παρέχει, εὐνομία δὲ εὔκοσμα καὶ ἄρτια πάντ' ἀποφαίνει, καὶ θέμα τοῖς ἀδίκοις ἀμφιτίθησι πέδας, τράχεα λειαίνει, ὑπερήφαν' τ' ἔργα, πραΰνει πάντα δ' ἔργα διχοστασίας».

'Ο 'Ηράκλειτος:

«Τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπειοι Νόμοι ὑπὸ ἑνὸς τοῦ Θείου· κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὁπόσον ἐθέλει καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται».

'Ο 'Ησίοδος:

«Τοῖς θηρίοις ἔδωσεν Ζεὺς βίαν ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην ἥ πολλῶν ἀρίστη γίνεται».

'Ο 'Αριστοτέλης:

«Ὅπου δὲ ἄρχει ὁ Νόμος, ἐκεῖ ἄρχει ὁ Θεός, ὅπου δὲ ἄρχει ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖ ἄρχει τὸ θηρίον».

'Ο 'Ισοκράτης:

«Οἱ πρόγονοι ἡμῶν εἶχον τὸ Δίκαιον εἰς τὰς ψυχάς, διότι τὸν ἐνάρετον βίον των κατηύθυνον ὅ-

χι τὰ ψηφίσματα καὶ οἱ Νόμοι, ἀλλὰ τὰ κατὰ παράδοσιν εὐπρεπῆ ἤθη».

Ἐπίσης ὁ Πλάτων:

«Ἡ Δικαιοσύνη ἐστὶν ἀρετὴ καὶ Σοφία, ἡ δὲ ἀδικία κακία γ'ἀμάθεια».

«Ὁ Δίκαιος μὴ λανθάνων τοιοῦτος ὢν τοὺς θεοὺς διατελεῖ πάντοτε θεοφιλὴς καὶ δὲν παραμελεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν, οὔτε ζῶν, οὔτε τελευτήσας, πολλάκις μὲν καὶ ἐν τῇ ζωῇ εὐτυχῶν, πάντως μετὰ θάνατον, ἐν ᾧ τοὐναντίον συμβαίνει εἰς τὸν ἄδικον».

Καὶ οἱ Πυθαγόρειοι:

Ἔλεγεν ὅτι τὸ δίκαιον εἶναι τὸ ἀντιπεπονθός.

«Τινα δὲ ὁμοιώματα ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, ἔλεγον, εἶναι πρὸς τὰ ὄντα καὶ γινόμενα. Τῆς μὲν γὰρ Δικαιοσύνης ἴδιον ὑπολαμβάνοντες εἶναι τὸ ἀντιπεπονθός τε καὶ ἴσον ἐν τοῖς ἀριθμοῖς. Τοῦτο εὑρίσκοντες ὄν... τοῦτον δὲ οἱ μὲν τὸν 4 ἔλεγον, οἱ δὲ τὸν 9 ὅς ἐστιν πρῶτος τετράγωνος».

Ὁ Μέγας Σταγειρίτης ἐν τῇ ἀνεπαναλήπτῳ ἀκριβείᾳ καὶ λεπτολογίᾳ του λέγει:

«Ἡ Δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχὶ ἁπλῶς ἀλλὰ πρὸς ἕτερον».

Ὁ Ἐπίκουρος:

«Οὐκ ἦν τι καθ' ἑαυτὸ Δικαιοσύνη, ἀλλ' ἐν ταῖς μετ' ἀλλήλων συστροφαῖς, καθ' ὁπηλίκους δήποτε ἀεὶ τόπους συνθήκη τις ὑπὲρ τοῦ μὴ βλάπτειν μηδὲ βλάπτεσθαι».

Τέλος, οἱ Ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τὸν Νόμον ὡς κατ' ἐξοχὴν παιδαγωγικὸν μέσον, ὑπόδειγμα καὶ νουθεσίαν μᾶλλον ἢ ἐπιταγήν. Διὰ τοῦτο ἀπέβλεπον μετὰ δέους εἰς τὸν Νόμον, ὡς τι θεῖον καὶ ἱερόν, ἐν ἀντιθέσει μὲ τοὺς Ρωμαίους ψυχρῶς πειθαρχοῦντας εἰς τὸν Νόμον.

Χρονολογικῶς πότε τὸ πρῶτον καθιερώθη καὶ ἀνεγνωρίσθη τὸ Δίκαιον καὶ ἡ Δικαιοσύνη;

Ἀσφαλῶς ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον δύο ἄνθρωποι εὑρέθησαν μαζὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ζήσουν μαζί. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐδημιουργήθη τὸ ἄγραφον δίκαιον, διότι ὁ καθεὶς ἔπρεπε νὰ σεβασθῇ τὸν ἄλλον, τ' ἀγαθά του καὶ γενικῶς τὴν προσωπικότητά του, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ ἴδια δικαιώματα στὸν ἄλλον, εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς καὶ ἑπομένως νὰ τὸν σέβεται.

Ἐξετέθησαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς αἱ περὶ δικαιοσύνης δοξασίαι τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐκτεθοῦν ἐν γενικαῖς ἐπίσης, γραμμαῖς καὶ ὅσα μᾶς εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης—τὴν φιλοσοφικὴν δηλαδή, ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος — περὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ τοῦ Ἰουστινιανείου τοιούτου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Κοσμοκρατορίας ἐδημιουργήθη καὶ καθιερώθη τὸ περίφημον Ρωμαϊκὸν Δίκαιον (CORPUS JURIS CIVILIS). Τὸ Δίκαιον τοῦτο καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ JUS GRECO-ROMANUM καὶ τὰ Ἰνστιτοῦτα εἶχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθησαν πᾶσαι αἱ νεώτεραι Ἀστικαὶ Νομοθεσίαι.

Ἀλλ' ἐὰν εἰς πάντας σχεδὸν εἶναι γνωστὰ τ' ἀνωτέρω, ἀσφαλῶς ἐλάχιστοι θὰ γνωρίζουν — πρὸς τιμὴν δὲ ἀσφαλῶς τῶν Ἑλλήνων— ὅτι τὸ Δίκαιον τοῦτο παρ' Ἑλλήνων συνετέθη (ἐκωδικοποιήθη) διὰ Τριβωνιανοῦ, ὡς λέγει ἐν Ἀρχῇ, ἀνδρὸς ἐξόχου καὶ περὶ τὸ Δίκαιον σοφωτάτου καὶ πρώην Ἀρχικαγγελαρίου, καὶ ἑτέρου Ἕλληνος Θεοφίλου, ἀνδρὸς μεγαλοπρεποῦς περὶ τὸ Δίκαιον, ἐπιστήμονος καὶ Νομοδιδασκάλου, καὶ τρίτου Ἕλληνος Δωροθέου, περὶ τὸ Δίκαιον ἐπιστήμονος, Νομομαθοῦς τῆς περιφήμου τῶν Βηρυτιέων Πόλεως.

Δικαιοσύνη λοιπὸν κατὰ τὸ Δίκαιον τοῦτο εἶναι ἡ σταθερὰ καὶ διηνεκὴς θέλησις ἡ ἑκάστῳ τὸ ἴδιον Δίκαιον ἀπονέμουσα. Ἐπιστήμη δὲ Δικαίου εἶναι ἡ γνῶσις τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἡ διάγνωσις δικαίου καὶ ἀδίκου.

Καὶ συνεχίζεται: «Εἶναι δὲ τὸ ἡμέτερον Δίκαιον ἢ Γραπτὸν ἢ Ἄγραφον, ὡς καὶ παρ' ΕΛΛΗΣΙΝ». Ἡ τελευταία αὕτη περικοπὴ ἔχει μεγίστην σημασίαν διότι δι' αὐτῆς ἀναγνωρίζεται ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι ὑπῆρχε καὶ μάλιστα ΠΡΟΫΠΗΡΧΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ, ὅπερ καὶ πολλαχοῦ ἴσχυε, (ἀνεξαρτήτως δὲ ὅτι τοῦτο ἔχει βεβαιωθῆ ἐκ πληθώρας νεωτέρων ἀνακαλύψεων, ἐν αἷς καὶ περίφημος πλὰξ τῆς Γόρτυνος - Κρήτης).

Τοὺς ἀνωτέρω περίπου περὶ Δικαίου ὁρισμοὺς δίδει τὸ μεταγενέστερον Ἰουστινιάνειον Δίκαιον μὲ μίαν μεγίστης σημασίας διαφοράν.

Ἐνῷ τό CORPUS J. C. λέγει, ὡς ἀνωτέρω,... Ἐπιστήμη Δικαίου εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἡ διάγνωσις τοῦ Δικαίου καὶ ἀδίκου. Τὸ Ἰουστινιάνειον λέγει «... ΣΟΦΙΑ δ' ἐστὶ Νόμου, ἡ Γνῶσις τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τοῦ τε Δικαίου, τοῦ ἀδίκου».

Περαιτέρω δὲ λέγει τὰ ἑξῆς ἄκρως ἐνδιαφέροντα:

...«Ἀναμείνου ἡγουμένου Θεοῦ μαθεῖν ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν πρώτων ἀπὸ τῶν ρητόρων καὶ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ»...

Ἠθέλησα ν' ἀναφέρω τὰς περικοπὰς ταύτας τοῦ Ἰουστινιανείου Δικαίου ΣΟΦΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ὁρολογίας τῶν Ἑλλήνων Νομικῶν ὅτι ὁ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ἤσκησεν ἐπίδρασιν «ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΗΝ» ἐπὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, διότι διὰ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἀ δ ι α σ ε ί σ τ ω ς ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία... ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς των ἐ π έ δ ρ α σ α ν ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΣ ἐπὶ τῆς Οἰκουμένης καὶ πάσης πνευματικῆς ἐκδηλώσεως καὶ διὰ τοῦτο δικαιολογοῦνται οἱ διακηρύσσοντες ὅτι:

«Ὁ Ἑ λ λ η ν ι σ μ ὸ ς ε ἶ ν α ι ὁ ἀ ν έ κ α θ ε ν ἐ μ π ν έ ω ν τ ὴ ν ζ ω ὴ ν τ ο ῦ Κ ό σ μ ο υ, τ ὰ σ ύ γ χ ρ ο ν α ἰ δ ε ώ δ η, ὁ ἀ ρ χ ι κ ὸ ς α ἴ τ ι ο ς δ ι ὰ π ᾶ σ α ν ἐ ξ έ λ ι ξ ι ν κ α ὶ π ᾶ σ α ν

νέαν φάσιν τοῦ πρωτεύοντος ἀνθρωπισμοῦ».

Ἀψευδὴς τούτου μάρτυς ἐκτὸς ἄλλων εἶναι αἱ ἀνωτέρω περικοπαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰουστινιανείου Δικαίου ὅπερ εἰς τὸ ΤΡΑΧΥ καὶ ΞΗΡΟΝ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον εἰσήγαγε τὴν Φιλοσοφικὴν τούτου μελέτην καὶ Φιλοσοφικὴν Ἠθικὴν καὶ προσεπάθησε ν' ἁπαλύνῃ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ καθοδηγήσῃ μὲ φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν, παρέχουσαν ὅλας τὰς ἐγγυήσεις, ὅτι τὰ πάντα θὰ ἐξετάζωνται συμφώνως πρὸς τὴν Ἠθικὴν καὶ πρὸς τὸν μέγαν καὶ ἀναλλοίωτον Φυσικὸν Νόμον, τὸν ἀπόλυτον δηλαδή, καὶ ἀναλλοίωτον Νόμον τοῦ Φυσικοῦ, τοῦ Πνευματικοῦ καὶ Ἠθικοῦ Κόσμου, τοῦ διέποντος τὸ Σύμπαν καὶ ρυθμίζοντος τὰς ψυχὰς καὶ τὰς Διανοίας ἡμῶν, καὶ ὅστις Φυσικὸς Νόμος πρέπει νὰ λαμβάνεται ὡς βάσις τῶν ἀνθρωπίνων Νόμων (Δικαιοσύνη), ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸν ὀρθὸν Λόγον, συμφώνως καὶ πρὸς τὰ πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης καὶ ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἑτέρα ἀπόδειξις τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας ἐπὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δ. εἶναι ὅτι τοῦτο (Ρ.Δ.) ἐχρησιμοποίησε ὡς ὁρισμὸν τοῦ Δικαίου.

«...Ὡς Τέχνη τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ ἴσου (ARS BONNI ET AEQUI). Τὸν γνήσιον καὶ καθαρὸν καὶ ὅμοιον Ἀριστοτέλειον ὁρισμόν.

«διώρισται δὲ τὸ ἄδικον τό τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον, τὸ δὲ δίκαιον τό τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον...». Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικομάχεια.

Διὰ τῆς λέξεως δὲ «Διώρισται» ὁ Ἀρισιοτέλης δὲν συνθέτει αὐτὸν τὸν ὁρισμόν, ἀλλ' ἀναφέρει τοῦτον ὡς Ἀνεγνωρισμένον παρ' Ἕλλησι καὶ ὑπάρχοντα καὶ προϋπάρχοντα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Σόλων (Διογ. Λαέρτιος) ἀναφέρει:

«Ἡδίων ἡμῶν ἡ βιωτὴ ἔνθα πᾶσι τὰ δίκαια καὶ ΙΣΑ»...

... ...

Ὥστε βλέπομεν ὅτι ἡ λαμπρὰ Κληρονομία τῶν Ἑλλήνων δὲν γηράσκει, οὔτε παύει νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας της εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ εἰς ὅλα τὰ πνευματικὰ ἐπίπεδα ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὸ μέλλον, διότι εἶναι αἰωνία καὶ ἀκατάλυτος. Οὔτε εἰς τὸν παρόντα καιρὸν τῶν σποῦτνικ καὶ τῶν λοῦνικ καὶ τῶν δορυφόρων καὶ διαστημοπλοίων ἄλλαξε τίποτε τὸ βασικὸν στὴν λειτουργίαν τοῦ πνεύματος, ὅπερ πάντα θὰ κατευθύνῃ καὶ ὑποτάσσῃ τὴν ὕλην, ὡς ἀκριβῶς αἱ σύγχρονοι καταπληκτικαὶ ἐφευρέσεις καὶ πρόοδοι μαρτυροῦν.

Γι' αὐτὸ δεδικαιολογημένως οἱ ξένοι λέγουν περὶ ἡμῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει:

Ὁ Ρενάν: «Ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Κόσμον πρέπει νὰ θεωρηθῇ θαῦμα».

Ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Ἐρδέρ: «Ὅπως τὰ ἄνθη στολίζουν τὴ Γῆ καὶ τὰ ἄστρα τὸν Οὐρανό,

ἔτσι καὶ ἡ Ἑλλάδα στολίζει τὴν ἀνθρωπότητα».

«Ὅλοι εἴμεθα Ἕλληνες διότι ὅλα ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Γκαῖτε: «Ὅ,τι εἶναι ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα».

Ὁ καθηγητὴς Φ. KRUSE: «Τὰ πάντα παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἔχομεν καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε μιὰ Ἑλλὰς ποτὲ δὲν ἠθέλομεν φθάσει στὸν βαθμὸ τῆς σημερινῆς προόδου».

Ὁ Ἄγγλος Σοφὸς Κέϊκ: «Ἀπομακρυνθῆτε τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος καὶ τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι ὁ πολιτισμὸς θὰ μεταβληθῆ εἰς χάος».

Ὁ σοφὸς Ράϊναχ: «Τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα στὸν κόσμο τῶν ἰδεῶν εἶναι ὅ,τι τὸ ράδιον στὸν κόσμο τῆς ὕλης».

Ὁ Κλεμανσώ: «Ὁ κόσμος ἐγνώρισε λαὸν μικρὸν μὲν κατ' ἀριθμόν, ἀλλὰ μέγιστον διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του, διὰ τὴν ἔντασιν τῆς παντοτεινῆς μορφωτικῆς του ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος».

Ὁ καθηγητὴς Χόραβιτς (Βιέννη): «Τὸ ἑλληνικὸν Πνεῦμα φαίνεται εἰς αὐτὸν ὡς ἕνα ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον ὡρίσθη ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας νὰ φωτίζη τὸν κόσμο».

Ἡ Διεθνοῦς Φήμης Ἀμερικανὶς ἐπιστήμων Δωροθέα Μπέλλ: «Δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπαριθμήσω τὰ χρέη ποὺ ὀφείλει ὁ κόσμος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗ ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς ὀφείλεται σ' αὐτήν».

Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὁμιλῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς Σοφίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων γράφει:

«Πρὸς σοφίας κτῆσιν συνεργεῖ».

Ὁ δὲ πολὺς Ὠριγένης:

«Καὶ γυμνάσιον μὲν φαμὲν εἶναι τῆς ψυχῆς, τῆς ἀνθρωπίνης Σοφίας, τέλος δὲ καὶ τῆς θείας».

Τέλος, ὁ μεγάλος σύγχρονος Φιλόσοφος καὶ ἅγιος Ἰνδὸς SRI AUROBINDO γράφει: «Ἡ Φιλοσοφικὴ σκέψις τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἴσως τὸ πιὸ ἰσχυρὸ διεγερτικὸ τῆς Διάνοιας, ἡ πιὸ καρποφόρα λάμψι ποὺ ἐγνώρισε ποτὲ ὁ Κόσμος. Τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Πνεῦμα ἔχει ἕνα εἶδος ροϊκῆς ἀκρίβειας, μιὰ λογική, ποὺ ἐρευνοῦσε μὲ εὐστροφία. Τὰ κύρια χαρακτηριστικά του εἶναι, δύναμις τῆς παρατηρήσεως καὶ ἡ ὄξυνσις τῆς διανοίας».

. . . .

Τώρα, ποία ἡ θέσις τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ κατὰ τί ἐξυπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ προορισμοῦ του, δὲν νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη διὰ πολλῶν τις νὰ ἐκθέση.

Εἶναι πλέον ἀξίωμα ὅτι ἄνευ Δικαίου καὶ Δικαιοσύνης δὲν δύναται νὰ ὑπάρξη συμβίωσις ἀνθρώπων ἐν κοινωνίᾳ.

Καὶ πάλιν θὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὸν πρόγονόν μας Ἡσίοδον λέγοντα:

«Τὸν δὲ ἀνθρώποισι Νόμον διέταξε Κρονίων, ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς ἐοθέμεν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶ μετ' αὐτοῖς· ἀνθρώποισι δέδωκε δίκην ἣ πολλῶν ἀρίστη γίγνεται».

Διὰ δὲ τ' ἀποτελέσματα καὶ ἀγαθὰ τῆς εὐνομίας γράφει:

«Οἵ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν ἰθείας καὶ μή τι παρεκβαίνουσι Δίκαιον, τοῖσι τεθηλεπόλις, λαοὶ δ' ἀνθοῦσιν ἐν αὐτῇ· εἰρήνη δ' ἀνὰ γῆν κουροτρόφος, οὐδ' ποτὲ αὐτοῖς ἀργάλεον πόλεμον τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεύς, οὐδέ ποτ' ἐθυδίκησι μετ' ἀνδράσι λιμὸς ὀπηδεῖ οὐδ' ἀάτη θαλιοις δὲ μεμηλότα ἔργα νέμονται. Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πόλυν βίου, οὔρεσι δὲ δρῦς ἄκρη μὲν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας, τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι. Θάλοισι δ' ἀγαθοῖσι διαμπερές».

Ἀντιθέτως δὲ ὅπου δὲν ὑπάρχει εὐνομία:

«Οἷς δ' ὕβρις τε μέμηλε κακὴ καὶ σχέτλια ἔργα, τῆς δὲ δίκης Κρονίδης τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεύς· πολλάκις καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα ὅς τις ἀλιτραίνη καὶ ἀτάσθαλά μηχαναᾶται τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγα ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων λιμὸν ὁμοῦ καὶ λιμὸν ἀποφθινοθοῦσι δὲ λαοί, οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσι, μινύθουσι δὲ οἶκοι Ζηνὸς φραδμοσύνησιν Ὀλυμπίου».

Τέλος τὸ ἀποκορύφωμα δίδει ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία διὰ τοῦ Ἰησοῦ:

«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν Δικαιοσύνην ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται».

«Οἱ Δίκαιοι τὸν Θεὸν ὄψονται».

«Ζητεῖτε τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Δικαιωσύνην ΑΥΤΟΥ καὶ πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

Ὁ Πορφύριος καὶ αἱ «Περὶ Ἀποχῆς» διδασκαλίαι του

Ὑπὸ Π. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ὡς γνωστόν, ὁ Πορφύριος ἦτο μαθητὴς τοῦ Πλωτίνου, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πλατωνικῆς Σχολῆς καὶ ἐγεννήθη ἐν Τύρῳ τῆς Συρίας. Ὁ φιλόσοφος οὗτος εἰς τὸ σύγγραμμά του «Περὶ Ἀποχῆς» καταδικάζει τὴν κρεοφαγίαν ὡς ἀντικειμένην εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐγκρατείας, στιγματίζει δὲ τὴν συνήθειαν ὡς ἀπάνθρωπον καὶ ἄδικον.

Ἀπευθυνόμενος πρὸς φίλον του, στραφέντα, προφανῶς, εἰς τὴν κρεοφαγίαν, λέγει πρὸς αὐτόν: «Ἦσο πάντοτε ὑγιὴς καὶ εὔρωστος, ὅπως καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἀπεῖχες τοῦ κρέατος».

Ἐθεώρει τὴν κρεοφαγίαν ὡς αἰτίαν ὑποδουλώσεως τῆς ψυχῆς καὶ νοσηρότητος τοῦ σώματος, πηγὴν δὲ «Ἰλιάδος κακῶν». «Ἵνα σωθῶμεν, ἔλεγεν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προσηλώσωμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς κλίσεις εἰς τὰ οὐράνια, ἀποσπώμενοι ἀπὸ τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς παρομαρτούσης τῇ ἀπολαύσει φθορᾶς».

Ἡ πρὸς τοῦτο μέθοδος εἶναι: «Διεξαγωγὴ μεγάλων ἔργων, ὄχι ἁπλῆ ἀκρόασις θεωριῶν, ἀλλὰ β'ώματα, ἐφαρμογή. Οὐδεὶς αἱμοβόρος ἢ σαρκοφάγος θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ ἀξιώσῃ τὸν τίτλον Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Πορφύριος ἦτο μοναδικὸς ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν βιονομικῶν ἀρχῶν καὶ ἡ διαύγεια τῶν ἐννοιῶν του σπανία. Αἱ γνώσεις του εἶχον εὐρύτητα καὶ αἱ ἰδέαι του ὑψηλαὶ καὶ ἁδραί, ἀποκαλούμενος καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μεγίστων θεολόγων καὶ ἀντιπάλων του «ὁ τῶν ἀπορρήτων Μύστης». Οὗτος δὲν ἦτο λογομάχος εἰς τὰς διδασκαλίας του, ἀλλὰ μέγας ἐρευνητὴς τῆς Ἀληθείας καὶ ἔνθερμος στρατιώτης τῆς Δικαιοσύνης, δηλαδὴ τέλειος φιλόσοφος. Ἡ ἑπομένη περικοπὴ δεικνύει ὅτι ὁ Πορφύριος ὑπερτερεῖ καὶ σήμερον τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως καὶ τῶν τῆς ἐποχῆς του. «Δύο στοιχεῖα, λέγει, τὸ

αἰσθαντικὸν καὶ τὸ ἀντιληπτικόν, ἀποτελοῦσιν ἀδιάρρηκτον συγγενικὸν δεσμὸν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐμψύχων ὄντων. Βεβαίως, οἱ φιλόσοφοι τῶν ἡμερῶν μας εἶναι παράδοξοι, ὅταν ὑποστηρίζωσιν ὅτι κακοῦργοι τινὲς δικαιοῦνται εἰς εὐσπλαγχνίαν διότι εἶναι ὄντα ἀνθρώπινα, ἐνῶ ἄλλα ὄντα εὐεργετικὰ καὶ ἀθῶα θανατοῦνται ἀνηλεῶς, μὴ δικαιούμενα εἰς οἶκτον, ἅτε ὄντα ὑπανθρώπινα. Ὁ Χρύσιππος μᾶς λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὰ ζῶα διὰ νὰ τὰ τρώγῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ, τότε κατ' ἀνάγκην θὰ ἀληθεύῃ καὶ τὸ ἄλλο, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ τὸν τρώγῃ ἡ τίγρις. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἓν ἀληθεύει, οὔτε τὸ ἄλλο, μόνον δὲ ἀληθεύει τὸ ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρα ἐξαγγελθὲν «ὅτι γλυκύτης καὶ ἀνθρωπισμὸς ὄχι μόνον εἶναι ὀφειλὴ ἀνθρώπου πρὸς πᾶν ζῶον, ἀλλ' εἶναι καὶ ἄσκησις γλυκύτητος καὶ ἀνθρωπισμοῦ πρὸς πάντα ἄνθρωπον, εἴπερ δέ τις καὶ ἄλλος ἀγαπῶν τὴν ἔμψυχον φύσιν συγγενεύει πρὸς τὸ θεῖον».

Ἀληθῶς, βάσις ἠθικῆς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄλλη τόσον ὑψηλῆς πνευματικῆς στάθμης ὡς τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου.

Τὸ «Περὶ Ἀποχῆς» σύγγραμμα τοῦ Πορφυρίου κατὰ μέγα μέρος εἶναι παράφρασις τοῦ «Περὶ Εὐσεβείας» τοῦ Θεοφράστου, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ διάδοχος τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὁποίου ἑρμηνεύει τὸ φρόνημα ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἡ κρεοφαγία εἶναι καταδικαστέα διὰ λόγους ὑπερτέρας ἠθικῆς.

Ἀξιοσημείωτον προσὸν τοῦ ἔργου του εἶναι ὅτι μᾶς παρέχει πληροφορίας παναρχαίων λαῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κρεοφαγία ἐθεωρεῖτο ἀποτρόπαιος καὶ βδελυρά. Παρέχεται περιγραφὴ περὶ τῶν Ἐσσαίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο θεμελιώδης ἀρχὴ ἠθικῆς «ὅτι τὸ θησαυρίζειν, ἐνόσω ἔστω καὶ ἓν ἄτομον πένεται, εἶναι κακοῦργος παραφροσύνη, καὶ ὅτι τὸ καταστρέφειν ἔμψυχα ὄντα πρὸς βρῶσιν εἶναι ἀνοσιούργημα». Μέλος τῆς κοινότητος τῶν Ἐσσαίων, κατὰ πάσας τὰς ἐνδείξεις τῆς νεωτέρας ἐρεύνης, ὑπῆρξεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Βολταῖρος ἐξαίρει τὸ ἔργον τοῦ Πορφυρίου, παραδεχόμενος ὅτι θεωρεῖ τὴν σφαγὴν τῶν ζώων ὡς ἀδελφοκτονίαν. «Ἐάν, λέγει, ἀρνίον τι αἴφνης, ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ σφαγέως, ἠδύνατο νὰ ἀνακράξῃ, ἐν δακρύοις: «Ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ ἡμῶν Πατρός, ἄνθρωπε μὴ μὲ σφάξῃς», ποῖος θὰ ἦτο εἰς τόσον βαθμὸν ἀπάνθρωπος, ὥστε νὰ ἐμπήξῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀθώου;».

ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΙΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ C. JINARAJADASA

Τοῦ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΠΕΦΑΝΗ

Ὅταν γεννᾶται ἕνα παιδί, ἐπικρατεῖ γενικῶς ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ συνείδησίς του ἐπλάσθη συγχρόνως μὲ τὸ σῶμα του, διότι παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη ἀναπτύσσεται ὅσον μεγαλώνει τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ, ἐξασθενεῖ ὅταν γερνάῃ καὶ ἐξαφανίζεται ὅταν πεθαίνῃ. Αἱ παράλληλοι αὗται μεταμορφώσεις μᾶς δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δημιουργὸς τῆς συνειδήσεως εἶναι ὁ ἐγκέφαλος. Κατὰ τὴν Θεοσοφικὴν ὅμως ἄποψιν, ὁ ἐγκέφαλος δὲν εἶναι ὁ δημιουργὸς οὔτε τῆς συνειδήσεως, οὔτε τῆς διανοίας, ἀλλὰ τὸ ὄργανον αὐτῶν. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ βρέφους εἶναι ἐλάχιστα εὐαίσθητος, διότι εἶναι ἀκόμη πολὺ πλαστικός, μόλις ἀρχίζει νὰ ὀργανοῦται, καὶ διὰ τοῦτο ἡ διάνοια τοῦ βρέφους, ἐπειδὴ δὲν ἔχει κατάλληλον ἀκόμη ὄργανον, ἐλαχίστας ἐντυπώσεις δημιουργεῖ. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀναπτύσσεται τὸ παιδί, ὀργανοῦται καλλίτερον ὁ ἐγκέφαλός του καὶ τότε ἡ διάνοιά του ἐνημεροῦται καλλίτερον, διότι ἐβελτιώθη τὸ ὄργανον καὶ μεταβιβάζει τὰς ἐντυπώσεις εἰς τὴν συνείδησιν.

Εἰς τοὺς γέροντας ἐξασθενεῖ συνήθως ὁ ἐγκέφαλος καὶ καθιστᾷ δυσκολωτέραν τὴν φυσικὴν ἔκφρασιν τῆς συνειδήσεως, ὁ δὲ θάνατος καταστρέφει τὸ ὄργανον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ συνείδησις δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Δηλαδὴ ἡ ὕπαρξις τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὕπαρξις τοῦ μουσικοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ὄργανόν του. Ἡ συνείδησις, ὅπως καὶ ὁ μουσικός, ἔχουν ἀνάγκην τῶν ὀργάνων τούτων, τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου, διὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον.

Ἡ διάνοια καὶ ὁ ἐγκέφαλος εἶναι δύο πράγματα ἐντελῶς διαφορετικά. Ὁ ἐγκέφαλος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑκατομμύρια νευρικῶν κυττάρων καὶ εἶναι ἕνα πολύπλοκον καὶ θαυμαστὸν ὄργανον, ποὺ προορισμός του εἶναι νὰ δέχεται καὶ νὰ ἐκπέμπῃ κραδασμούς.

Ἡ ἐν ἐγρηγόρσει συνείδησις εἶναι ἕνα μικρὸν μέρος τῆς ὁλοκληρωτικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μέρος ἐκεῖνο ποὺ ἐπηρεάζει τὸν ἐγκέφαλον. Κατὰ τὴν Θεοσοφίαν εἴμεθα συνειδητὰ ὄντα, ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ σώματος, πρὸ τῆς γεννήσεώς μας καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μας.

Ἀφοῦ ἐκάναμε τὰς παρατηρήσεις αὐτάς, ἂς ἀντικρύσωμε τὸ αἰώνιον πρόβλημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Διὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ αἰνίγματος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τρεῖς κυρίως λύσεις παρουσιάζονται:

1.—Ἡ πρώτη ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα ταξίδι ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ λίκνον γιὰ νὰ τελειώσῃ εἰς τὸν τάφον, ὅτι ἡ διάνοια εἶναι ἀποτέλεσμα ὡρισμένης λειτουργίας τῆς ὕλης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα φευγαλέον φαινόμενον, τὸ ὁποῖον χάνεται ὁριστικῶς ὅταν τὸ σῶμα διαλύεται μετὰ τὸν θάνατον. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑλιστικὴ λύσις.

2.—Ἡ δευτέρα διατείνεται ὅτι διὰ κάθε ἀνθρώπινον ὄν, μία προσφάτως δημιουργηθεῖσα ψυχὴ ἔρχεται εἰς τὴν ζωήν, πρὸ ὀλίγου ἐξελθοῦσα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὴν γέννησιν περνᾷ ἀπὸ μίαν ἀόρατον κατάστασιν εἰς μίαν ὁρατὴν ὕπαρξιν, ὅτι μετὰ βραχεῖαν ζωὴν εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον, ὅσον διαρκεῖ ἕνας ἀνθρώπινος βίος, περνᾷ διὰ τοῦ θανάτου εἰς τὸ ἀόρατον ὑπερπέραν, ἐκ τοῦ ὁποίου οὐδέποτε πλέον δύναται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ ὅτι ἡ εὐτυχία της ἢ ἡ δυστυχία της εἰς τὸ ὑπερπέραν καθορίζονται εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἀπὸ τὰς πράξεις της κατὰ τὴν ἀπειροελαχίστην χρονικὴν περίοδον ποὺ διαρρέει μεταξὺ τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου. Αὐτὴ εἶναι ἡ στενὴ θεολογικὴ λύσις.

3.—Ἡ τρίτη διδάσκει ὅτι κάθε ψυχὴ εἶναι ἕνας σπινθήρας τῆς θείας Σοφίας, ὅτι περιέχει τὰ σπέρματα θείων Δυνάμεων, ὅπως ὁ σπόρος περιέχει τὸ μέλλον νὰ ἀναπτυχθῇ φυτόν, ὅτι διὰ διαδοχικῶν ὑπάρξεων εἰς φυσικὰ σώματα, τῶν ὁποίων ἡ ποιότης διαρκῶς καλλιτερεύει, αἱ λανθάνουσαι δυνάμεις βραδέως ἀναπτύσσονται εἰς ἱκανότητας, καὶ ὅτι καμμία ψυχὴ δὲν χάνεται εἰς τὴν ἐξέλιξιν αὐτήν, ἡ δὲ ἀνθρωπότης θὰ φθάσῃ εἰς τὸν τελικόν της σκοπόν, τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἕνωσίν της μὲ τὸν Θεόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ τρίτη λύσις, τῆς Μετενσαρκώσεως.

Θὰ ἐξετάσωμεν τὴν σχέσιν τῶν θεωριῶν αὐτῶν μὲ τοὺς γνωστοὺς νόμους τῆς φύσεως, διὰ νὰ ἴδωμεν ποία ἐξ αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς ἁρμονίαν μὲ τούτους, ποία ἱκανοποιεῖ περισσότερον τὸ αἴσθημα τῆς τάξεως ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, ποία γονιμοποιεῖ τὴν ἔμπνευσίν μας καὶ ἐντείνει τὴν δρᾶσιν μας.

Ἡ ὑλιστικὴ λύσις ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ πλείστους φυσι-

κοὺς νόμους, ὅπως μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας. Ὅλοι μας γνωρίζομεν ὅτι αἱ ἐπὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ὕλης καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ἀρχαὶ εἶναι δύο ἀκλόνητοι βάσεις τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης. Ἡ ὑλιστικὴ ὅμως ἄποψις λέγει ὅτι ἡ διάνοια σβήνει τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, ὅτι διὰ παντὸς χάνεται ἡ θαυμαστὴ αὐτὴ δημιουργὸς ἐνέργεια ποὺ ἐκδηλώνεται διὰ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων.

Ἐξ ἄλλου, ἡ Ἐπιστήμη ἀνεκάλυψεν ὅτι ὅλα τὰ κύτταρα τοῦ σώματός μας διαρκῶς ἀνανεώνονται, εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς μιᾶς ἑπταετίας νὰ ἔχουν ἐναλλαγῆ ὅλα. Ἐὰν ἡ ὑλιστικὴ θεωρία ἦτο ἀληθής, ἔπρεπε καὶ ἡ συνείδησις νὰ μεταβάλλεται ἐντὸς τῆς ἑπταετίας, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως τῶν κυττάρων. Ἡ μνήμη ἔπρεπε νὰ ἔσβηνεν ὥστε νὰ μὴ μποροῦμε νὰ ἐνθυμούμεθα γεγονότα παλαιότερα μιᾶς ἑπταετίας. Καὶ ὅμως τοῦτο δὲν συμβαίνει, ἐνθυμούμεθα γεγονότα τῶν μικρῶν μας παιδικῶν χρόνων καὶ κάποτε, ὅπως διηγοῦνται ὅσοι ἤγγισαν τὸν θάνατον, π. χ. ὅσοι ἐσώθησαν ἀπὸ πνιγμόν, ἐνθυμοῦνται εἰς ταχεῖαν ἐπισκόπησιν, ὅλα τὰ συμβάντα τῆς ζωῆς των, μὲ ὅλας τὰς συγκινήσεις των. Ἡ ὑλιστικὴ θεωρία ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα αὐτά, καθὼς καὶ τὸ ὑποσυνείδητον καὶ τὸ ὑπερσυνείδητον καὶ ἀρκεῖται νὰ τὰ ἀγνοῇ.

Ἡ θεολογικὴ λύσις εἶναι ἀνεπαρκής, διότι τοιοῦτον σχέδιον ἐξελίξεως, κατὰ τὸ ὁποῖον μιὰ ψυχὴ εἶναι αἰωνίως καταδικασμένη νὰ ὑποφέρῃ ἕνεκα πράξεων τὰς ὁποίας ἔκαμε σὲ μιὰ ἐλαχιστόχρονη περίοδον τῆς ὑπάρξεως, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἠμπορέσῃ ποτὲ νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασίν της καὶ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν καταδικην της, τὸ τοιοῦτον σχέδιον ἐξελίξεως εἶναι ἀνάξιον Δημιουργοῦ Πανσόφου καὶ Παναγάθου. Ὅπως ἔλεγεν ὁ Βούδδας: «Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐπέτρεπε τοιαύτην βαρειὰν συμφοράν, δὲν θὰ ἦτο καλός, καὶ ἐὰν δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν ἐμποδίσῃ, δὲν μποροῦσε νὰ ἦτο Θεός». Εἰς τὴν φύσιν τίποτε δὲν μᾶς ἀποκαλύπτει τοιοῦτον σχέδιον δημιουργίας, τὸ ὁποῖον γίνεται μὲ τὴν πρόβλεψιν τελικῆς καταστροφῆς. Καὶ ὅμως μᾶς λέγουν οἱ Θεολόγοι ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ ΟΛΟΙ νὰ σωθοῦν, καὶ ὅτι ἐναντιώνεται πρὸς κάθε καταστροφήν. Καὶ ὅμως μὲ ὅλα αὐτὰ θὰ ὑπάρξουν στὸ τέλος πολλὰ ἑκατομμύρια χαμένων ψυχῶν. Ἐὰν ἐκινδύνευεν ἕνα ὑπερωκεάνειον νὰ βυθισθῇ εἰς τὸν ὠκεανὸν καὶ νὰ πνιγοῦν χιλιάδες ἐπιβατῶν, δὲν θὰ ἦτο καθόλου «ἔνδοξον σχέδιον σωτηρίας» τὸ νὰ ἀποσταλῇ μία μόνον ἀτμάκατος δυναμένη νὰ χωρέσῃ ὀλίγα μόνον ἄτομα. Θὰ ἦτο μᾶλλον σχέδιον ἀσφαλοῦς καταστροφῆς, ἐὰν δὲν ἀπεστέλλοντο τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν διάσωσιν τοὐλάχιστον τῶν πλείστων ἐπιβατῶν. Ἔτσι, ἡ θεολογικὴ λύσις δύναται νὰ χα-

ρακτηρισθῇ σὰν παράλογος, καθόσον ὁ Θεός, ἡ «θεία Σοφία», ἔχει ἄλλο, ἀποτελεσματικώτερον σχέδιον.

Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ σχέδιον τῆς ἐξελίξεως τῆς Μορφῆς καὶ τῆς Ζωῆς. Τὴν ἐξέλιξιν τῆς Μορφῆς ἐξετάζει ἡ Ἐπιστήμη, χωρὶς ὅμως μέχρι σήμερον νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ζωῆς, ἡ ὁποία διὰ τῶν μορφῶν τούτων ἐκδηλοῦται, διότι ἡ Ἐπιστήμη δὲν γνωρίζει τὴν οὐσίαν τῆς ζωῆς. Ἡ Μετενσάρκωσις, ἡ ὁποία διδάσκει ὅτι ἡ ζωὴ μέσῳ διαδοχικῶν σωμάτων ἐξελίσσεται ἀνυψουμένη πρὸς μίαν ὡραιοτέραν καὶ εὐκολωτέραν ἱκανότητα σκέψεως καὶ αἰσθήσεως, καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς μορφῆς, ἥτις μᾶς καταδεικνύει τὴν ἀνιοῦσαν πρόοδον ἐξ ἁπλουστέρων μορφῶν εἰς συνθετωτέρας, ὁμοιάζουν — λέγει ὁ C. Jinarajadasa — μὲ τὴν δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ καὶ συντηρεῖ τὸν Κόσμον. Τὸ αἴνιγμα δὲ τοῦ σύμπαντος θὰ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον λυμένον ἂν περιορισθῶμεν καὶ τὸ ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὸ φῶς μιᾶς μόνον τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν. Ἂν θεωρήσῃ ταύτας ἀχωρίστους καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένας, ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται κάτοχος μιᾶς θεωρίας ποὺ ἀναπτύσσεται σύμφωνα μὲ τὴν ἐξέλιξίν του, φωτίζουσα καὶ ὁδηγοῦσα αὐτὸν πρὸς τὴν τελειοποίησίν του.

Σήμερον εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς ἀκόμη τῶν σχολείων, ὅτι, ἐκτὸς τῆς ὕλης τὴν ὁποίαν διὰ τῶν αἰσθήσεών μας δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν, εἰς τὸ Σύμπαν ὑπάρχουν καὶ μορφαὶ ὕλης λεπτοτέρας ἀκόμη συστάσεως, μὴ ὑποπίπτουσαι ἀμέσως εἰς τὰς ἀτελεῖς μας αἰσθήσεις, ἀλλὰ τὴν ὕπαρξιν τὴν ὁποίαν ἐμμέσως πλέον κατανοοῦμεν καὶ δεχόμεθα.

Ὅπως δὲ εἰς τὸ Σύμπαν ὑπάρχουν τύποι ὕλης λεπτοτέρας ἐκείνων τὰς ὁποίας ἀντιλαμβάνονται αἱ αἰσθήσεις μας, οὕτω ὑπάρχουν καὶ μορφαὶ ἐνεργείας, περὶ τῶν ὁποίων ἐλάχιστα οἱ ἄνθρωποι μέχρι σήμερον γνωρίζουν. Μία τῶν μορφῶν τούτων τῆς ἐνεργείας εἶναι καὶ ἡ Ζωή.

Ὅταν ἐξετάζωμεν τὴν μορφήν, βλέπομεν μόνον ἕνα τμῆμα τῆς Ἐξελίξεως, καθόσον πίσω ἀπὸ κάθε μορφὴν ὑπάρχει Ζωή, ἡ ὁποία ἀκριβῶς γιὰ τὴν ἐξέλιξίν τῆς χρησιμοποιεῖ τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς ὕλης.

Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομεν θάνατον εἶναι ἡ ἀποχώρησις τῆς ζωῆς ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἀπὸ τὸν ὀργανισμόν, κατὰ τὸν ὁποῖον αὕτη μετατρέπει τὰς συνηθείας τὰς ὁποίας ἀπέκτησεν εἰς ἱκανότητας διὰ τὴν δόμησιν ἑνὸς τελειοτέρου ὀργανισμοῦ.

Η ζωὴ κατ' ἀρχὰς ζωογονεῖ τὰ ὀρυκτά, εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ζωογονεῖ τὰ φυτὰ καὶ ἀφοῦ δι' αὐτῶν ἀποκτήσῃ ὅλην τὴν πεῖραν τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ἐξέλιξίν της δύνανται ταῦτα νὰ τῆς παράσχουν, ζωογονεῖ τὰ ζῶα καὶ εἰς ἀνώτερον στάδιον τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὁ τελευταῖος κρῖκος τῆς ἐξελίξεως. Μετ' αὐτὸν ἀκολουθεῖ τὸ στάδιον τοῦ Μύστου. Κάθε ζωὴ ἑνὸς σταδίου ἔχει ἀποκομίσει ὅλην τὴν πεῖραν ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρουν τὰ κατώτερα στάδια. Ἀφοῦ δὲ ἡ ζωὴ «ἀτομικοποιηθῇ», δηλαδὴ καταστῇ ἀνθρωπίνη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπανέλθῃ πλέον ὑπὸ μορφὴν κατωτέρου σταδίου, φυτοῦ ἢ ζώου, καθόσον διὰ τοιαύτης ἐπανενσαρκώσεως τίποτε δὲν θὰ εἶχε νὰ ἀποκομίσῃ.

Καλὸν εἶναι ἤδη νὰ καθορίσωμεν εἰς τὴν ἀντίληψίν μας τὴν ἰδέαν τῆς Μετενσαρκώσεως, διότι ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ περιλαμβάνονται διαφορετικαὶ ἀπόψεις.

1) Ὅτι κατὰ τὴν γέννησιν ὁ ἄνθρωπος προϋπῆρχε τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεώς του εἰς πνευματικὴν κατάστασιν καὶ ὅτι διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φορὰν κατὰ τὴν γέννησίν του παίρνει τὴν ἀνθρωπίνην μορφὴν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μετὰ θάνατον μεταβαίνει εἰς ἄλλους πλανήτας διὰ νὰ προοδεύσῃ. Ἀλλὰ ἐὰν παραδεχώμεθα ὅτι ὑπάρχουν ἀνθρώπινα ὄντα ἐπὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εὑρίσκονται εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐξελίξεως μὲ ἐμᾶς. Ἀλλὰ ἐὰν καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἐξελίξεώς των εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἰδικόν μας, διὰ ποῖον λόγον νὰ ἐνσαρκωνώμεθα ἐκεῖ; Ἐάν, πάλιν, εἶναι ἀνώτερος, πῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἐκεῖνα, ἐὰν δὲ εἶναι κατώτερος, τότε περιττὴ θὰ ἦτο ἡ μετάβασίς μας ἐκεῖ.

2) Ἄλλη ἄποψις εἶναι ἡ τῆς Μετεμψυχώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ παρουσιάζεται εἰς τὴν γῆν ἐμψυχοῦσα μορφὴν ἄλλοτε ζώου καὶ ἄλλοτε ἀνθρώπου. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι σφαλερά, διότι ὅταν ἡ ψυχὴ διανύσῃ τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεώς της, κατὰ τὸ ὁποῖον περιεκλείετο εἰς τὴν μορφὴν ἑνὸς ζώου, καὶ ἀτομικοποιηθῇ ὡς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀπισθοδρομήσῃ διὰ νὰ λάβῃ ἐκ νέου τὴν μορφὴν ἑνὸς ζώου. Ἡ ὀρθὴ ἄποψις εἶναι:

3) Ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τῆς γεννήσεώς του εἶχε ξαναζήσει ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄνδρας ἢ γυναῖκα, ἀλλὰ οὐδέποτε ὡς ζῶον ἢ φυτόν, ἐκτὸς προτοῦ «ἀτομικοποιηθῇ», δηλαδὴ προτοῦ ἀποκτήσῃ αὐτοσυνείδησιν καὶ ἀτομικὴν βούλησιν. Καὶ ὅτι μετὰ θάνατον μεταβαίνει εἰς πνευματικὰς σφαίρας, ὅπου πᾶνὅ,τι ἐκ τῶν νοητικῶν καὶ ἠθικῶν δοκιμασιῶν ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς τερματισθείσης ζωῆς, γίνεται ἐκεῖ ἀντικείμενον κατεργασίας καὶ βαθείας μελέτης καὶ μετατρέπεται εἰς νοητικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις καὶ ἱκανότητας. Κατόπιν δέ, προικισμένος μὲ τὰς δυνάμεις καὶ ἱκανότητας ταύτας, ἐπανέρχεται εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐξέλιξίν του ὡς ἄνδρας ἢ γυναῖκα. οὐδέποτε ὅμως πλέον ὡς φυτὸν ἢ ζῶον. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄποψις τῆς Μετενσαρκώσεως, τὴν ὁποίαν διδάσκει ἡ Ἀρχαία Σοφία, ἢ μᾶλλον παρουσιάζει, καθόσον ἡ Ἀλήθεια οὐδέποτε

διδάσκεται, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἀτομικῆς ἀνακαλύψεως, οὐδεὶς δὲ δύναται εἰς ἄλλον νὰ προσφέρῃ τι καλλίτερον, παρὰ ἁπλῶς νὰ τοῦ δείξῃ τὸν δρόμον πρὸς αὐτήν.

Μελετῶντες τὴν φύσιν, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ θάνατος παρουσιάζεται παντοῦ καὶ ὅτι ἐλαχίστην ἀξίαν ἔχει ἡ διατήρησις τῆς μορφῆς. Τὰ φυτὰ πεθαίνουν διὰ νὰ γίνουν τροφὴ στὰ ζῶα, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν ἡ φύσις παρουσιάζεται ὡς ἀπέραντον σφαγεῖον καὶ τοῦτο κάνει πολλοὺς νὰ ἀπελπίζωνται καὶ τοὺς ὑλιστὰς νὰ ἀντλοῦν ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς Θείου Σχεδίου.

Ἀλλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς Μετενσαρκώσεως βλέπομεν ὅτι, ἐὰν ἡ φύσις ἐλάχιστα ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ φυσικοῦ σώματος, τοῦτο συμβαίνει διότι ταῦτα ὀλίγην πραγματικῶς ἔχουν ἀξίαν. Ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ φυσικοῦ σώματος εἶναι νὰ δώσῃ εἰς τὴν συνείδησιν τὰ μέσα πρὸς ἀπόκτησιν πείρας. Ὅταν ἡ συνείδησις χρησιμοποιήσῃ ἐπαρκῶς τὸν φυσικόν της φορέα, ἡ φύσις ἄνευ δισταγμῶν τὸν καταστρέφει, διὰ νὰ δομήσῃ ἕνα ἄλλον καταλληλότερον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀθανάτου συνειδήσεως.

Ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν ἡ γῆ εἶναι ἕνα ἀπέραντον σχολεῖον καὶ σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξελίξῃ τὸν θεῖον ἐν ἡμῖν ἄνθρωπον. Καὶ ὅπως τὸ παιδὶ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον, μαθαίνει τὰ μαθήματά του καὶ ἀποκτᾷ πεῖραν διὰ νὰ προβιβασθῇ εἰς ἀνωτέραν τάξιν, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος κατ᾽ ἐπανάληψιν μετενσαρκοῦται διὰ νὰ ἐκμάθῃ καὶ προαχθῇ.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξελίξεώς μας εὑρισκόμεθα εἰς ἀγρίαν κατάστασιν καὶ μετὰ πολλὰς ἐνσαρκώσεις εἰσήλθομεν εἰς τὴν πρωτογενῆ, ὅταν δὲ κατωρθώσαμεν νὰ ἀποκτήσωμεν ἠθικὰς τάσεις, ἐγεννήθημεν εἰς ἕνα κάπως πολιτισμένον τύπον. Ἀποκτῶντες προτερήματα καὶ γνώσεις γεννώμεθα εἰς περιβάλλον κατάλληλον διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἀρετήν. Ὁ μέγας σκοπὸς τῆς ζωῆς μας εἶναι νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐν λανθανούσῃ καταστάσει εὑρίσκονται ἐντὸς ἡμῶν. Ἡ ψυχή μας περικλείει πᾶν ὅ,τι εἰς τὸ μέλλον θὰ κατέχωμεν καὶ οἱ μέλλοντες βίοι μας ἐπὶ τῆς γῆς ἔχουν σκοπὸν νὰ συγκομίσουν τὴν πεῖραν ποὺ χρειάζεται διὰ νὰ ἀφυπνίσῃ τὰς λανθανούσας ἰδιότητάς μας καὶ νὰ τὰς θέσῃ εἰς δρᾶσιν.

Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ κόσμου ἀναρίθμητοι ψυχαὶ εὑρίσκονται ἐν ἐξελίξει, δὲν εἶναι ὅμως ὅλαι εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ οὔτε ὅλαι εἶναι καλοὶ μαθηταί. Ἡ λύπη καὶ ὁ πόνος εἶναι ὁ μέγας διδάσκαλος καὶ ἡ τιμωρία εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνοίας ἢ τῆς μὴ συμμορφώσεως πρὸς τοὺς φυσικοὺς καὶ ἠθικοὺς Νόμους.

Ἐφ᾽ ὅσον ὁ τροχὸς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου περιστρέφεται, μὲ πόνον διδασκόμεθα νὰ ἁπλώνωμεν τὰ ὅρια τοῦ ἀτομικοῦ μας

κύκλου, τοῦ καθαρῶς ἐγωϊστικοῦ, καὶ ἀρχίζομεν νὰ περικλείωμεν εἰς αὐτὸν τὴν οἰκογένειάν μας, τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, τὴν πατρίδα μας καὶ τέλος ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ὁ ἐγωϊσμός μας μετετράπη εἰς ἀλτρουϊσμόν, ἡ καρδιά μας πλημμυρίζει ἀπὸ ἄπειρην ἀγάπην, ἡ διάνοιά μας ἀγκαλιάζει τὸ Σύμπαν, κάθε τὶ ποὺ ζῇ θεωροῦμεν ἑνωμένον μὲ τὸν ἑαυτόν μας καὶ μόνη μας ἐπιθυμία εἶναι νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ὅλων τῶν Ὄντων. Αὐτὸ εἶναι τὸ στάδιον τοῦ Μύστου, εἰς αὐτὸ τείνομεν καὶ εἰς αὐτὸ μίαν ἡμέραν θὰ φθάσωμεν.

Τὴν ἰδέαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἡ Θεία Σοφία δέχεται ὡς νόμον, ἂς τὴν ἐφαρμόσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ζωήν, μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἕνας ἐπιστήμων χρησιμοποιεῖ διὰ τὰς ἐρεύνας του μίαν θεωρίαν καὶ ἂς ἴδωμεν κατὰ πόσον μᾶς ἱκανοποιεῖ καὶ μᾶς καθιστᾷ γονίμους.

Λοιπόν, ἡ Μετενσάρκωσις ἀποτελεῖ ἀδιάσπαστον μέρος τῆς ἠθικῆς θείας τάξεως καὶ ἱκανοποιεῖ τὸ ἀνώτερόν μας αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης. Βλέπομεν ἀνθρώπους ἐγκληματοῦντας καὶ εὐτυχοῦντας καὶ ἄλλους ποὺ δὲν ἔκαμαν κανένα κακὸν νὰ δυστυχοῦν. Βλέπομεν μίαν ἀδικίαν, πρὸ τῆς ὁποίας παραμένει ἄφωνος ἐκεῖνος ποὺ δὲν παραδέχεται τὸν νόμον αὐτόν. Ὁ γνωρίζων ὅμως τὸν νόμον βλέπει ὅτι ὁ εὐτυχῶν σήμερον ἀμείβεται διὰ καλὴν πρᾶξιν συντελεσθεῖσαν κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ὅτι ἡ κακὴ χρῆσις τῆς παρασχεθείσης εἰς αὐτὸν εὐτυχίας θὰ εἶναι αἰτία δυστυχίας του εἰς τὸ μέλλον ἢ εἰς ἄλλην ἐνσάρκωσιν.

Ἡ Μετενσάρκωσις δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν θρησκείαν, διότι οὐδεὶς νόμος ἠμπορεῖ νὰ διδάξῃ τὰς μεγάλας ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς, ἀλτρουϊσμὸν καὶ δικαιοσύνην, καλύτερον ἀπὸ αὐτόν. Ἀντὶ νὰ διδάσκῃ μὲ ποῖον τρόπον θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας, πρᾶγμα ποὺ εἶναι καθαρὸς ἐγωϊσμός, μᾶς διδάσκει μὲ ποῖον τρόπον γινόμεθα ἱκανοὶ νὰ βοηθῶμεν τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῆς βοηθείας μας. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀκριβῶς ἔχομεν γεννηθῆ. Ὁ Χριστὸς δὲν φαίνεται σαφῶς διδάσκων τὸν νόμον τοῦτον. Ἐν τούτοις, εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (κεφ. 11) ὁ Χριστός, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, λέγει ὅτι «αὐτός ἐστιν ὁ Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι». Εἰς δὲ τὸ κατὰ Λουκᾶν (κεφ. 9) ἐρωτᾷ τοὺς μαθητάς Του: «Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι: οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τινα μὲ λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε: τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ».

Ἡ Μετενσάρκωσις μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τύχωμεν τῆς τελειότητος καὶ νὰ γίνωμεν «τέλειοι ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν». Πόσαι εὐκαιρίαι λοιπὸν μᾶς παρουσιάζονται πρὸς

τοῦτο εἰς μίαν καὶ μόνην ζωήν; Ἴσως καὶ καμμιά. Ἐνῷ διὰ τῆς Μετενσαρκώσεως τὸ ἰδανικὸν τῆς τελειότητος εὑρίσκεται εἰς τὰ χέρια μας.

Μὲ τὴν Μετενσάρκωσιν θαυμάσια ἐξηγεῖται ἡ γέννησις τῶν ὑπερφυσικῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν εἶναι θαυμάσιοι καλλιτέχναι, μουσικοί, μαθηματικοί. Ο Πασκὰλ εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν ἔλυε δύσκολα προβλήματα γεωμετρίας καὶ ὁ Μόζαρτ εἰς τὴν αὐτὴν ἡλικίαν συνέθετε κλασσικὴν μουσικήν. Τοιαῦτα παραδείγματα ἔχομεν ἄπειρα καὶ ἀσφαλῶς ὅλοι μας ἀρκετὰ ἐξ αὐτῶν γνωρίζομεν.

Ἡ Μετενσάρκωσις δὲν ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κληρονομικότητα, οὔτε βεβαίως τὴν ἀρνεῖται. Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι οἱ γονεῖς κληρονομοῦν φ υ σ ι κ ὰ ς ἰδιότητας εἰς τὰ παιδιά των. Ὁ ἀλκολικός, ὁ συφιλιδικὸς θὰ γεννήσῃ ἄρρωστα παιδιὰ καὶ ὁ μουσικὸς παιδιὰ προικισμένα μὲ μουσικὸν αὐτί, ὁ βιολιστὴς καὶ ὁ πιανίστας παιδιὰ προικισμένα μὲ τὴν ξεχωριστὴν ἐκείνην εὐκινησίαν τῶν δακτύλων κ.ο.κ. Ἡ Μετενσάρκωσις μᾶς διδάσκει ὅτι μιὰ ψυχή, ὅταν πρόκειται νὰ γεννηθῇ, κατευθύνεται εἰς οἰκογένειαν ἡ ὁποία παρέχει διὰ τῆς κληρονομικότητος τὸ πλέον κατάλληλον καὶ ἱκανὸν σῶμα διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ ἰδιαίτερά της χαρακτηριστικά.

Μὲ τὴν Μετενσάρκωσιν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν γιατί τὰ παιδιὰ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν δὲν γίνονται καὶ αὐτὰ μεγάλοι ἄνδρες, καὶ γιατί οἱ μεγαλοφυεῖς γεννῶνται πολλάκις ἀπὸ ἀσήμους κοινωνικῶς γονεῖς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξηγοῦμεν καὶ τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν ἀτόμων. Ἐκ δύο ἀτόμων ποὺ γεννῶνται ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας, ὁ ἕνας γίνεται ἀργότερον ἐγκληματίας, ὁ ἄλλος ἅγιος, ὁ ἕνας μένει ἄγριος καὶ ὁ ἄλλος σοφός. Ἢ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ἰδιοτροπίαν τῆς φύσεως, ἢ ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχον διαφορετικὴν ψυχικὴν ἡλικίαν.

Αἱ αἰφνίδιαι ἰσχυραὶ φιλίαι καὶ αἱ συμπάθειαι, καθὼς καὶ οἱ γνωρίζεται ἀμέσως ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπον, ἐνῷ ἕνας ἄλλος ὑπερβολικὰ κοπιάζει διὰ νὰ τὴν κατανοήσῃ. Ὁ ἕνας μαθαίνει ἀμέσως διότι ἐ ν θ υ μ ε ῖ τ α ι, ἀναπολῶν παλαιὰν γνῶσιν, ὁ ἄλλος διότι διὰ πρώτην φορὰν ἀντικρύζει τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Αἱ αἰφνίδιαι ἰσχυραὶ φιλίαι καὶ αἱ συμπάθειαι, καθὼς καὶ οἱ ἀόριστοι φόβοι καὶ ἀντιπάθειαι πρὸς πρόσωπα ποὺ διὰ πρώτην φορὰν συναντῶμεν, εἶναι ἡ μνήμη παλαιῶν δεσμῶν φιλίας ἢ ἔχθρας πρὸς τὰ «Ἐγώ» ταῦτα εἰς παρελθούσας ἐνσαρκώσεις.

Ἡ Μετενσάρκωσις ἑρμηνεύει τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ. Ἄνευ τοῦ νόμου τούτου, οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ θεολόγοι δυσκόλως δύνανται νὰ ἑρμηνεύσουν τὸ πρόβλημα τῆς ὑπάρξεως θεοῦ παντοδυνά-

μου καὶ παναγάθου, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει τόση ἀθλιότης καὶ τόσος πόνος νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον.

Ἑκάστη ψυχὴ ἐνσαρκουμένη περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἐν λανθανούσῃ καταστάσει ὅλας τὰς ἠθικὰς καὶ διανοητικὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας θὰ ἀναπτύξῃ ἀργότερον, μέχρις ὅτου ὅμως τὰς ἀναπτύξῃ παρουσιάζεται σκληρά, ἀνήθικη καὶ πλήρης ἐλαττωμάτων. Τὰ κακὰ ἔνστικτα προέρχονται ἐκ τῆς μὴ ἀναπτύξεως τῶν ἀντιστοίχων προτερημάτων. Εἴμεθα σκληροὶ διότι ἀγνοοῦμεν τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἐγωϊσταὶ διότι ἀγνοοῦμεν τὴν αὐταπάρνησιν. Ὅταν ὅμως ἀναπτύσσεται τὸ προτέρημα, ἐξαφανίζεται τὸ ἐλάττωμα ἢ τὸ κακὸν ἔνστικτον. Ὅταν θεωροῦμεν τὸν κόσμον ὡς τὸ μέγα σχολεῖον καὶ ἀντιλαμβανώμεθα ὅτι κάθε ὂν προοδεύει διὰ τῆς πείρας του καὶ ὄχι διὰ τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν νόμων, τότε βλέπομεν τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ ὑπὸ τὴν πραγματικήν του ὄψιν.

Ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεώς μας εἶναι ἡ μνήμη ἀποφάσεων ποὺ ἐλάβαμε εἰς περασμένους βίους. Δὲν ἐνθυμούμεθα ὅμως τοὺς περασμένους μας βίους καὶ τοῦτο κάνει πολλοὺς μὲ δυσκολίαν νὰ παραδέχωνται τὴν Μετενσάρκωσιν. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τοὺς παρελθόντας βίους μας δὲν εἴχομεν τὸ σημερινόν μας σῶμα. Ὅλη ἡ μνήμη τοῦ παρελθόντος κατέχεται ὑπὸ τοῦ «Ἐγώ», τοῦ πραγματικοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐκείνου ποὺ μόνος ἐπιζῇ ἀπὸ βίου εἰς βίον.

Καὶ ὅπως γεγονότα καὶ συμβάντα τῆς σημερινῆς μας ζωῆς μένουν λησμονημένα ἀπὸ τὴν ἐν ἐγρηγόρσει συνείδησιν καὶ ἀποθηκεύονται εἰς τὸ βάθος τῆς μνήμης, ἐμφανιζόμενα μόνον ὅταν ὁ ἐγκέφαλος εὑρίσκεται ἐν ειδικῇ ὑπερευαισθησίᾳ, κατόπιν θελήσεως ἢ ἀσθενείας, ὑπνωτισμοῦ κλπ., ἔτσι καὶ ὅταν καθαρίσωμεν τελείως τὸ φυσικόν μας σῶμα ἀπὸ τὰς χονδροειδεῖς του ροπὰς καὶ τάσεις, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποκρίνεται εἰς τὰς ταχείας καὶ λεπτὰς δονήσεις, ἐπιτρέπον εἰς τὸ «Ἐγὼ» νὰ ἐκδηλοῦται πληρέστερον, μόνον τότε ἀρχίζομεν νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς παρελθόντας βίους, μόνον τότε ἡ «προσωπικότης» ἀρχίζει νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀποθηκευμένον παρελθόν. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ καταληπτὸν δι' ἑνὸς παραδείγματος ἐκ τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης. Ὅλοι μας γνωρίζομεν ὅτι τὴν στιγμὴν ταύτην πεοιβαλλόυεθα ἀπὸ πλῆθος ἐρτζιανῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ μᾶς γεμίσουν μὲ τὴν ἁρμονίαν τῆς μουσικῆς, ἐὰν εἴχομεν νὰ κατάλληλον ὄργανον, ἕνα δέκτην διὰ νὰ τὰ παραλάβῃ καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ ἀντιληπτά. Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχωμεν εἰς τὴν διάθεσίν μας ἕνα τοιοῦτον δέκτην καὶ ἐφ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν μεταχειρισθῶμεν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὰ κύματα μουσικῆς ποὺ μᾶς περιβάλλουν καὶ τὰ ὁποῖα πράγματι ὑπάρχουν ὅσον καὶ ἂν ἐμεῖς δὲν τὰ ἀντιλαμβανώμεθα.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τοιοῦτον δέκτην, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει φθάσει εἰς τὰ ὕψη τῆς ἠθικῆς, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι γεμᾶτος ἀγάπην καὶ ἀλτρουϊσμόν, δὲν δύναται νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν παρελθόντων βίων του.

Ἡ ἀνάμνησις αὐτῶν ὑπάρχει καὶ εἶναι ἀντιληπτὴ εἰς τὸ «Ἐγώ», ὅταν τοῦτο κινῆται εἰς τὸν ἰδικόν του κόσμον, εἰς τὸν πνευματικόν, καὶ μόνον ὅταν διὰ τῶν ἐπανειλημμένων του μετενσαρκώσεων ἀναπτύξῃ ὅλας του τὰς ἰδιότητας καὶ εἶναι ἐντελῶς κύριον τοῦ φυσικοῦ σώματος εἰς τὸ ὁποῖον ἐνοικεῖ, τότε μόνον τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλον νὰ ἀναμνησθῇ ὅλων τῶν περασμένων γεγονότων. Ἑπομένως, μόνον ὅταν ἐξαγνίσωμεν τὸ σῶμα μας, καθαρίσωμεν τὴν καρδιά μας, ἐξαγνίσωμεν τὰς σκέψεις μας, μόνον ὅταν πειθαρχήσωμεν τελείως τὸν κατώτερον ἑαυτόν μας εἰς τὸν ἀνώτερον, μόνον ὅταν ἀνακαλύψωμεν ἐντὸς ἡμῶν τὸ «Ἐγὼ» καὶ ὑποτάξωμεν εἰς αὐτὸ τὴν προσωπικότητά μας, ἤ, ὅπως ὡραιότατα λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν γεννηθῇ ἐντὸς ἡμῶν ὁ Χριστός, τότε μόνον θὰ δυνάμεθα νὰ ἐνθυμούμεθα τὸ παρελθόν μας.

Ἡ Μετενσάρκωσις, μὴ ἐρχομένη εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, μὴ ἀντιστρατευομένη τὴν θρησκείαν, ἱκανοποιοῦσα τὰ ἐσώτερά μας αἰσθήματα τῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας, μᾶς ἀνοίγει τὸν ὁρίζοντα τῆς σκέψεως καὶ μᾶς παρέχει τὸ αἴσθημα τῆς αἰωνιότητος, διεγείρει τὴν φαντασίαν μας καὶ βυθίζει τὰ βλέμματά μας εἰς τοὺς αἰῶνας.

Μᾶς ἐμπνέει, μᾶς φωτίζει, μᾶς γεμίζει ἀξιοπρέπειαν, αὐτοπεποίθησιν καὶ χαράν, μᾶς δείχνει τὸν δρόμον πρὸς τὴν Θεότητα.

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ
Ροὴ καὶ διάρκεια

Ἀπόσπασμα ὁμιλίας τοῦ 1927

Μέσα στὰ γεγονότα τῆς ζωῆς, ποὺ ὅλο ἀλλάζουν, ὑπάρχει κάτι τὸ διαρκές; Ὑπάρχει καμμιὰ σχέση μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῆς συνεχοῦς ἀλλαγῆς τοῦ περιβάλλοντος; Ἐὰν εἴχαμε παραδεχθῆ πὼς ὅλα ἀλλάζουν, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ ἰδέα τῆς διαρκείας. Βλέπομε πὼς κάθε στιγμὴ τὰ γεγονότα τοῦ περιβάλλοντος βρίσκονται σὲ μιὰ συνεχῆ ροή, καὶ ἐὰν ἐκάναμε τὴ σκέψη πὼς ἐμεῖς εἴμεθα μέσα σὲ μιὰ συνεχῆ ἀλλαγή, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε σύγκρουση μεταξὺ τῶν γεγονότων ποὺ ἀλλάζουν καὶ ἐκείνου ποὺ ἐμεῖς νομίζομε ὅτι εἶναι διαρκές. Σᾶς παρακαλῶ δῆτε καθαρὰ αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Ἀλλὰ ἔχομε τὴν ἰδέα πὼς μέσα στὴ συνεχῆ ἀλλαγὴ τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν γεγονότων ὑπάρχει κάτι τὸ διαρκές, κι ἔτσι ἀρχίζομε νὰ δημιουργοῦμε μιὰ σύγκρουση μεταξὺ τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς διαρκείας. Βλέπομε πὼς ἡ ἀλλαγὴ ὑπάρχει ὁλόγυρά μας. Κάθε θεσμός, ὅσο κι ἂν εἶναι στὴν ἀρχὴ ἀνώτερος, σιγὰ - σιγὰ διαφθείρεται. Βλέπομε πὼς ὅλα παρακμάζουν καὶ φθείρονται. Βλέπομε συνεχεῖς πολέμους, πεῖνα, ξαφνικοὺς θανάτους, χρεοκοπίες τραπεζῶν, ἀστάθεια στὴν ἀγάπη, ἀπογοητεύσεις. Τὸ κάθε τὶ γύρω μας ἀλλάζει, κινεῖται, δὲν εἶναι ποτὲ στάσιμο, φθείρεται. Αὐτὸ εἶναι φανερό καὶ δὲν μπορεῖτε ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάμετε νὰ γίνουν διαρκῆ.

Κάθε τὶ ποὺ ζῆ, πεθαίνει. Ὅλα φθείρονται ἀπὸ τὴ χρήση. Τίποτε γύρω μας δὲν εἶναι διαρκές. Οἱ θεσμοί μας, οἱ ἠθικές μας, οἱ ἰδέες μας, οἱ θεωρίες μας — γιὰ τὴ διοίκηση, γιὰ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα, γιὰ τὶς κοινωνικὲς σχέσεις, γιὰ τὴν ἠθικὴ — τὸ κάθε τὶ ρέει, ἀλλάζει.

Ἐπειδὴ εἴμεθα δυσαρεστημένοι μὲ τὴ μὴ διάρκεια, δώσαμε στὴ μὴ διάρκεια μιὰ διάρκεια, καὶ γι' αὐτὸ συνεχῶς δημιουργοῦμε μιὰ σύγκρουση μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Τί εἶναι αὐτὸ μέσα μας ποὺ ζητεῖ τὴ διάρκεια, τὴν ἀσφάλεια, κάτι ποὺ θὰ ἐξακολουθήση;

Ἐὰν ἀληθινὰ πιστεύατε καὶ αἰσθανόσαστε ὁλόκληρο τὸν ἑαυτό σας σὲ μιὰ συνεχῆ ἀλλαγή, κάθε στιγμή, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε ποτὲ μιὰ στιγμὴ ἀσφάλειας, δὲν θὰ ὑπῆρχε ποτὲ μιὰ στιγμὴ διάρκειας, μέσα στὴν ἀντίληψή σας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ ἀντίληψη τῆς διαρκείας, ἀγωνιζόμεθα, ἀντιστεκόμεθα, δημιουργοῦμε τείχη μεταξὺ διάρκειας καὶ μὴ διάρκειας.

Ἔτσι, ἡ σύγκρουση ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀξιῶν ποὺ ἀλλάζουν, τῶν περιστάσεων τῆς ζωῆς, καὶ ἐκείνου τοῦ «ἑαυτοῦ μας», ποὺ γυρεύει ἐξακολούθηση. Ἐὰν τὸ κάθε τί ἀλλάζει, καθὼς καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, τότε δὲν ὑπάρχει κανένα πρόβλημα, καμμιὰ σύγκρουση. Τότε δὲν **ὑπάρχει ἡ ἀντίληψη** τῆς συσσωρεύσεως, ἡ ἀντίληψη τῆς κοινωνικῆς τάξεως, τῆς ἐθνικότητος, τῆς φυλῆς, τοῦ γοήτρου ὡς ἀτόμου ἢ φυλῆς. Ὅλα θὰ ἦσαν σὲ μιὰ ροή.

Ἔτσι λοιπόν, ἡ ἔρευνά μας συνίσταται στὸ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχει πιστέψει στὴ διάρκεια καὶ γυρεύει νὰ ἐξακολουθήση.

Ἂς τὸ ἐξετάσωμε αὐτὸ μὲ νοημοσύνη καὶ κριτικὸ πνεῦμα καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν προλήψεων, τῶν προσφιλῶν πίστεων, θεωριῶν, ἀντιλήψεων. Ἂς μὴν ποῦμε «ἡ πεῖρα μου λέει πὼς ὑπάρχει ἡ διάρκεια καὶ γνωρίζω πὼς ὑπάρχει κάτι τὸ διαρκές».

Ἡ πεῖρα βασίζεται στὴν παράδοση, στὰ λεγόμενα κάποιου ἄλλου. Ἡ πεῖρα εἶναι χρωματισμένη ἀπὸ τὸ παρελθόν. Π.χ. σᾶς εἶπαν ὅτι ὑπάρχει ἕνας Θεός. Αὐτὸ ἐγκαταστάθηκε μέσα στὸ μυαλό σας καὶ ἔγινε μιὰ πρόληψη. Ὁ νοῦς σας εἶναι μπλεγμένος ἀπὸ μιὰ ἰδέα, κι αὐτὴ ἡ ἰδέα διαιωνζει τὸν ἑαυτό της μὲ διάφορους τρόπους. Πιστεύοντας πὼς αὐτὴ ἡ ἰδέα εἶναι ἡ πεῖρα σας λέτε: «Ἀπέκτησα μιὰ πεῖρα».

Μ' αὐτὸ δὲν εἶναι πεῖρα. Εἶναι μονάχα ἕνας περιορισμένος νοῦς, ποὺ δρᾶ μ' ἕνα περιορισμένο τρόπο. Ἕνας τέτοιος νοῦς, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐξετάση. Λέει: «Ἀπέκτησα μιὰ πεῖρα». Δὲν εἶναι ὅμως παρὰ ὁ νοῦς ποὺ ἁπλῶς ἐπαναλαμβάνει, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν παράδοση, ποὺ λέει: «Τὸ ἄκουσα νὰ τὸ λένε, καὶ τὸ παραδέχομαι».

Ἂς μὴ ποῦμε: «Καλά, ὑπάρχει ἡ διάρκεια» ἢ «Δὲν ὑπάρχει ἡ διάρκεια». Ἐὰν ἔχετε μιὰ θεωρία, μιὰ πίστη, ἐὰν διαιρεῖτε τὸν νοῦ σας εἰς τὸν ἀνώτερον ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν κατώτερον ἑαυτόν, καὶ μὲ ὅλα τὰ τεχνάσματα καὶ τὶς ἀπάτες τοῦ νοῦ, καὶ ζητᾶτε καταφύγιο μέσα στὴν πεῖρα ποὺ ἔχετε ἀποκτήσει, στὰ συμπεράσματα ποὺ ἔχετε καταλήξει ἀφοῦ μελετήσατε ἀμέτρητα βιβλία καὶ κάματε συγκριτικὲς μελέτες, ὡρισμένως τότε, αὐτὸς ὁ νοῦς εἶναι ἀνίκανος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι παρὰ μονάχα προκατειλημμένος. Γι' αὐτὸ σ' ἕναν τέτοιο νοῦ, ἡ ἔρευνα δὲν εἶναι παρὰ νὰ προσθέτωμε ἀκόμη μιὰ σελίδα στὸ νεκρὸ βιβλίο τῶν ἀναμνήσεων.

Γιὰ να ἐρευνήσετε πρέπει νὰ δῆτε τὴν τωρινὴ πραγματικότητα, καὶ νὰ μὴν πῆτε πὼς εἶναι ἡ ψυχὴ ὁ Θεός, ἡ αἰώνια σπίθα ποὺ ξαναγυρίζει στὸ Αἰώνιο. Ἡ θρησκευτικὴ συστηματοποίηση ἢ ἡ ὑλιστικὴ συστηματοποίηση εἶναι καὶ οἱ δυὸ τὸ ἴδιο, μόνο μὲ διαφορετικὴ μορφή. Αὐτὸς ὁ νοῦς δὲν θὰ κατανοήση ὁλοκληρωτικά ποῦ ὁδηγεῖ αὐτὴ ἡ ἔρευνα.

Οἱ πεῖρες, οἱ γνώσεις, οἱ τάσεις, οἱ ἐπιθυμίες, οἱ φόβοι, ἔχουν ἀναπτύξει κάποιαν ἀντίσταση, καὶ ἐκεῖνο ποὺ λέγεται διαρκές, ἐκεῖνο ποὺ θέλει νὰ διαιω-

νίση τὸν ἑαυτό του, εἶναι ἡ ἀντίσταση, ποὺ τὴν ὀνομάζομε «Ἐγώ». Αὐτὴ ἡ ἀντίσταση χωρίζεται, ἢ μᾶλλον, γιὰ νὰ μπορέση νὰ διαιωνισθῆ, χωρίζει τὸν ἑαυτό της στὸ ἀνώτερο καὶ στὸ κατώτερο, στὸ διαρκὲς καὶ στὸ μὴ διαρκές, καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ διαχωρισμοῦ δημιουργοῦνται ἀμέτρητες θεωρίες, φόβοι, ἐπάνω στοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι ζοῦνε καὶ ἐκμεταλλεύονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο πρέπει ν' ἀπασχοληθοῦμε εἶναι ἡ τωρινὴ πραγματικότης. Εἴδαμε πῶς δημιουργεῖται ἡ ἀντίσταση κι αὐτὴ ἡ ἀντίσταση, μὲ τὶς ἀναμνήσεις, μὲ τὴν πεῖρα, μὲ τὴν ἐπαφή, μὲ τὶς συσσωρεύσεις, ὅλο καὶ πιὸ πολὺ συμπυκνώνεται, ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἔχει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ της, καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ διαιωνισθῆ, καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ ἐξακολουθήση. Ἡ ἀντίσταση εἶναι τὸ «Ἐσὺ» καὶ τὸ «Ἐγώ», ὁ ἑαυτός μου καὶ ὁ γείτονάς μου. Καὶ αὐτὴ τὴν ἀντίσταση τὴν ὀνομάζομε ἀτομικότητα.

Ἡ προσαρμογὴ μεταξὺ δύο ἀντιστάσεων εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομε σχέση πάνω στὴν ὁποία βασίζονται ἡ ἠθικὴ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίσταση ἔχομε τὴν ἠθική, τὴν κοινωνικὴ νομοθεσία, τὸν ἔλεγχο, τὴν ἐξουσία τοῦ ἑνὸς πάνω στὸν ἄλλον, καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀντιστάσεως δὲν ὑπάρχει ἀγάπη.

Δὲν ἔχομε μονάχα σύγκρουση μεταξὺ τῆς διαρκοῦς ἀντιστάσεως τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ποὺ ἀλλάζει, ἀλλὰ ἐπίσης ἔχομε σύγκρουση καὶ ἀνάμεσα στὰ δύο μέρη τῆς ἀντιστάσεως, τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ κατώτερο, τὸ διαρκὲς καὶ τὸ μὴ διαρκές. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅπου ὑπάρχει ἀντίσταση ὑπάρχει καὶ σύγκρουση, καὶ σὲ ὅλα αὐτὰ στηρίζονται ἡ ἠθική, οἱ κοινωνικὲς σχέσεις, οἱ νόμοι. Καὶ ἀπ' αὐτὰ γεννιέται ἡ σύγκρουσή μας στὶς σχέσεις ποὺ ἔχομε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον.

Λοιπόν, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀντίσταση ὑπάρχει τίποτε τὸ διαρκές; Αὐτὸ ψάχνομε νὰ βροῦμε. Βλέπομε πὼς ἡ ἀντίσταση μπορεῖ νὰ διαιωνίζη τὸν ἑαυτό της, μὲ τὸ ὄνομα, μὲ τὴν κατοχή, μὲ τὴν ἄγνοια, μὲ τὴν πεῖρα. Εἶναι ἕνα εἶδος ἀναπτύξεως. Ἡ ἀτέλεια μπορεῖ νὰ ἐξακολουθῆ. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξακολούθηση δὲν εἶναι ἡ διάρκεια. Αὐτὴ ἡ ἐξακολούθηση εἶναι ἁπλῶς ἡ διαιώνιση τῆς συγκρούσεως. Αὐτὸ ποὺ ὀνομάζομε διάρκεια μέσα στὴν ἀντίσταση δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μονάχα τμῆμα τῆς ἴδιας τῆς ἀντιστάσεως, καὶ συνεπῶς ἕνα μέρος τῆς συγκρούσεως. Ἑπομένως, μέσα σ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει διάρκεια. Σᾶς παρακαλῶ δῆτε το αὐτό. Βλέπομε τὴ μὴ διάρκεια, τὴν ἀλλαγὴ γύρω μας. Ὅλα κινοῦνται, ἀλλάζουν, ῥέουν, καὶ θέλομε νὰ ἀνακαλύψωμε ἂν ὑπάρχη ἡ διάρκεια μέσα μας ἢ ἂν δὲν ὑπάρχη.

Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ γυρεύει τὴ διάρκεια; Βλέπομε πὼς εἶναι μερικὲς ἰδιότητες, μερικὰ προτερήματα, πεῖρες, συσσωρεύσεις, ποὺ ἔχουν ἀναπτύξει κάποιαν ἀντίσταση. Δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συσσωρεύσεις τῶν ὅσων μάθαμε, συσσώρευση ἀγάπης, ἐπι-

θυμία νὰ μὴ χάσωμε τὸ πρόσωπο ποὺ ἀγαποῦμε, συσσώρευση κάποιας πείρας, μαθημάτων, προσπάθειας πῶς θὰ ἐπιτύχωμε, μερικῶν ἀνεκπλήρωτων ἐπιθυμιῶν.

Μ' ἄλλα λόγια, ὅπου ὑπάρχει ἀτέλεια ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἐξακολούθηση, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν ἀντίσταση, καὶ αὐτὴ ἡ ἀντίσταση θεωρεῖ τὸν ἑαυτό της σὰν διάρκεια. Ἀλλὰ κι' αὐτὸ ποὺ ὀνομάζομε ἀντίσταση, ποὺ γυρεύει τὴ διάρκεια, κι αὐτὸ ἐπίσης ἀλλάζει. Ἑπομένως δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ διαρκές. Εἶναι σὰν τὰ γεγονότα ποὺ ἀλλάζουν, ἀλλάζουν, ἀλλάζουν.

Ἔτσι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο παρὰ ἀλλαγή. Μαζὶ καὶ ὁ νοῦς καὶ τὸ περιβάλλον καὶ οἱ ἀξίες τῆς ζωῆς. Αὐτὸ ποὺ νομίζαμε πὼς ἦταν διαρκές, δὲν εἶναι πραγματικὰ παρὰ ἕνα μέρος τῆς μὴ διάρκειας, μονάχα ποὺ ἔχει ξεχωρίσει τὸν ἑαυτό του καὶ ἔχει πάρει τὸ ὄνομα ἐξακολούθηση.

Ἔτσι ἡ σύγκρουσή μας γίνεται ἕνα ἐντελῶς διαφορετικὸ πρόβλημα. Ὄχι μεταξὺ μιᾶς ἀντιστάσεως ἐναντίον μιᾶς ἄλλης ἀντιστάσεως, μεταξὺ μιᾶς ἀντιστάσεως καὶ τῶν ἀξιῶν ποὺ ἀλλάζουν καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ ὁλόκληρη ἡ ὕπαρξη εἶναι μιὰ συνεχὴς ἀλλαγή. Γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει οὔτε μιὰ στιγμὴ ποὺ νὰ μποροῦμε νὰ ἔχωμε ἀπόκτηση, συσσώρευση, ἀποταμίευση κάποιας πείρας γιὰ κάποια μέλλουσα διόρθωση τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ἂν τὸ βλέπατε αὐτό, ὁλόκληρη ἡ σχέση τοῦ ἑνὸς μὲ τὸν ἄλλον θὰ ἄλλαζε, ὄχι μονάχα μεταξὺ ἐσένα καὶ ἐμένα, μεταξὺ ἐσένα καὶ τοῦ γείτονά σου, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλες τὶς ἀξίες καὶ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς.

★

Θάνατος καὶ ψυχή

Εἶπε τὸ Φάσμα στὴν Ψυχή, ποὺ ἔφευγε ἀπὸ τὴ ζωή:

— Θνητή, ἰδὲς τὴ φριχτὴ τὴν ὄψι μου· εἶμαι τὸ σκιάχτρο τῶν ψυχῶν ἐγώ, ὁ παντοδύναμος Θάνατος καὶ παίρνω τὶς ψυχές, ποὺ τὶς ἐξουσιάζω καὶ τὶς ρίχνω σὲ μιὰ σκοτεινὴ ἄβυσσο, ποὺ τὴ λένε «Ἐκμηδένιση»!

Ἡ Ψυχὴ εἶπε:

— Ὦ Θάνατε, ἐγὼ σὲ βλέπω μὲ τ' ἄλλα μου τὰ μάτια, ποὺ λίγες ἀπὸ μᾶς ἔχουν παρόμοια. Βλέπω μιὰ ἄλλη μορφή σου, αὐτὴ ποὺ ταιριάζει σὲ μένα. Πύρινα φτερωτὰ ἄλογα φέρνουν ἕνα χρυσὸ ἅρμα ποὺ πλησιάζει, εἶναι αὐτό, ποὺ θὰ μὲ πάῃ ψηλά, σ' ἕνα τόπο λουσμένο στὸ φῶς, ποὺ τὸν λένε «Ἀθανασία»!

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Κηρύγματα ἀγάπης

ΔΗΜ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ : Τὸ τραγοῦδι τοῦ Ἄγνωστου Ἀδελφοῦ

Ἕνα μόνο καὶ λιγοσέλιδο ποίημα. Ἀλλά, «εὖ». Εἶναι τὸ τραγούδι τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων, ποὺ τὴν ὑψώνει πάνω ἀπὸ φραγμοὺς καὶ συρματοπλέγματα πατρίδων καὶ ἐπιδερμίδων.

Τόσο γιὰ τὸ περιεχόμενο, ὅσο καὶ γιὰ τὸν λυρισμό του, τὸ τραγούδι αὐτὸ θὰ ἔπρεπε ὁλόκληρο νὰ περάση στὶς σελίδες τοῦ «Ἰλισοῦ». Ἐδῶ ἂς ξεδιαλέξω —ἂν καὶ εἶναι δύσκολο— ἐννέα σειρές:

Ἄς δώσουμε στὰ παιδικὰ χέρια
ἕνα στιλπνὸ ἄστρο
ἂς στείλουμε στὶς καρδιὲς τῶν κοριτσιῶν
μιὰν ἀχτίδα ἥλιου
ἂς στολίσουμε τὰ πρόσωπα τῶν μαννάδων
μὲ χαμόγελα
ἂς ρίξουμε στὸ ἄπειρο
τ' ἄρρωστα πάθη καὶ τὸ μῖσος τοῦ χαμοῦ
κι' ἂς ἀγκαλιαστοῦμε. . .

ΣΟΦΙΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ : Ἡ ἄλλη γεύση

Ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη μᾶς ἔρχεται ἡ συλλογὴ αὐτή. Καὶ ἡ «ἄλλη γεύση» φαίνεται νὰ εἶναι ἡ παλαιὰ καὶ ἡ αἰώνια, μὰ τόσο ξένη στὴν ἐποχή μας, ἀγάπη. Γενικώτερα, ἡ τάσις τῆς πνευματικότητος στὴ ζωή. Στὴν «Ἀναβάπτιση» γράφει:

Θεέ μου, τὸ «σ' ἀγαπῶ» ποὺ μᾶς δώρησες
Ἀπ' τὴν ἀκέρια Ἀγάπη Σου, ἔγινε λάσπη.
Ἐλᾶτε σκιές, ἐκλιπαρῆστε τὸν ἅγιον ἔρωτα,
Νὰ κατεβεῖ ξανὰ μέσ' ἀπ' τὰ ὄνειρα.
Μὰ πρῶτα τρέξτε, σὲ γάργαρες πηγές.
Ἐξαγνιστῆτε.

ΧΡ. ΠΕΤΡΟΥ : Πορεία στὸ φῶς

Ἡ πορεία εἶναι ψυχική, διότι ὁ ποιητὴς ἔχει χάσει τὸ φῶς του ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας. Ἡ πικρία καὶ ἡ ἀπογοήτευσις ξεχειλίζει ἀπὸ τὰ συμπαθητικὰ ποιήματα. Συμπαθητικά, ὄχι γιὰ τὸν πόνο ποὺ περιέχουν, ἀλλὰ γιὰ τὴν τέχνη. Ἀκοῦστε πῶς τραγουδάει τὸ δραματικὸ περιστατικό:

Κουραστηκα πολυ κυνηγωντας τον ηλιο
Παιδακι ἀμολευτο
στα χερια τῆς ξεγνοιασιᾶς το αστερι κρατῶντας
ξοπισω του ετρεξα
κυνηγῶντας το σε γελαστες πεδιάδες.
Κι' αργοτερα,
συντροφια μὲ τα πρῶτα ζωηφορα τῆς εφηβειας χαμογελα
να το ἀγγίξω προσπαθησα
Και στῆς ἀκμῆς μου τα χρονια, νομισα
πως καποια ἀχτιδα του ἀκριβὴ καὶ ἀνέμελη
φανταχτερὴ τῆς χαρᾶς πεταλούδα
την καρδια μου ἐφλογισε
με τον ἁγιο τῆς ἐλπιδας πυρσο!
Ἀλλα μονο το νομισα!
Γιατι παντα ἀναμεσα σε με και στὸν ηλιο
ενα συννεφο προβαλε
Ἕνα σύννεφο μαῦρο, ἀναλγητο
τη λαχταρα μου ἐμποδίζοντας
να ζεστανη τὰ παγωμενα της μελη.

Ὡστόσο ὑπάρχει μέσα στὸν μεγάλο πόνο ἡ ἐγκαρτέρησις καὶ ἡ προσδοκία γιὰ «κάποιον Μάη»... Καὶ ἀκόμη, ἡ λυτρωτικὴ πίστις ὅτι ὁ πόνος ἐξυψώνει καὶ ἐξευγενίζει. («Χαρὰ σ' αὐτόν») :

Χαρα σ' αυτον
που τῆς δοκιμασιας το βαρυ σταυρο στους ὤμους του σηκώνει
Κι' ακομη μεγαλύτερη χαρὰ σ' αὐτον
που το χαμογελο τοῦ νικητῆ
στα χειλη του τα γηινα ἀνθιζει

Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗ : Ποιητικὲς μορφές

Ὁ γνωστὸς πεζογράφος καὶ δοκιμιογράφος μᾶς προσφέρει τὶς «Μορφὲς» τοῦ Κρυστάλλη, τοῦ Ἀπόστολου Μαμμέλη, τοῦ Μαρίνου Σιγούρου, τοῦ Στέλιου Σπεράντσα καὶ δύο «ἡσσόνων» ποιητῶν : τοῦ Κώστα Φραγκισκάτου καὶ τοῦ Στέργιου Σκιαδᾶ.

Ἡ κρίσις γιὰ τὸ ἔργον τους εἶναι διεισδυτική. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο χάρισμα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἐκτός, βέβαια, καὶ ἀπὸ τὴν γλαφυρότητα, εἶναι ἡ ἐγκάρδια γνωριμία μὲ τοὺς ποιητάς, τὴν ζωή τους καὶ τὴν ποίησί τους. Δὲν εἶναι μιὰ στεγνὴ κριτική, ἀλλὰ μιὰ θερμὴ προσέγγισις.

ΣΩΚΡ. ΔΗΜΑΡΑΤΟΥ : Ἐκκλησία καὶ πνευματισμός

Ὁ συγγραφεύς, ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς νεοσυστάτου Ἀδελφότητος «Ἀρετή», ἀντικρούει τὴν τελευταίως ὑποστηριχθεῖσαν ἄποψιν ὅτι ὁ Πνευματισμὸς εἶναι «θρησκεία». Εἶναι —γράφει— «ἡ συνένωσις Θείου καὶ ἀνθρωπίνου, εἶναι μία κλεὶς διαπεράσεως τοῦ ἀγνώστου πρὸς τὰ γνώριμα, εἶναι ἓν ἀέρινον βοήθημα, μία θεϊκὴ προσταγή, πλήρης ἀληθειῶν, ποὺ ἔχουν διϋλιστικῶς δεχθῆ τὴν γόνιμον Χριστιανικὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου, ὅστις, ἐξ ἀπροσμετρήτου ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον, συνεχίζει τὸ ἔργον Του δι' ἀδιασπάστου καὶ ἀπροκαλύπτου ἀποκαλύψεως... ὥστε ν' ἀνοιγῇ ὁ πέπλος τῆς γνώσεως καὶ ν' ἀκούσωμεν ὅλοι τὴν Θείαν μελῳδίαν».

Ἄρα, μία ἀπασχόλησις ἀπόλυτα συμφυὴς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅμως, ὅτι ἀσκεῖται κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον. Διότι ὁ κ. Δημάρατος σπεύδει νὰ τονίσῃ ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν μέντιουμ, ἀσχολουμένων διὰ ταστίαν, εἶναι «πληγὴ τῆς κοινωνίας». Ὁ συγγραφεὺς προβαίνει ἔτι περαιτέρω λέγων ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἐνσυνείδητος Χριστιανικὴ πνευματιστικὴ κίνηη πεινὰ ὀφέλη καὶ ἐκμεταλλευομένων τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν εὐπιστίαν ὁμάδων ἢ ἀτόμων» καὶ ὅτι ἡ δρᾶσις τῶν διαφόρων ὀργανώσεων ἀποτελεῖ «παρῳδίαν Πνευματισμοῦ».

Ἀλλά, ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ μέχρι τοῦ νὰ καταδικασθῇ ὁ Πνευματισμὸς ὡς ἰδέα γενικῶς, ὑπάρχει ἀπόστασις, λέγει. Καὶ γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀπόψεις του καταφεύγει στὸ γνώριμο ἔδαφος τοῦ συγγράμματος τοῦ πατρός του Κύρκα Δημαράτου, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγ. Γιωτοπούλου καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Γραφάς. Τὸ ἀξιολογώτερον σημεῖον τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι προτείνει δημοσίαν συζήτησιν ἀντιλεκτικήν, πρᾶγμα ποὺ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν ἀληθινὴν πνευματικότητα, μὴ παραδεχομένην τὸν δογματισμὸν ἐπὶ οἱουδήποτε θέματος.

ΦΑΝΗΣ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗ - ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ : Ἀστροπελέκια Στοχασμῶν

Πομπώδης ὁ τίτλος. Καὶ δίχως κάλυψι. Σὰν νὰ εἶναι ἕνα ἐξώφυλλο ἄλλης συλλογῆς.

Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ποιήματα, τὸ «Αὔριο», ἡ ποιήτρια ἐξομολογεῖται ὅτι τῆς ἀρέσει «ὁ ἴδιος δρόμος, τὸ γνωστὸ μονοπάτι, τὸ σίγουρο αὔριο». Ποῦ λοιπὸν τὰ ἀστροπελέκια; Μήπως στὶς συστάσεις πρὸς κάποιον Χίππυ, ὅτι «θὰ μείνῃ μὲ τὴν καρδιὰ καημένη, ἀπ' τὸν ἥλιο ποὺ πάει ν' ἀγκαλιάσῃ;»

Ἔχει ἡ ποιήτρια μιὰ πλούσια ἐκφραστικότητα, ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου τὸ θέμα ἔχει κάποια ἰδιαίτερη πνευματικότητα δὲν διεισδύει κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια. Στὰ «Φαντάσματα» λ.χ. ἀπευθύνεται στὶς σκιὲς ποὺ κυκλοφοροῦν στὰ δωμάτια τῶν πνευματιστῶν: «Μιλῆστε μας γιὰ τὸ ὑπερπέραν, ἐκεῖ

πού ὁ χρόνος μετριέται μὲ τοὺς αἰῶνες... βοηθῆστε μας νὰ σᾶς γνωρίσουμε, βοηθῆστε μας νὰ σᾶς ἀγγίξουμε» κ.λ.π. Μερικὲς φορὲς ἔχει μιὰ σκαιότητα, ὅπως στὴν «Γέννηση», πού ἀρχίζει ἐπιτακτικά:

«Γονάτισε, ἄπιστε, ἀπόψε»...

ΜΙΜΗ ΓΑΛΗΝΟΥ: Ἠχηρὰ κι' ἀπόηχα

Κοινωνικὰ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς συλλογῆς. Τὸ Βιετνάμ, ἡ ἀγωνία τοῦ πολέμου, ἡ ἀνεργία, ἡ προσδοκία (ἀπὸ αἰώνων!) γιὰ λίγη ἀνθρωπιά. Καὶ κήρυγμα ἀγῶνος:

Στῆς γνώσης τὴν ἀρματωσιὰ δὲ φτάνει νὰ ζωθεῖς
καὶ νὰ κλειστεῖς στοῦ ἀτομισμοῦ τὰ γρανιτένια κάστρα
μὲς στὴ ζωὴ ν' ἀγωνιστεῖς καὶ σὺ νὰ λαβωθεῖς
τί αἷμα θέλει κι' ὁ ἀνθὸς ν' ἀνυψωθεῖ πρὸς τ' ἄστρα.

Τὸ κήρυγμα αὐτὸ παίρνει ποιητικὸ τόνο, μὲ σύμβολο τὴν μυγδαλιά:

...στὴ χειμωνιὰ μονάχη κι' ἀνθισμένη
μήτε λογιάζει τὸ βοριά, μήτε ζητάει ἀπανεμιὰ
μὰ μάχεται μὲ τὰ στοιχειὰ καὶ πιὸ πολὺ ὀμορφαίνει.

Ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ποιήματα, τὸ ἀφιερωμένο στὸν «σκαφτιά», πού ἂν καὶ ἀθλητὴ πρῶτο στὴ ζωή, δὲν εἶδε πουθενὰ τὸν συμβολικό του ἀνδριάντα.

Ὅσο γιὰ τὸ «Ἄν...» (ἂν ὅ λ ο ι οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου κρατοῦσαν κλάδο ἐλιᾶς κ.λ.π.), εὐγενικό, ἀλλὰ ἀπομακρυσμένο παρασάγγας ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, τόσο τὴν ἐμφανῆ, ὅσον καὶ τὴν ἀπόκρυφη, γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῶν ὀντοτήτων.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Παραινέσεις γιὰ ἐμβόλια

(Συνειδησιακὸς διάλογος)

Μιὰ φωνή : Ἐμβολιασθεῖτε κατὰ τῆς εὐλογιᾶς καὶ τῆς πανούκλας.

Ἄλλη φωνή : Γέμισαν ὅλοι οἱ χῶροι ἀπὸ πτώματα ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν.

Πολλὲς φωνές : Κτηνῶν καὶ ἀνθρώπων.

Ἄλλη φωνή : Δυνάμεις ἀστρικὲς ἔχουν ὅλα τὰ πτώματα.

Μιὰ φωνή : Ἂς τὰ κάνουμε φωτιὰ λοιπόν.
(Φωτιὰ στὴ φωτιά!)

Ἄλλη φωνή : Δὲν ἔχουμε καιρό. Ἰδού, οἱ σφαῖρες πάνω μας περνοῦνε. Παντοῦ ὁ λαβύρινθος τῶν σφαιρῶν, ὅλων τῶν βλημάτων. Γέμισαν τὰ σπίτια, τὰ καθίσματα, τὰ τραπέζια ὅ,τι εἶναι ἀκόμη ὄρθιο γέμισαν ἀπὸ βλήματα, γιὰ νὰ φτάσει τὴν ἰσοπέδωση.
Ἐδῶ ποὺ καγχάζουν οἱ πολεμικὲς ὀβίδες, γελοῦσαν ἄλλοτε παιδιά.

Μιὰ φωνή : Ἐδῶ εἶναι ὁ θρόνος τῶν βασιλέων μας.
Γεμάτος σκόνη ἀπὸ τὴν πεσμένην ὀροφή.

Ἄλλη φωνή : Κάθομαι στὸ θρόνο τῶν βασιλέων μας
Τὴ σκόνη τους ὑπερασπίζω.

Ἄλλη φωνή : Νά, πάλιν ἀποσύρομαι ἀπὸ τοῦ θρόνου τὴν τοποθεσία.
Κι' ἕνας ἄλλος, ὁ πολέμιος τώρα κάθεται Μὰ ἐγὼ θέλω πάλι νὰ καθίσω στὸνκατεστραμμένον ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ἀφὴ θρόνο τῶν ἀρχαίων βασιλέων μας, ὅπου κοιμοῦνται γιὰ παντοτεινὰ στοὺς κήπους τῶν ἀνακτόρων τους.

Ἄλλη φωνή : Στῶν ἀνακτόρων τους τοὺς κήπους.

Μιὰ φωνή : Στήνω τὴ σημαία μου στὸ φρούριο τῆς νίκης μου.

Ἄλλη φωνή : Κάποιος ξέσχισε τὴ σημαία μου;

Ἄλλη φωνή : Σηκῶστε τὴ σημαία μας στὸ φρούριο τῆς νίκης μας.

Μιὰ φωνή : Μιὰ σφαῖρα τοῦ ἐχθροῦ ἔκοψε τό σχοινὶ τῆς ἔπαρσης καὶ ἡ σημαία μας δὲ λειτουργεῖ.

Ἄλλη φωνή : Ἀνεβᾶστε, ἀνεβᾶστε, σᾶς λέω τὴ σημαία μας στῆς νίκης μας τὸ φρούριο.
Τὴ σημαία μας ἀνεβᾶστε πάνω στὸ φρούριο, ὅπου στὰ θεμέλια κοιμῶνται οἱ βασιλεῖς μας.

Ἄλλη φωνή : Ἔμεινες ἥσυχος. Νά, ἀνεβάζω πάλι τὴ σημαία μας.

Ἄλλη φωνή : Μὰ ἐσὺ ἐσκοτώθης.
Ἔγινες ὁλόκληρος μιὰ σημαία πληγωμένη.

Πολλὲς φωνές : Ὅλοι μας εἴμαστε σημαῖες τῆς μάχης βαρεμένες.

Μιὰ φωνή : Δὲν ὑπάρχουν τρόφιμα.

Ἄλλη φωνή : Δὲν ὑπάρχει νερό.

Πολλὲς φωνές : Δὲν ὑπάρχουν τρόφιμα πουθενά,
Πουθενὰ δὲν ὑπάρχει νερό;

Μιὰ φωνή : Σὲ λίγο θά 'χουμε πάλι σφαῖρες.
Τρόφιμα καὶ νερό. Σὲ λίγο.

Ἄλλη φωνή : Σὲ λίγο;

Ἄλλη φωνή : Δὲν ὑπάρχουν σπίτια νὰ κατοικήσουμε,
Δὲ θυμόμαστε ἂν ὑπάρχουν κρεββάτια.
Γιὰ νὰ πλαγιάζουμε, νὰ μᾶς γεννοῦν καὶ νὰ γεννιόμαστε.

Ἄλλη φωνή : Μαθαίνουμε πῶς οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν.

Μιὰ φωνή : Δὲν ὑπάρχουν σπίτια.

Ἄλλη φωνή : Δὲν ὑπάρχει γέννηση.

Μιὰ φωνή : Ὑπάρχουν μόνο πολεμοφόδια.
Καὶ συρματοπλέγματα παντοῦ.

Μακρινὴ φωνή : Μόνοι σας κάνατε τὸν κόσμο ἕνα συρματόπλεγμα.
Ἐμβολιασθεῖτε λοιπὸν ἐναντίον τῆς παραφροσύνης σας.
Ἐμβολιασθεῖτε.

Μιὰ φωνή : Ἀπ' τὴν κακία καὶ τὸν ἄνθρωπον ὀφείλουμε νὰ ἐμβαλιασθοῦμε.

Ἄλλη φωνή : Κι ἀπὸ τὴν ἐλευθερία μας.

Ἄλλη φωνή : Κι ἀπὸ τὴν ὕβρη μας.

Ἄλλη φωνή : Κι ἀπὸ τὴ βία.

Μιὰ φωνή : Τώρα κάθομαι στὸ θρόνο τοῦ βασιλέα μας.
Παριστάνω τὸ βασιλέα, ἐνῶ ἡ πολιτεία
Δὲν ἔχει τρόφιμα καὶ νερό, κατοικίες δὲν ἔχει καὶ δρόμους.

Ἄλλη φωνή : Ἔχει μόνον συρματοπλέγματα.

Ἄλλη φωνή : Καὶ νεκροὺς χωρὶς ὑπεράσπιση.

Μιὰ φωνή : Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἁμαρτία.

Μιὰ φωνή : Ἡ γέννηση εἶναι ἁμαρτία.

Ἄλλη φωνή : Δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι μόνον.
Συρματοπλέγματα παντοῦ, παντοῦ, παντοῦ.

(Ἕνας ἄνθρωπος παπαγάλος σὲ μιὰ κλούβα κλεισμένος).

Μιὰ λέξη μαθαίνουμε συχνὰ «ἁρπάζω».
Μ' αὐτὴν ἀποκρινόμαστε οὐσιαστικὰ σὲ ὅ,τι μᾶς ρωτοῦνε «ἁρπάζω».
Αὐτὴ τρέχει πάνω στὰ χείλη μας, αὐτὴ σέρνεται στὰ χείλη μας.
Καὶ κάτω ἀπ' ὅλες μας τὶς λέξεις «ἁρπάζω».
Αὐτὴ κάθε σκέψη εὐγενικὴ καὶ μὴ σὰν τεῖχος περιβάλλει.
Καθὼς σκληρὸ περίβλημα φυλάγει τὸν καρπὸ ἔτσι κάθε καρπὸς ἀνθρώπινος συγκεντρώνεται στὸ κέλυφος τοῦ «ἁρπάζω», στὸ σκληρὸ αὐτὸ κέλυφος τοῦ «ἁρπάζω».

Μακρινὴ φωνή : Σπᾶστε λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο τῆς ἐνοχῆς μας τὸ κέλυφος.

Ἄλλη φωνή : Αὐτὴ τὴ λέξη τὴν ἔχουμε τόσο πολὺ διδαχθεῖ
σὰ νἄχουμε μαζὶ μ' αὐτὴν ὅλοι μας γεννηθεῖ
μ' αὐτὸ τὸ ἀνόσιο ρῆμα «ἁρπάζω»,
τόσο ἔχουμε ὅλοι μας μικροί, μεγάλοι ἐγκιβωτισθεῖ, ὥστε νὰ μὴ διαφέρουμε ἀπὸ ἕνα πλούσιο σὲ στολὴ
καὶ δυνατὸν ξεφωνητὸν ἀστεῖον παπαγάλο.

(Μπαίνει ἕνας τυφλός).

Τυφλός : Δὲν ἀκούω τίποτε ὅλα εἶναι ἀδιάφορα, ὅπως ἡ μέρα καὶ ἡ νύχτα.
Τὸ ραβδί μου ὡστόσο εἶναι καλό, πολὺ καλό, πολὺ ὁδηγητικὸ εἶναι τὸ ραβδί μου.
Πιστὸς μ' ἀκολουθεῖ ὁ καλός του ἦχος.
Μὲ τόσα χτυπήματα βρίσκομαι ἐδῶ,

Μὲ τόσα χτυπήματα βρίσκομαι ἐκεῖ·
Μὰ τώρα τὰ μετρημένα μου χτυπήματα
δὲ συναντοῦν κανένα σπίτι
κανένα κεφαλόσκαλο νὰ τὸ ἀνεβῶ,
νὰ κατεβῶ, νὰ γύρω, νὰ πλαγιάσω.
Καταργήθηκαν τὰ πάντα ἐδῶ.
Τὰ χτυπήματά μου ἄδεια πάνω σὲ πτώματα.
Ἀνεβαίνω, κατεβαίνω κλίμακες ἀπὸ πτώματα
κι εἶναι πολὺ δύσκολο, πολὺ κουραστικὸ κι
ἀπὸ αὐτὴ τὴ μονότονη νύχτα τῶν ματιῶν μου
νὰ κατεβαίνω, ν' ἀνεβαίνω κλίμακες ἀπὸ
πτώματα.
Σὲ βουνὰ ἀπὸ πτώματα ἐγὼ ἕνας τυφλὸς
ὀρειβάτης νὰ ὀρειβατῶ.

Μακρινὴ φωνή : Ἐμβολιασθεῖτε κατὰ τῆς παραφροσύνης
ἐναντίον τοῦ φόβου ἐμβολιασθεῖτε.

Μιὰ φωνή : Εἶχα ἕνα ἄλογο τὴν πεδιάδα νὰ καλπάζω,
τὴν πλούσιά της τὴν ἔκταση εἶχα ἕνα ἄλογο
γιὰ νὰ τὴν δαμάζω.
Τ' ἄλογό μου τώρα τὸ σκότωσα,
Τὸ ἄλογό μου τώρα τὸ ἔχω σκοτωμένο·
γιὰ νὰ θρέψω τὴν πείνα μου.
Εἶχα ἕνα σκυλὶ πιστό, πολὺ πιστὸ
εἶχα κάποτε ἕνα σκυλὶ
καὶ τὸ σκότωσα, τώρα τὸ ἔχω σκοτωμένο
γιὰ νὰ θρέψω τὴν πείνα μου. Μάταια,
γιατὶ τώρα ξαφνικὰ ποὺ πείνασα τὴ μεγαλύ-
τερή μου πείνα
διόλου δὲν πεινῶ, διόλου μέσα στὰ ἐρείπια
καθόλου δὲν πεινῶ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Σαγόνι ἀνθρώπου 5 ἑκατομ. ἐτῶν

Στὴν Κένυα εὑρέθη ἕνα τμῆμα ἀπὸ σαγόνι, ποὺ φαίνεται νὰ αὐξάνῃ τὴν διάρκεια τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου κατὰ 5.000.000 χρόνια. Οἱ ἐπιστήμονες ποὺ τὸ ἀνεκάλυψαν, πιστεύουν ὅτι τὸ σαγόνι αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει τὸ παλαιότερο μέλος τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας ποὺ ἔχει βρεθῆ μέχρι τώρα καὶ ὑπολογίζουν ὅτι ἡ ἡλικία του εἶναι τουλάχιστον διπλάσια ἀπὸ τὸ ἀμέσως προηγούμενον εὕρημα, ἕνα κόκκαλο ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα ποὺ βρέθηκε στὴν ἴδια περιοχὴ τῆς Ἀφρικῆς τὸ 1965.

Ἡ πρόσφατη αὐτὴ ἀνακάλυψις πιστεύεται ὅτι θὰ ὁδηγήσῃ στὴν ἐπανεξέτασι ὡρισμένων βασικῶν θεμάτων σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξι τοῦ ἀνθρώπου. Λόγου χάριν, τὸ εὕρημα αὐτὸ ἀποτελεῖ ἔνδειξι, ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρώπου ἄρχισε κατὰ τὴν πλειόκαινο περίοδο, ποὺ ἄρχισε πρὶν ἀπὸ 13 ἑκατομμύρια χρόνια.

Προηγουμένως, ἐπικρατοῦσε ἡ ἄποψις ὅτι ὁ αὐστραλοπίθηκος ἐξελίχθηκε κυρίως κατὰ τὴν ἑπομένη περίοδο, τὴν Πλειστόκαινο, ποὺ ἄρχισε πρὶν δύο ἑκατομμύρια χρόνια καὶ εἶχε γιὰ χαρακτηριστικό της τὴν ἐξάπλωσι καὶ τὴν ὑποχώρησι τῶν παγετώνων.

Ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ καλύπτει ἐπίσης ἕνα μέρος τοῦ κενοῦ ἀνάμεσα στὸν αὐστραλοπίθηκο καὶ τὸ Ράμα-πίθηκο, τὸν πιθηκάνθρωπο δηλαδή, ποὺ ἔζησε πρὶν 14.000.000 χρόνια περίπου καὶ φαίνεται νὰ εἶναι ὁ πιὸ πιθανὸς πρόγονος τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Ντάγκλας Μπέϊντερ περὶ μετενσαρκώσεως

Ὁ διάσημος πιλότος τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου σμηναγὸς Ντάγκλας Μπέηντερ ἐρωτήθηκε τελευταίως τί πιστεύει γιὰ «τὰ μετὰ θάνατον».

—Πιστεύω, εἶπε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ξαναγυρίζει. Ὄχι, κατ' ἀνάγκην, προκειμένου π.χ. γιὰ μένα, σὰν Ντάγκλας Μπέηντερ, ἀλλὰ δὲν πιστεύω ὅτι πᾶς καὶ τελειώνεις. Δὲν ἔχω κάμει συζητήσεις γιὰ τὴν «ἄλλη ζωὴ» καὶ δὲν ξέρω, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται παράλογη ἡ ἄποψις, ποὺ διατυπώνουν μερικοί, ὅτι ἐὰν σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ περνᾶς τρομερά, στὴν ἄλλη θὰ περνᾶς περίφημα. Ἐγὼ ἀντιμετωπίζω τὴν περίπτωσι, σὰν θὰ φύγω, νὰ πάρω ἕναν ὕπνο 2.000 ἐτῶν καὶ νὰ ξαναγυρίσω.

Τὴν συνέντευξι ἔπαιρνε, γιὰ τὴν ἀγγλικὴ τηλεόρασι, ὁ Στέ-

φανος Χόπκινσον, ὁ ὁποῖος παρετήρησε:

—Καὶ δὲν νοιάζεσαι γιὰ τοὺς δικούς σου, οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό σου; Αὐτὴ ἡ ἰδέα ἑνὸς ὕπνου 2.000 ἐτῶν εἶναι τρομακτική.

—Ὄχι, ἐκτὸς ἂν κοιμᾶσαι ἐνσυνειδήτως. Ἀλλά, ὅταν κοιμᾶσαι, δὲν τὸ γνωρίζεις. Λοιπόν, τὰ 2.000 χρόνια εἶναι σὰν τὸ ἀνοιγοκλείσιμο τῶν βλεφάρων. Πιστεύω ὅτι θὰ ξανάρθωμε, ὅπως ἔχομε ὑπάρξει καὶ ἄλλοτε. Τυχαίνει μερικὲς φορὲς νὰ μᾶς κυριεύει ἕνα αἴσθημα ὅτι κάποιον τόπο ἢ κάποιον ἄνθρωπο τὸν ἔχομε ἰδῆ καὶ ἄλλοτε, πρᾶγμα ποὺ ξέρομε ὅτι δὲν συνέβη σ᾿ αὐτὴ τὴ ζωή.

Ὁ Μοντγκόμερυ καὶ οἱ ὕμνοι

Ὁ στρατάρχης ὑποκόμης Μοντγκόμερυ, ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἥρωας τοῦ Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, ἐρωτήθηκε γιὰ τοὺς θρησκευτικοὺς ὕμνους. Ἀπήντησε ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην του, δὲν ἀνταποκρίνονται σὲ ἀληθινὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα.

—Ἐπὶ παραδείγματι, εἶπε, ὁ ὕμνος «Ὤ, Παράδεισε, πόσο σὲ λαχταρῶ!». Νομίζω ὅτι ἐκεῖνο ποὺ λαχταροῦμε ἀληθινὰ εἶναι νὰ μείνουμε ἐδῶ ὅσο γίνεται πιὸ πολύ. Καὶ ἕνας γνήσιος τῶν αἰσθημάτων μας ὕμνος θὰ ἔλεγε: «Ὤ, Παράδεισε, ἔχω ἕνα μαγαζάκι καὶ ὅσο βγαίνει τὸ παραδάκι, θἄθελα νὰ μείνω ἐδῶ, ἐδῶ!».

Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ θανατικὴ ποινὴ

Ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις προτίθεται νὰ ὑποβάλῃ πρότασι εἰς τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη γιὰ τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς εἰς ὁλόκληρο τὸν κόσμο, κατόπιν τῆς προσφάτου μετατροπῆς τῶν ποινῶν τοῦ θανάτου ὡρισμένων κρατουμένων εἰς τὴν Ἱσπανία καὶ τὴν Σοβιετικὴ Ἕνωσι.

Ὡς γνωστόν, εἰς τὴν Ἰταλία ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου κατηργήθη, ἐνῶ, ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ἰταλικὴ βουλὴ ἐξετάζει πρότασι γιὰ τὴν κατάργησι τῶν ἰσοβίων δεσμῶν καὶ τὴν ἀντικατάστασί των μὲ ποινὲς ὡρισμένης διαρκείας.

Ἡ εὐαισθησία τῶν φυτῶν

Σὲ μία Νεοζηλανδικὴ ἐφημερίδα ἐδημοσιεύθη ἡ παρατήρησις ὅτι ὁ θόρυβος ἐπιδρᾷ δυσμενῶς στὴν ἀνάπτυξι τῶν φυτῶν καὶ σχεδὸν τὰ δηλητηριάζει. Ἐξ ἄλλου, ὁ Ρῶσος ἐπιστήμων Βλαδ. Τσερκὼφ ὑπεστήριξε τελευταίως ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουν ἀνεπτυγμένη, γιὰ τὸ εἶδος τους, μορφὴ ζωῆς. Ἔχουν λαλιά. Μιλοῦν, συζητοῦν καὶ κραυγάζουν! Τὴν «φωνή» τους συλλαμβάνει ἕνα εἰδικὸ ἠλεκτρονικὸ ὄργανο. Οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες μελετοῦν τὶς ἀντιδράσεις τῶν φυτῶν στοὺς διαφόρους ἐρεθισμούς. Ὑποστηρίζουν ὅτι στὰ φυτὰ ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ στοιχεῖα μνήμης. Αὐτὸ τὸ μαρτυροῦν ἐπίσης τὰ πειράματα. Ὅταν τὴ ρίζα τῆς φασολιᾶς, ποὺ τὴν καταβρέξανε μὲ παγωμένο νερό, τὴν τοποθέτησαν ἔπειτα σὲ νερὸ μὲ θερμοκρασία πηγαδιοῦ, οἱ ταλαντώσεις στὴν ταινία τῆς αὐτόματης συσκευῆς δὲν ἔσβησαν ἀμέσως: τὸ φυτὸ θυμόταν ἀκόμα τὸ κρύο καὶ συμπεριφερόταν ἐπιφυλακτικά.

Ντοκουμέντα τοῦ Κοπέρνικου

Ἡ Πολωνικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν ἀναγγέλλει γιὰ τὸ 1973 τὴν ἔκδοσι ἀγνώστων ἐγγράφων γιὰ τὸν Κοπέρνικο, τὸν ἱδρυτὴ τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσε τὸ περίφημο σύγγραμμα περὶ κινήσεως τῆς γῆς καὶ τῶν πλανητῶν περὶ τὸν ἥλιο, κατὰ τὸ 1540, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ περιληφθῆ ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία στὸν πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων. Ὑπῆρξε καρποφόρος ἡ διεξαχθεῖσα ἔρευνα στὴν Πολωνία καὶ στὶς δύο Γερμανίες, σὲ παλαιὰ ἀρχεῖα. Ἰδίως στὸ Γκέτιγκεν τῆς Δυτ. Γερμανίας εὑρέθησαν ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ρῆξι τοῦ Κοπέρνικου μὲ τὸ Τάγμα τῶν Τευτόνων Ἱπποτῶν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εὑρέθησαν δύο ἰδιόγραφοι ἐπισταλαὶ τοῦ Κοπέρνικου, τοῦ ἔτους 1513 καὶ 1519, ἀπευθυνόμεναι πρὸς τὸν Μέγαν Διδάσκαλον Ἄλμπρεχτ.

Καὶ πάλιν ἡ Ἀτλαντίς

Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Ρεμπικώφ, κατὰ τὴν διάρκεια ἐρεύνης μὲ ὑδροπλάνο στὴ ζώνη τῶν νήσων Μπαχάμας, διέκρινε στὸν βυθὸ τοῦ ὠκεανοῦ ἐρείπια ἀρχαίων οἰκοδομῶν. Εἰδικοὶ ὑδροναῦτες, οἱ ὁποῖοι κατεδύθησαν στὴν περιοχή, ἀνεκάλυψαν τεράστια τείχη μήκους πλέον τῶν 100 μέτρων, ἀποτελούμενα ἀπὸ ὀγκολίθους βάρους 25 περίπου τόννων. Οἱ ἀρχαιολόγοι ὑπελόγισαν τὴν ἡλικία τους σὲ 8-9 χιλιάδες ἔτη. Καὶ ἔθεσαν τὸ ἐρώτημα μήπως ἔχουν σχέσ. μὲ τὴν θρυλικὴ Ἀτλαντίδα. Ἀλλὰ ἡ ἔρευνα εἶναι ἀκόμη στὴν ἀρχή.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

«Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀντιχρίστου»

Ὁ συνεργάτης μας αἰδ. Ζάνος Γουγουτᾶς, τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στὸ Μάνσφιλντ (Ὀχάιο τῶν Η.Π.Α.), μᾶς γραφει

«Ἐδιάβασα τὴν μελέτη τοῦ κ. Ἄγγ Γερζάκη πάνω στὸ παλαιὸ — και πάντα νέο — ἐρώτημα «Γιατί ὁ Χριστιανισμὸς δεν μπόρεσε ν' ἀλλαξη τον ἄνθρωπον.

Νομίζω ὅτι ἡ Ἱστορια διδει την ἀπογοητευτικὴ ἀπάντησι ὅτι, ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία, γιὰ κερδος της εδεσε τὸν Χριστιανισμον σαν αλογο στὴν ἅμαξα τῆς πολιτικῆς εξουσιας και εὐλογοῦσε τὴν βάναυσον διοικησιν της ὡς θελημα Θεοῦ.

Αυτὴ ἡ νοθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγέννησε τὸν σκεπτικισμον προς τα θεῖα διδαγματα καὶ ἐγαλούχησε τον Κομμουνισμον, με ἀποτελεσμα νὰ καταντηση ἡ ψυχὴ πτηνον χωρις φτερα γιὰ τον Οὐρανό, και ὁ ἀνθρωπος ορφανος ζώσης θρησκευτικῆς πιστεως καὶ αἰχμαλωτος τοῦ ζωωδους ἑαυτοῦ του, με σκληρας διαθεσεις να ἀντιδρᾶ σε καθε προσπαθεια που θελει να σπαση τις ἁλυσσιδες του.

Ἡ ἀνθρωπινη αὐτὴ ἐσωτερικη διαθεσις γιὰ ὑποταγη στον ζωώδη ἑαυτόν του —που ὁ Χριστος ζητεῖ να μᾶς ἐλευθερώση— στάθηκε ὁ πιο ἀφωσιωμένος σύμμαχος στοὺς παραχαρακτες τοῦ Χριστιανισμοῦ, που τον ἔκαμαν στὰ μετρα τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ κερδίσουν το βαλαντιον του, διδοντας του τὰ Συγχωροχαρτια ὡς ἀσφαλεια μεταθανατιας εὐτυχιας.

Ἔτσι μπαινει μεσα στὴν Ἱερουσαλημ της καρδιᾶς μας ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία διχως ὅμως τον Χριστον, ἀλλὰ τὰ δόγματα της καὶ το μῖσος γιὰ ἐκεινους που δὲν τῆς φωνάζουν «Ὡσαννα».

Ἡ Βασιλεία τοῦ Ἀντιχρίστου θὰ συνεχίζεται μεχρις ὅτου ἡ Ἐκκλησία πιστέψη ὅτι πρώτιστος σκοπὸς τῆς Σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, στὴν ὁποίαν δέον να κατευθύνωνται αἱ προσπάθειαί μας, καὶ ὄχι στὴν δοξολογία τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον φανταζόμεθα ὡς Ἀσιάτην Σατράπην, ἐνῶ ὁ Θεος εἶναι ΑΓΑΠΗ καὶ ΦΩΣ στὸ πνευματικὸ μας σκοτάδι.

Αἰδ. ΖΑΝΟΣ ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ

★

Μία παράκλησις

Ὁ συνεργάτης τοῦ «Ἰλισοῦ» αἰδ. Ζᾶνος Ζουγουτᾶς το καλοκαίρι 1971 θα βρισκεται στην Ἑλλαδα και θὰ χαρῆ νὰ συναναστραφῆ μὲ ἀδελφούς, για νὰ ΜΗ καὶ στην πατρίδα του αἰσθανεται σαν ΞΕΝΟΣ.

Ὅσοι ἐχουν εὐχαριστησι, ἂς τοῦ γραψουν Αἰδ. Ζᾶνον Γουγουτᾶν, Ἀχιλλεως 33, Π. Φαληρον.

★

ΜΗΤΙΣ Κ. Μελισσαροπούλου

Ὁ φιλος μας κ. Γερασ. Σ. Βλαχος (Κολοκοτρώνη 11, Πειραιευς), γραφει, με τὴν εὐκαιρία τῆς β' ἐκδοσεως τοῦ βιβλιου «Μῆτις»

«Ὁ κ. Κωστῆς Μελισσαροπουλος με βαθυστοχαστον ἐκλεκτικότητα, ἐπιλεγει τὸν ἄνθον τῆς ἀνθρωπινης σοφιας και τον συγκεντρωνει εἰς το βιβλιον του «Μῆτις», ποὺ παρομοιαζει με την συμπεπυκνωμενην οὐσιαν τοῦ μελιτος — την τροφὴν τῆς βασιλίσσης τῶν μελισσῶν. Ἡ «Μῆτις» εἶναι ἡ πνευματικη τροφη τῶν ὀλίγων· προορισμός της εἶναι νὰ ἐμπνεη ἐκείνας τὰς ψυχας, που ζοῦν δια την Ἀλήθειαν, διὰ τὴν λατρεῖαν τοῦ Καλοῦ».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ε. ΣΟΥΡΛΑΓΚΑΣ

Μία άπό τίς σπάνιες καί ύπέροχες μορφές, πού δικαιώνουν τήν έννοια τοῦ 'Ανθρώπου (μέ κεφαλαῖο «Α»), έξέλιπε μέ τόν θάνατο τοῦ Δημητρίου Ε. Σουρλάγκα, βιομηχάνου τῆς Μυτιλήνης ,κορυφαίου κοινωνικοῦ παράγοντος καί φιλοσοφημένου άνθρώπου (έκ τῶν ένθέρμων φίλων τοῦ «'Ιλισοῦ»).

Γεννηθείς τό 1882, μετά τάς σπουδάς του, ήνάλωσε τόν βίον του είς έργασίαν καί εύποιΐαν, δύο πόλους δραστηριότητος, πού συνεκρότουν τήν προσωπικότητά του. Δικαίωσίν του άπετέλεσαν καί αί πρωτοφανεῖς έκδηλώσεις έπί τῷ θανάτῳ του. "Ολη ή Λέσβος, άπό τῶν έκπροσώπων τῶν 'Αρχῶν μέχρι τοῦ άνωνύμου φτωχοῦ κατοίκου, πέρασαν άπό τό προσκύνημα είς τόν ναόν τοῦ 'Αγίου Θεράποντος καί μέ δάκρυα συνεχῶς ρέοντα άπεχαιρέτησαν τόν μεγάλον στυλοβάτην πάσης κοινωνικῆς έκδηλώσεως, τόν πραγματικόν εύπατρίδην τῆς Μυτιλήνης.

Εἶχε τόν Σταυρόν τοῦ Σωτῆρος διά τήν κοινωνικήν του δρᾶσιν, ή όποια περιελάμβανε σειράν συσσιτίων διά τούς μαθητάς, άπόρους άσθενεῖς κατά τήν περίοδον τῆς κατοχῆς, τήν ίδρυσιν καί ένίσχυσιν τῆς Νυκτερινῆς 'Επαγγελματικῆς Σχολῆς καί σωρείαν άφανῶν πράξεων άγαθοεργίας. "Ελαβε καί τό γέρας τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ή όποία ουδέποτε άλλοτε συνεκλονίσθη όσον μέ τήν άπώλειαν τοῦ ύπερόχου αύτοῦ άνθρώπου.

Τήν παλλαϊκήν έκτίμησιν έξέφρασεν ό Μητροπολίτης Μυτιλήνης σεβασμ. κ. 'Ιάκωβος, ό όποῖος μέ τόν έπικήδειον λόγον του, ό όποῖος προεκάλεσε λυγμούς είς τό έκκλησίασμα, έτόνισε τήν βαθεῖαν χριστιανικήν πίστιν, τήν άφοσίωσιν είς την Μητέρα 'Εκκλησίαν καί τήν κατά Χριστόν ζωήν τοῦ μεταστάντος.

'Ωμίλησεν έπίσης, διά τοῦ Τύπου ό κ. 'Ιω. Π. Λαδᾶς, 'Επίτιμος δικηγόρος, "Αρχων έκδικος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας.

Γ. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Πλήρης ήμερῶν μετέστη ό Γεώργιος 'Αναγνωστόπουλος, συνταξιοῦχος δικηγόρος καί βαθυστόχαστος πνευματικός άνθρωπος, άλλοτε πρόεδρος τοῦ «Πυθαγόρου». "Οσοι τόν εἶχαν γνωρίσει, έξετίμων τόν γαλήνιον καί εύγενικόν του χαρακτῆρα, άπόρροιαν άρίστης άγωγῆς καί καρπόν τῆς πνευματοδοξίας του. Μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του διετήρει τά ένδιαφέροντά του καί ἦτο διά τούς φίλους του πηγή έμπνεύσεως καί καθοδηγήσεως. 'Ο μεταστάς ἦτο έκ τῶν καλῶν συνεργατῶν τοῦ «'Ιλισοῦ», εἶχε δέ δώσει τήν έξαιρετικοῦ ένδιαφέροντος έργασίαν του διά τά 'Υ α κ ί ν θ ι α τήν προελληνικῆς προελεύσεως έορτήν τῶν Λακεδαιμονίων, δημοσιευθεῖσαν είς τόν τόμον τοῦ 1961 καί περιληφθεῖσαν είς τόν β' τόμον «'Επιλογῆς 'Ιλισοῦ».

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ 10 - 12 π.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμὴ τεύχους δρχ. 12.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 1 - 5, 7 - 9, 11 - 12, 15 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 60, 67 - 70, 79 οὔτε τόμοι 1956 - 1959, 1961 - 1963 1967 - 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Λουκᾶς Ἄννινος, Ἀλωπεκῆς 39. Δημ. Ἀργυράκης, Πιπίνου 34. Α. Ἀσπρογέρακας, Ἀλκιβιάδου 2. Γεώργ. Βαλλινάκης, Ἀριστάρχου 17, Ἄνω Ἡλιούπολις. Ἄννα Βαρδουμπάκη, Γαλατσίου 1. Γ. Διαμαντόπουλος, Σμύρνης 15. Γερ. Καγκελάρης, Δημητρακοπούλου 115. Νικ. Κακοῦρος, Θήρας 53. Γεώργ. Κόβας, Δεινοστράτου 1. Ἰω. Κωτσάκης, Ἀρριανοῦ 9. Γεώργ. Λαμπροῦσκος, Φιλολάου 29. Βιργ. Μαζαράκη, Ἰκονίου 9. Ἀναστ. Μίχα, Ἱπποκράτους 92. Ἐμμ. Μπλαζογιαννάκης, Δεριγνὺ 39. Θεόδ. Νικήτας, Ἄλδ. Μανουτίου 13. Κων. Στάμου, Χατζηχρήστου 12. Εὐ. Σωτηρόπουλος, Κοδριγκτῶνος 27. Δ. Χριστόπουλος, Μιχ. Βόδα 25 - 27.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Σπ. Κοντονῆς, Ἐμπορικὴ Τράπεζα, Ζάκυνθος. Γεώργ. Λίγγος, Μ. Μπότσαρη 68, Καβάλα. Θεόδ. Παπασταύρου, Θερμοπυλῶν 53, Θεσσαλονίκη. Σ. Δ. Πεσσάχ, Ψαρρῶν1, Ἀλεξανδρούπολις. Ἄννα Σβώλη, Κλεισθένους 8, Θεσσαλονίκη.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΪΝΟΝ ΒΙΟΝ

Γ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἀθῆναι.
Ἀθ. Μανωλόπουλος, Λεχαινά.
Δημ. Μαρμαρᾶς, Χαλκίς.
Νεόφ. Παπαναστασίου, Ἀλεξ/λις.
Μιχ. Περιστεράκης, Ἀθῆναι.
Δημ. Σουρλάγκας, Μυτιλήνη.
Νικ. Στράδης, Νέα Σμύρνη.
Ἰω. Χριστοβασίλης, Χαλκίς.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Ὁ κ. Παντ. Λολίδης, ἐκ Λαμίας, ἀπέστειλε πρὸς τὸν «Ἰλισὸν» δρχ. 300 ὑπὲρ τῶν σχολῶν ἀπόρων παίδων τοῦ Συλλόγου «Δελφοί», εἰς μνήμην Δημ. Ἰωαννίδη.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(Μὲ τὴ σειρὰ προτεραιότητος)

Νικόλαος Ἰ. Βαμβακᾶς: Κρήτη καὶ Τεχνολογία. Ἀνάτυπον. Ἀθῆναι 1970.

Γ. Μ. Πολιτάρχης: Ποιητικὲς Μορφές. Ἀθῆναι 1970.

Σοφία Χατζοπούλου: Ἡ ἄλλη γεύση (Ποιήματα). Θεσσαλονίκη 1970.

Ντῖνος Κονόμας: Ζακυνθινοὶ Φιλικοί. Ἀθήνα 1966.

Πέτρος Ν. Γουναράκης: Καὶ οἱ Κριταὶ κρίνονται. Τόμος Β'. Ἀθῆναι 1970.

Νικ. Π. Ροδιάδης: Δημήτριος Ροδιάδης, Φιλικός. Ἀνάτυπον. Ἀθῆναι 1971.

Ἰάσων Εὐαγγέλου· Ψηφίδες Β'. Ἀθήνα 1970.

Φανὴ Ρουμελιώτη — Μαργαρίτη 'Αστροπελέκια Στοχασμῶν. 'Αθήνα 1970.
Χρῆστος Σ. Σολομωνίδης: 'Ο Σμύρνης Χρυσόστομος. Τόμοι Α - Β 'Αθήνα 1971.
Τάκης 'Ακρίτας: 'Η Θράκη (ἀναμεσα στοὺς αἰῶνες). 'Αθήνα 1970.
Διον. Β. Κουλεντιανός: 'Η παιδεία γνώμων ὑγείας τοῦ Ἔθνους. Πειραιεὺς 1971.
'Ελένη Γ. Βαλαβάνη: Μορφὲς τοῦ νέου 'Ελληνισμοῦ
'Ιάσων Γιαννουλάκης: 'Ο ἔνατος κύκλος (Ποιήματα). 'Αθήνα 1971.
'Αλέκος Βασιλείου: 'Εποπτεία στὴν ἀνέκδοτη ποίηση τοῦ Φοίβου Δελφη. 'Αθήνα 1971.
Κώστας Γ. Μίσιος: Μνῆμες (Ποιήματα). 'Αθήνα 1971.
Παῦλος Φλῶρος: 'Ελληνικοὶ δρόμοι (Ταξίδια). 'Αθήνα 1970.
Μανώλης Πράτσικας: 'Η ἐξίσωση ('Αφήγημα). 'Αθῆναι 1971.
Διδὼ Καλλέργη: Οἱ δώδεκα 'Ολύμπιοι Θεοὶ (Φυσιολογικὴ — Βιολογικὴ καὶ Φιλοσοφικὴ ἑρμηνεία τῶν συμβολισμῶν τοῦ 'Ελληνικοῦ Δωδεκαθέου. 'Αθῆναι 1971.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Λογοτεχνικὰ Χρονικά (Καλοκαῖρι '70, Νοεμ. 70 - 'Ιαν. 71).
'Ηπειρωτικὴ 'Εστία (Σεπτ. - 'Οκτ '70).
Στάχυς, 'Ιερ. Μητρόπολις Αὐστρίας. Εἰδικὸν τεῦχος, 'Ιούνιος 1970.
Προβλήματα 'Εκκλησιαστικὰ Κοινωνικὰ ('Ιαν. '71. Φεβρ. '71).
'Ο Κόσμος τῆς Ψυχῆς ('Ιαν. '71, Φεβρ. '71).
Πνευματικὴ Κύπρος (Γενάρης '71).
Σμύρνα ('Ιαν. - Φεβρ. '71).
Σάλπισμα ('Ιαν. '71, Φεβρ. '71).
Περιοδικὸ 'Ελληνίδων Βορ. 'Ελλάδος ('Ιαν. - Φεβρ. '71).
'Η Χαραυγὴ τῆς 'Αληθείας (Φεβρ. '71, Μάρτ. '71).
Κρίκος (Φεβρ. '71).
Πρωτότυπη Φιλολογικὴ 'Επιθεώρησις ('Ιαν. - Φεβρ. '71).
Διεθνὴς Συνεργασία (Ἔκδοσις 'Ελληνικοῦ Συνδέσμου 'Ηνωμένων 'Εθνῶν, Φεβρ. '71).
'Ο Φυσιολάτρης (Μάρτ. '71).
Νέα Σύνορα (Μάρτ. - 'Απρ. '71)

'Ιδιοκτήτης: 'Εκδόσεις «'Ιλισός» Συν. Π. Ε., Δραγατσανίου 6. 'Εκδότης - Διευθυντής· Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος, Πλατ. 'Εθνικῆς Τραπέζης 3, Φιλοθέη Προιστάμ. Τυπογραφείου· 'Ιορδ. Α. 'Ορφανίδης, Ποσειδῶνος 51, Π. Φάληρον. Στοιχειοθεσία - 'Εκτύπωσις: «'Επτάλοφος» Ε.Π.Ε., Ζωοδόχου Πηγῆς 4, τηλ. 631.675. 'Αθῆναι, Μάρτ. - 'Απρ. 1971
Τιμὴ τεύχους δρχ. 12.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος Γ Κουκουβῖνος
Δράμα Φιλ Τζάλλας
Ζάκυνθος· Ν Τομπαλῆς
'Ηράκλειον Λ Κουντῆς
Θεσσαλονίκη. Γ. Βαρᾶνος
Κοζάνη· Στέλλα Τσιομπάνου
Λαμία· Εὐ Παπαντωνίου
Λάρισα· 'Εσδρᾶς Μωυσῆς
Μυτιλήνη Γ Κακαδελλης
Ξάνθη Ευελπις Ράνος
Πάτραι Αθ Κοντοσακις
Ρόδος Μ Φωστιέρης
Σῦρος Π Ζαροφωνιτης
Χονιά· Γεώργ Γεωρβασάκης
'Αμμόχωστος: 'Ανδ. Τσόκκος
Λεμεσός: 'Αντ Στυλιανοῦ
Λευκωσια: 'Αχ Ζαβαλλῆς
Πάφος. Κ Καθητζιώτης
Ισταμπούλ· Γ Βακαλόπουλος

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «'Ιλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία στὸ Βιβλιοπωλεῖον 'Αντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Τύποις: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

ΑΙΟΛΟΥ 70 · ΤΗΛ. 312.322 · ΑΘΗΝΑΙ
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 25 · ΤΗΛ. 831.768 · ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ 289 · ΤΗΛ. 968.467 · ΚΑΛΛΙΘΕΑ